

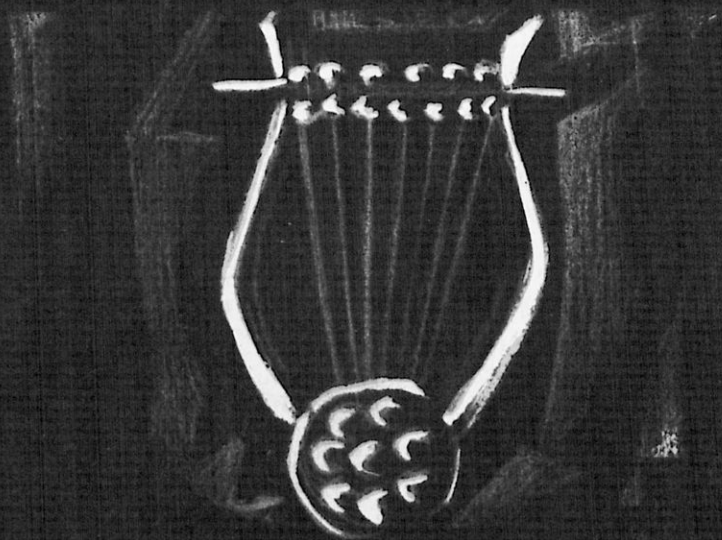
ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΣ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Β
849

ΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙ 1969

Υπερφωτισμένη έκδοση από το Κέντρο του Σχολικού Βιβλίου

ΣΤ'

89

ΣΧΒ

Vergilius

ΠΑΤΙΜΙΚΑ ΣΤ/Γ = 136

ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΣ

(ΕΚΛΟΓΑΙ)

ΔΩΡΕΑ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ (ΙΤΥΕ)

ΣΤ'

89

ΣΧΒ

Vergiliana

ΦΩΚΙΩΝΟΣ Β. ΒΟΥΣΒΟΥΝΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
 ΕΔΕΦΗΣΑΤΟ
 Ο.Ε.Δ.Β.
 αἰθ. ἀριθ. εἰσεγ. 370 τοῦ ἔτους 1969

ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΣ
(ΕΚΛΟΓΑΙ)

ΣΤ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΛΛΑΣ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1969

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

002
K12
ΣΤ2Β
849

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Β' ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
(ΕΚΔΟΣΗ Α)

ΕΠΙΜΕΛΕΤΗΣ

Σταμάτος

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Βίος τοῦ Οὐεργιλίου

Ὁ Πόπλιος Οὐεργίλιος (ἢ Βεργίλιος) Μάρων (P. Vergilius Maro) ἐγεννήθη τὴν 15ην Ὀκτωβρίου τοῦ 70 π. Χ. εἰς τὰς Ἄνδεις, χωρίον πλησίον τῆς Μαντούης, πόλεως τῆς πέραν τοῦ Πάδου Γαλατίας, ἀπὸ γονεῖς ἀγρότας ἔχοντας τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ὁ πατὴρ τοῦ Οὐεργιλίου εὐπορήσας ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ τὰς γεωργικᾶς, κτηνοτροφικᾶς καὶ μελισσοκομικᾶς ἐργασίας του ἀπέστειλε τὸν υἱόν του εἰς ἡλικίαν δώδεκα ἐτῶν εἰς τὴν γειτονικὴν πόλιν τῆς Κρεμώνης, ἵνα λάβῃ τὴν πρώτην παιδείου. Ἐν Κρεμώνῃ ὁ Οὐεργίλιος ἔμεινε μέχρι τοῦ δεκάτου ἔκτου ἔτους τῆς ἡλικίας του καὶ ἀπῆλθεν ἔπειτα εἰς Μεδιόλανον δι' εὐρυτέρας σπουδᾶς. Ἐκ Μεδιολάνου δὲ μετὰ τριετίαν ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην, ὅπου ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ ὀνομαστῷ ρητοροδιδασκάλῳ Ἐπιδίῳ, ἐδιδάχθη δὲ τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ τοῦ ἐπικουρείου φιλοσόφου Σίρωνος. Οὐδεμίαν κλίσιν ἠσθάνετο πρὸς τὴν ρητορικὴν. Ἐπιστρέψας εἰς τὰς Ἄνδεις ἠσχολεῖτο εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του, ἀποφεύγων τὸν πολιτικὸν βίον, ἕνεκα τῆς φυσικῆς του δειλίας καὶ τῆς ἀσθενικῆς κράσεώς του.

Τὰ πρῶτα ἔργα του

Εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ἐφιλοπόνησε τὰ πρῶτα ποιητικὰ του δοκίμια, ἐλαφροῦ καὶ παιγνιώδους περιεχομένου ποιημάτων, **Κατὰ Λεπτὸν** (Catalepton) ἐπιγραφόμενα. Ἀπὸ τὰ σωζόμενα ταῦτα καὶ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενα ποιημᾶτια ὀλίγα εἶναι ἐκεῖνα τῶν ὁποίων ἀναντίρρητος εἶναι ἡ γνησιότης. Ἐν τῷ μεταξύ ἐγένετο γνωστός εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀρίστων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν, τοῦ Λ. Οὐαρίου, Πλωτίου Τούκκα, Κοῦντιλίου Οὐάρου καὶ ἄλλων, οἵτινες ἤξιουντο τῆς φιλίας καὶ προστασίας τοῦ Μαικῆνου, τοῦ γνωστοῦ φιλομούσου καὶ πιστοῦ συμβούλου τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Περὶ τὸ

43 π.Χ. ὁ Οὐεργίλιος ἐσχετίσθη μὲ τὸν διοικητὴν τῆς πέραν τοῦ Πάδου Γαλατίας, τὸν Ἀσίνιον Πολλίωνα, ἄνδρα πολὺ ἐπιφανῆ καὶ λογιώτατον. Μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην (42 π. Χ.) ἐγίνε διανομὴ τῶν γαιῶν τῆς Ἰταλίας στερήσασα ἐπὶ τινα χρόνον καὶ τὸν Οὐεργίλιον τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας. Πράγματι τὸ 41 π. Χ. ὁ Ὀκταβιανὸς ἀπέστειλε τοὺς παλαιμάχους στρατιώτας, ὅπως καταλάβουν τοὺς ἀγροὺς τῆς Κρεμώνης· καὶ ἐπειδὴ οὗτοι δὲν ἐξήρκεσαν πρὸς πλήρωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν ὄλων, οἱ παλαίμαχοι κατέλαβον αὐθαιρέτως ὄλους καὶ κατ' ἰδίαν γνώμην καὶ τοὺς γειτονικοὺς ἀγροὺς τῆς Μαντούης καὶ οὕτω τοῦ ποιητοῦ τὸ κτῆμα περιῆλθεν εἰς χεῖρας Κλαυδίου τινός. Ἄλλ' ὁ Οὐεργίλιος εἰς Ρώμην ἔλθων κατώρθωσε παρὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ νὰ ἀνακτήσῃ αὐτό. Τὸ ἐπόμενον ἔτος (40 π. Χ.) μετὰ τὸν παρὰ τὴν Περουσίαν πόλεμον ὁ ποιητὴς ὀριστικῶς ἀπώλεσε τὴν περιουσίαν· ἀλλ' ὁ Ὀκταβιανὸς εὐνοϊκώτατα διακείμενος πρὸς τὸν ποιητὴν, τῇ μεσολαβῆσει καὶ τοῦ Μαικῆνου, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ζημίας κτῆμα ἐν Καμπανίᾳ. Ἀπὸ τὸ 38 π. Χ. ἀποχωρεῖ ὁ ποιητὴς εἰς τὴν Καμπανίαν καὶ διατρίβει εἰς τὴν Νεάπολιν, σπανίως δὲ ἔρχεται εἰς τὴν Ρώμην. Τὸ 19 π. Χ. ἐπιχειρεῖ ταξίδιον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν σκοπεύων νὰ μείνῃ ἰκανὸν χρόνον, διὰ νὰ περιηγηθῇ τοὺς τόπους, ὅπου εἶχον λάβει χώραν τὰ γεγονότα, διὰ τὰ ὅποια ὠμίλει εἰς τὸ ποίημα, τὸ ὅποῖον τότε ἐφιλοτέχνει, ὁ σκοπὸς του ὅμως δὲν ἐπετεύχθη, διότι ὁ ποιητὴς εἶχεν ὑγείαν ἐπισφαλῆ. Εἰς τὰς Ἀθήνας εὐρίσκει τὸν Αὐγουστον ἀρτίως ἐπανακάμψαντα ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν καὶ ὑπὸ τούτου πείθεται νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἰς τὰ Μέγαρα ὅμως προσβάλλεται ὑπὸ ἠλιάσεως. Μολονότι δὲ ἐπύρεσσε, δὲν ἠθέλησε νὰ διακόψῃ τὸ ταξίδιον καὶ ἡ νόσος του ἐπεδεινώθη κατὰ τὸν πλοῦν. Ἀποβιβασθεὶς εἰς τὸ Βρινδήσιον ἀπέθανε μετ' ὀλίγον τῇ 22α Σεπτεμβρίου τοῦ 19 π.Χ. Τὰ ὅσα του μετεφέρθησαν εἰς Νεάπολιν καὶ ἐτάφησαν ἐκεῖ, χαραχθέντος ἐπὶ τοῦ τάφου του τοῦ ἐξῆς διστίχου, ὅπερ λέγεται ὅτι αὐτὸς ἐποίησε μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του :

*Mantua me genuit; Calabri rapuere; tenet nunc
Parthenope: cecini pascua, rura, duces.*

Δηλαδή : ἡ Μάντουα μὲ ἐγέννησεν, οἱ Καλαβροὶ (τὸ Βρεντήσιον) μὲ ἀφῆρπασαν, νῦν μὲ κατέχει ἡ Παρθενόπη (ἡ Νεάπολις) : ἔφαλα βοσκὰς (βουκολικὰ ποιήματα), ἀγροὺς (γεωργικά), ἡγεμόνας (ἡρωϊκὸν ἔπος).

Τὰ Βουκολικά. Μετὰ τὰ ποιημάτια ἐκεῖνα, τὰ **Κατὰ Λεπτόν** καλούμενα, τὸ πρῶτον λόγου ἄξιον ἔργον τοῦ Οὐεργιλίου εἶναι τὰ **Βουκολικά**, ποιηθέντα ἐντὸς τριῶν ἐτῶν (41 - 39 π. X.) καὶ εὐθὺς ὕστερον ἐκδοθέντα. Τῇ προτροπῇ τοῦ Ἀσινίου Π. ὁ Οὐεργίλιος συνέθεσε τὰ Βουκολικά, τὰ ὁποῖα συνήθως Ἑκλογαί (Eclogae) καλοῦνται, μιμηθεὶς τὸν βουκολικὸν ποιητὴν Θεόκριτον, εἰς τὴν μελέτην τοῦ ὁποίου ἠὲ χαριστεῖτο, ὅτε εἰς τὴν γενέτειράν του εὕρισκετο, διότι διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἀμέσων καὶ ζωηρῶν ἐντυπώσεων τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου. Εἰς τὰ Βουκολικά δὲν παρατηρεῖ τις τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεόκριτου, ἀλλὰ τὸ τεχνικόν. Λόγοι ἀπρόσφοροι εἰς τὰ πρόσωπα ἐμβάλλονται, διότι δὲν δίδεται προσοχὴ εἰς τὴν ψυχολογίαν, ἣ δὲ γλῶσσα πλησιάζει πολὺ τὴν γλῶσσαν λυρικοῦ καὶ ἐπικοῦ ποιητοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Θεόκριτον, ὅστις μετεχειρίσθη τὴν γλῶσσαν τῶν ἀγροδιαίτων ἀνθρώπων.

Τὰ Γεωργικά. Μετὰ τὰ Βουκολικά ἐποίησε τὰ **Γεωργικά** τῇ προτροπῇ τοῦ Μαικήνου, θελήσαντος νὰ γεννήσῃ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις τὴν ἀγάπην πρὸς τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας. Τὰ Γεωργικά, διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν ὁποίων ἐδαπάνησεν 7 ἔτη (μέχρι τοῦ 30 π. X.), ἀποτελοῦνται ἀπὸ τέσσαρα βιβλία διαλαμβάνοντα περὶ γεωργίας, δενδροκομίας, κτηνοτροφίας καὶ μελισσοτροφίας, εἶναι δὲ ποίημα διδακτικόν. Εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ποιήματος εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Ἡσίοδον (Ἑργα καὶ Ἡμέραι). Ἀλλὰ τὴν ὕλην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ ἀγροτικὸς βίος παρέσχεν εἰς τὸν ποιητὴν, ἐδανείσθη οὗτος καὶ ἐξ ἄλλων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων : Ἀριστοτέλους, Θεοφράστου, Λουκρητίου, Κάτωνος, Οὐάρρωνος. Τὰ δανεισθέντα δὲ οὕτω σαφῶς συνέταξε καὶ τόσον συνετῶς πρὸς τὸν βίον τῶν Ρωμαίων προσήρμοσε, μὲ τόσας ποιητικὰς ἰδέας ἐλάμπρυνε καὶ μὲ τόσην κομψότητα λόγου ἐκόσμησεν, ὥστε κατάρθωσε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ψυχρότητα καὶ ξηρότητα τὴν σύμφυτον εἰς τὰ διδακτικὰ ποιήματα.

Ἡ Αἰνειάς. Ἀπὸ τοῦ 29 π. X. ἀσχολεῖται περὶ τὴν συγγραφὴν σπουδαιότερου καὶ ἀξιολογότερου, ἅμα δὲ καὶ δυσχερεστέρου ἔργου, τῆς **Αἰνειάδος**, καλλίστου ἐθνικοῦ ἔπους. Οἱ Ρωμαῖοι δὲν εἶχον κύκλον τινὰ δημοτικῶν συλλογῶν δυνάμενον νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἐπικήν διάνοιαν, ἐπειδὴ δὲ ἦσαν τυπικὰ καὶ θετικὰ πνεύματα δὲν ἐγνώριζον

τὴν διασκέδασιν ἀπὸ διήγησιν ἀναμεμειγμένην μὲ μύθους καὶ ιστορικὰς παραδόσεις. Ἐξ ἄλλου ἡ γλῶσσά των, λίαν κατάλληλος διὰ τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὰς τοῦ δημοσίου βίου πράξεις, ἤκιστα πρόσφορος ἦτο εἰς τὴν ἐλευθέραν κίνησιν, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ ἐπική διήγησις. Οἱ Ρωμαῖοι ἤρχισαν νὰ ἀγαποῦν τὴν ἐπικήν ποιήσιν τότε, ὅτε εἰς τὴν Ρώμην, κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ἐκ τῆς Ἑλλάδος λάφυρα, ἐκόμισαν καὶ τὰ μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ἄλλ' ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐπικούς ποιητὰς των ἄλλοι μὲν μεταφράζουσι ἢ μιμοῦνται τοὺς Ἕλληνας, ἄλλοι δὲ εἶναι χρονογράφοι ἀπλοῖ καὶ ἄτεχνοι παρουσιάζοντες ἔργα θελγῆτρου καὶ χάριτος ἄμοιρα· εἰς τὸν Οὐεργίλιον ἐπεφύλασεν ἡ μοῖρα νὰ λάβῃ τὴν δάφνην τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἀφ' οὗ κατώρθωσεν οὗτος νὰ συνενώσῃ τὴν ἐποποιίαν τὴν μυθολογικὴν μὲ τὴν ιστορικὴν καὶ νὰ ποιήσῃ ἔπος ἔθνικόν. Ἡ Αἰνεΐας, εἰς 12 βιβλία διηρημένη, εἶναι τὸ μόνον ποίημα, μὲ τὸ ὅποιον τόσον πολὺ ἐφημίσθη ὁ ποιητὴς ὄντως ἢ ὑπόθεσις του, ἡ ἐγκατάστασις τοῦ Αἰνεΐου εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ πολλὰς πλάνας, εἶναι καλλίστη. Ἐξέλεξε δὲ τοιαύτην ὑπόθεσιν ὁ ποιητὴς ὄχι μόνον διὰ τὴν ἀρχαίαν φήμην τοῦ ἥρωος, ἀλλὰ καὶ διότι ἤλπιζεν ὅτι θὰ συμβάλῃ πολὺ εἰς δόξαν καὶ κραταίωσιν τῆς τότε ἀναφανείσης μοναρχίας τοῦ Αὐγούστου· ἔμελλε νὰ δοξασθῇ τοιουτοτρόπως ἡ γενεὰ τῶν Ἰουλιῶν, γινόμενου πολλοῦ λόγου περὶ τοῦ Ἰούλου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Αἰνεΐου. Ἐπειτα εἰς τὴν Αἰνεΐαδα ὑμνεῖται τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Αἰνεΐου, ὅστις συνδέει **τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν εὐσέβειαν**, τὰς δύο ταύτας μεγίστας ἀρετὰς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Ἔθνους. Διὰ τὴν σύνθεσιν τῆς Αἰνεΐαδος κατηνάλωσε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του, ἐμμύθη δὲ τὸν Ὀμηρον, οὗτινος τὴν μὲν Ὀδύσειαν ἠκολούθησε ποιῶν τὰ ἐξ πρώτα βιβλία, τὴν δὲ Ἰλιάδα ποιῶν τὰ ἐξ τελευταῖα, συνάπτων οὕτω δύο κάλλη εἰς ἓν ποίημα. Παρ' Ὀμήρω εὐρίσκομεν μόνον τὴν γνωστὴν περὶ Αἰνεΐου προφητείαν τοῦ Ποσειδῶνος (Υ 306 κ. ἐ.) :

*ἤδη γὰρ Ποιάμου γενεὴν ἤχθησε Κρονίων·
νῦν δὲ δὴ Αἰνεΐας βίη Τρώεσσιν ἀνάξει
καὶ παίδων παῖδες, τοί κεν μετόπισθε γένονται.*

Οὐδαμῶς δὲ τοῦ Ὀμήρου εὐρίσκομεν νύξιν ἔστω τῆς τοῦ Αἰνεΐου σχέσεως πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Σικελιώτης ποιητὴς Σπησίχορος (622 - 533 π. Χ.) ποιῶν τὸν Αἰνεΐαν φθάνοντα, ὡς φαίνεται, μέχρι τῆς Κύμης τῆς Ἰταλίας εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις μνημονεῖ πλοῦν τοῦ Αἰνεΐου ἔξω τῆς

Τρωικῆς χώρας. Ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν 3ον π. Χ. αἰῶνα ἀκμάσαντας ἱστοριογράφους Καλλίαν καὶ Τίμαιον συνάπτεται ὁ Αἰνεΐας πρὸς τὸ Λάτιον. Ἀπὸ τὰ μέσα δὲ τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος εἰσεχώρησεν ὁ περὶ τοῦ Αἰνεΐου μῦθος εἰς τὴν Ρώμην· ἦτο δὲ ἀρκετὰ γνωστὸς ἐπὶ τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου, διότι ὁ ποιητὴς Ναίβιος εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἔπους του *Bellum Poenicum* διηγεῖται τὴν φυγὴν τοῦ Αἰνεΐου μετὰ τοῦ πατρὸς του, τὰς ἐν τῷ πόντῳ πλάνας, τὴν ἐν Καρχηδόνι ὑποδοχὴν καὶ τὴν εἰς Λάτιον ἀφίξιν.

Ἡ Ρώμη κατόπιν μακρῶν καὶ αἱματηρῶν ἀγώνων εὕρισκετο εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου ἄρχουσα πλέον τοῦ κόσμου, οἱ δὲ Ρωμαῖοι ἐπίστευον ὅτι τοῦτο ὀφείλετο εἰς ἀόρατόν τινα δύναμιν, εἰς θεῖαν μοῖραν προστατεύουσαν αὐτοὺς (*fortuna urbis*). Τῆς καθολικῆς ταύτης πίστεως ἡχῶ καὶ ἐρμηνεῖα γίνεται ὁ Οὐεργίλιος ἐν τῇ Αἰνεΐαδι, ἡ ὁποία εἶναι διαπεποτισμένη μετὰ τὴν πίστιν αὐτῆν.

Κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ περὶ τοῦ Αἰνεΐου μύθου ὁ ποιητὴς ἐν τῇ συναρμογῇ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ μυθολογικοῦ στοιχείου θέλει νὰ δείξῃ, ὅτι, ὅπως ὁ ἀφανισμὸς τῆς ἐν Ἀσίᾳ Τροίας, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτῆς ἐν Ἰταλίᾳ, ἦτοι ἡ κτίσις τῆς Ρώμης, εἶναι ἔργον τῶν θεῶν. Ἡ θεῖα πρόνοια ἠθέλησεν οὕτως ὥστε ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς Ρώμης νὰ συνδεθῇ μετὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποίκησιν τῶν Τρώων, ἀφ' ὧν θὰ προέλθουν οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες πεπρωμένον εἶναι νὰ ἄρξουν τοῦ κόσμου. Ὅργανον τῆς θείας ταύτης προνοίας ἡ εἰμαρμένης (*fatum ἢ fata*) εἶναι τοῦ ποιήματος ὁ ἦρωας, ὁ Αἰνεΐας. Ἀκολουθεῖ οὗτος τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν τοῦ χαράσσει τὸ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καθῆκον. Καὶ δὲν ὑπάρχει δι' αὐτὸν κώλυμα τόσον ἰσχυρόν, ὥστε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν ὁδὸν αὐτῆν. Αἱ συμφοραὶ καὶ οἱ κίνδυνοι συντελοῦν εἰς τὸ νὰ κρατύνουν τὸν χαρακτῆρά του. Ἐνίοτε φαίνεται δισταῶν καὶ ἄθυμῶν πρὸ τῶν κινδύνων καὶ τῶν συμφορῶν. Ἄλλ' ὁ δισταγμὸς καὶ ἡ ἄθυμία εἶναι πρόσκαιρος· ἡ διηνεκὴς ὑπακοὴ εἰς τὴν θεῖαν ἀποστολὴν του, ἥτις καὶ πᾶσαν ἐνέργειάν του ρυθμίζει, κρατεῖ ἐν τέλει πάσης λιποψυχίας. Πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἥρωος συνοψίζονται εἰς τὴν εὐσέβειαν, τὴν λέξιν δὲ *pietatem* (= εὐσέβειαν) μεταχειρίζεται ὁ ποιητὴς, ὅταν τὰς ἀρετὰς τοῦ ἥρωος συνοψίξῃ.

Ὁ ποιητὴς εὐαίσθητος ὢν καὶ εὐγενὴς διαπρέπει εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς φιλίας, τοῦ ἔρωτος, τῆς εὐγνωμοσύνης, τῆς υἱικῆς εὐσεβείας καὶ εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν γυναικῶν.

Ὁ Οὐεργίλιος ἔδαπάνησεν ἔνδεκα ἔτη εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς Αἰνεΐαδος, ἣτις ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων. Ὁ Προπέρτιος, 2, 34, 61, λέγει: Cedite, Romani scriptores, cedite, Graii, nescio quid maius nascitur Iliade (ώ�ποχωρήσατε, Ρωμαῖοι συγγραφεῖς, ὑποχωρήσατε, Ἕλληνες, ἀγνοῶ τί μεγαλύτερον τῆς Ἰλιάδος γεννᾶται).

Ἡ Αἰνεΐας διὰ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ ποιητοῦ ἔμεινεν ἀνεπεξέργαστος. Αὐτὸς οὗτος ὁ ποιητὴς ἔχων συνειδήσιν τῶν ἀτελειῶν τοῦ ἔργου παρήγγειλεν εἰς τὸν Οὐάριον, ὅτε ἀπήρχετο ἐξ Ἰταλίας, νὰ καύσῃ τὸ χειρόγραφον, ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ ἤθελεν ἀποθάνει πρὸ τῆς τελείας ἐπεξεργασίας τοῦ ποιήματος. Εἰς Βρεντήσιον δέ, ὅτε ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ, ἀπῆρθε νὰ τοῦ δοθῇ τὸ χειρόγραφον, ὅπως τὸ καύσῃ αὐτός. Ἡ ἀπαίτησις του εὐτυχῶς δὲν ἐξεπληρώθη.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ οἱ φίλοι του Οὐάριος καὶ Τούκκας προέβησαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Αἰνεΐαδος, ὅπως ἀκριβῶς κατέλιπεν αὐτὴν ὁ ποιητὴς, ἐκτελοῦντες ἐντολὴν τοῦ Αὐγούστου. Οὕτω βλέπομεν εἰς τὴν Αἰνεΐαδα ἀτελεῖς περὶ τοὺς 57 στίχους· τούτους βεβαίως ἐσκόπευεν ὁ ποιητὴς νὰ συμπληρώσῃ, ὅτε θὰ ἐξεχειρῄαζετο τελικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα ἡ Αἰνεΐας παραμένει ἐν τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ τῆς παγκοσμίου Λογοτεχνίας.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΗΣ ΑΙΝΕΙΑΔΟΣ

Βιβλίον Ι. Ὁ ποιητὴς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔπους δι' ὀλίγων ἐν τῷ προοιμίῳ εἰπὼν, ἀφ' οὗ ἐπικαλεῖται τὴν Μοῦσιν νὰ εἴπῃ τὰς αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας ὁ Αἰνεΐας, ἀνὴρ εὐσεβῆς, ὑπέστη πολλὰς συμφορὰς καὶ περιπετείας, μέλλων νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς τοῦ γένους τῶν Λατίνων, ἔρχεται εἰς τὸ θέμα καὶ λέγει τὰ κατὰ τὴν ὀργὴν καὶ τὸ μῖσος τῆς θεᾶς Ἥρας κατὰ τῶν Τρώων καὶ τὰ ἐπακολουθήματα τῆς ὀργῆς. Τὴν πόλιν Καρχηδόνα, ἀπέναντι τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν στομιῶν τοῦ Τιβέρεως κειμένην, θέλει ἡ Ἥρα νὰ καταστήσῃ κυρίαρχον τοῦ κόσμου. Βλέπει αὕτη στόλον ἐκ τῆς Σικελίας ἀποπλέοντα εἶναι ὁ στόλος τοῦ Αἰνεΐου, ὃν ἡ μοῖρα ἔχει ὀρίσει νὰ θεμελιώσῃ ἐν Ἰταλίᾳ κράτος μέλλον νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐξαιρετικὰ εὐνοουμένην πόλιν τῆς Καρχηδόνα. Ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ στόλου τούτου τὸ παλαιὸν τῆς Ἥρας πάθος ἀναγεννᾶται καὶ σπεύδει

πρὸς τὸν Αἴολον, ὃν πείθει μὲ παράκλησιν ἀξιωματικὴν καὶ μὲ σαγηνευτικὰς ὑποσχέσεις νὰ ἀπολύσῃ τοὺς ἀνέμους. Ἐγείρεται τότε σφοδρὰ τρικυμία· τὰ πλοῖα τοῦ Αἰνείου διασκορπίζονται, τινὰ δὲ φαίνονται καταποντισθέντα. Ἄλλ' ὁ Ποσειδῶν, ἄνευ τῆς διαταγῆς τοῦ ὁποῖου ἡ τρικυμία ἔγινε, καταπαύει τὴν τρικυμίαν καὶ ἐπανάγει τὴν γαλήνην.

Οἱ Τρῶες ἐκ τῆς τρικυμίας παρασυρθέντες εἰς ἀγνωστόν τινα τῆς Λιβύης ἀκτὴν προσορμίζονται ἐκεῖ εἰς ἀσφαλῆ ὄρμον. Ἡ Ἀφροδίτη πονοῦσα διὰ τοὺς δεινοπαθοῦντας Τρῶας παραπονεῖται εἰς τὸν Δία διὰ τὸν ἄδικον αὐτὸν κατατρεγμὸν τῶν Τρώων· ἀλλ' ὁ Ζεὺς καθησυχάζει αὐτὴν ὑποσχόμενος λαμπρὸν τὸ μέλλον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν καταδικωκομένων Τρώων, οἱ ὅποιοι θὰ γίνουσι ἰδρυταὶ κράτους μέλλοντος νὰ ἄρξῃ τῆς οἰκουμένης ἀπεριορίστως.

Τὴν ἐπομένην ὁ ἀρχηγὸς Αἰνείας συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἀχάτην ἐξέρχεται εἰς ἐξερεύνησιν τοῦ τόπου. Κυνηγέτις ὠραιοτάτη, λυτὴν ἔχουσα τὴν κόμην καὶ τὸ τόξον ἐπὶ τοῦ ὤμου φέρουσα, πληροφορεῖ τὸν Αἰνεῖαν ὅτι εὐρίσκεται πολὺ πλησίον πόλεως προσφάτως θεμελιωθείσης ἀπὸ τὴν Φοίνισσαν Διδῶ, ἧς τὴν ἱστορίαν ἐν βραχυτάτῳ ἀφηγεῖται. Ἐπίσης δὲ ἀγγέλλει εἰς τὸν Αἰνεῖαν ὅτι οἱ ἐταῖροί του, οὓς θεωρεῖ ἀπολεσθέντας, θὰ ἐπανέλθουν. Ἡ κυνηγέτις ἤτο ἡ μήτηρ τοῦ Αἰνείου, ἡ θεὰ Ἀφροδίτη, ἣν οὗτος ἀναγνωρίζει, ὅτε αὕτη ἀπομακρύνεται, ἀπὸ τὸ βάδισμά της τὸ μεγαλοπρεπές, τὸ προδίδον θεόν.

Αἰνείας καὶ Ἀχάτης εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ὅλοι ἐργάζονται ὡς εἰς κυψέλην μέλισσαι. Εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας εἰσελθόντες ἀποθαυμάζουν τὰς ζωγραφίας, ἐπεισόδια καὶ σκηνὰς ἀπὸ τὸν Τρωικὸν πόλεμον εἰκονίζουσας. Ἀναθαρροῦν, ὅτε ἡ βασίλισσα Διδῶ μεγαλοπρεπῆς εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸν καὶ ἐπὶ θρόνου καθίσασα δικάζει. Οἱ ἐταῖροι, οὓς ὁ Αἰνείας ἐθεώρει ἀπολεσθέντας, εἰσέρχονται κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν εἰς τὸν ναὸν καὶ ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν Ἴλιονεύς διαμαρτύρεται εἰς τὴν βασίλισσαν διὰ τὴν σκληρὰν συμπεριφορὰν τῶν ὑπηκόων τῆς πρὸς αὐτούς. Ἡ βασίλισσα δικαιολογεῖται διὰ τὴν τοιαύτην πρὸς τοὺς ξένους συμπεριφορὰν, τὴν ὁποίαν ὑπαγορεύουν μέτρα ἀσφαλείας τοῦ ἀρτισυστάτου κράτους της, καὶ τοὺς καθησυχάζει λέγουσα, ὅτι εἶναι γνωστοὶ οἱ Τρῶες καὶ αἱ δυστυχίαι των. Εἶθε καὶ ὁ ἀρχηγὸς των Αἰνείας, ἐπιλέγει, νὰ εἰσῆρχετο εἰς τὴν πόλιν.

Τὴν στιγμήν αὐτήν, σχιζομένης τῆς νεφέλης, ἦτις περιεκάλυπτε

τὸν Αἰνεΐαν, ἀποκαλύπτει καὶ καθιστᾷ γνωστὸν ἑαυτὸν ὁ ἥρωας, ὡς καὶ τὴν μέχρι τοῦδε τύχην του. Ἡ Διδῶ, καθ' ἀρχὰς ταραχθεῖσα ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἥρωος, δεικνύει εἰς αὐτὸν συμπάθειαν μὲ θαυμασμὸν καὶ τὸν ὀδηγεῖ μὲ τοὺς ἐταίρους του εἰς τὰ ἀνάκτορά της, ὅπου πλούσιον καὶ μεγαλοπρεπὲς συμπόσιον γίνεται. Εἰς αὐτὸ παρίσταται καὶ ὁ Ἔρωσ ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ μικροῦ υἱοῦ τοῦ Αἰνεΐου Ἀσκανίου, κομίσας δῶρα εἰς τὴν βασίλισσαν. Ἡ Διδῶ λαμβάνει ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ψευδοῦς Ἰούλου, ὅπως ὀνομάζεται ὁ Ἀσκάνιος, τὰ δῶρα, ἧτοι ἐσθῆτα τῆς Ἐλένης καὶ περιδέραιον μαργαριτῶν κόρης τινὸς τοῦ Πριάμου· περιπτυσσομένη δὲ τὸν πλαστὸν Ἰουλον ἀγνοεῖ ἢ δυστυχῆς βασίλισσα τίνα ἰσχυρὸν θεὸν εἰς τὰ στήθη της κράτει. Τὸ συμπόσιον ἐξακολουθεῖ, τοῦ αἰδοῦ Ἰώπα μὲ τὴν λύραν του ἄδοντος. Ἡ Διδῶ δὲν ἀκούει τὸ ἄσμα, ἐρωτᾷ τὸν Αἰνεΐαν διὰ τὸν Πριάμον, τὸν Ἐκτορα, τὸν Ἀχιλλέα, τέλος δὲ τὸν παρακαλεῖ νὰ διηγηθῇ εἰς αὐτὴν ἐξ ἀρχῆς τὰς δυστυχίας τῆς Τροίας καὶ τὰς περιπλανήσεις του.

Βιβλίον II. Ὁ Αἰνεΐας τὴν παράκλησιν τῆς Διδῶς εἰσακούων ἀρχίζει νὰ διηγήται τὰς πλάγας καὶ τὰς περιπετείας ἀπὸ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες προσποιούμενοι ὅτι θὰ ἀποπλεύσουν ἀπὸ τὴν Τροίαν ἀφίουν εἰς τὴν Τρωικὴν ἀκτὴν τὸν δούρειον ἵππον. Τί ἐσήμαινεν οὗτος ὁ ἵππος; ἦτο ἀφιέρωμα; ἦτο δόλος; Ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος Λαοκόων ἰκετεύει τοὺς Τρῶας νὰ μὴ εἰσαγάγουν εἰς τὴν πόλιν τὸ ὑποπτον τῶν ἐχθρῶν δῶρον· ἀλλὰ τότε ποιμένες ὀδηγοῦν νεαρὸν Ἕλληνα δέσμιον ἐνώπιον τοῦ Πριάμου. Εἶναι οὗτος ὁ Σίνων, ὅστις ἐπιμαρτυρούμενος πρὸς πίστωσιν τῆς ἀληθείας τῶν πλαστῶν του λόγων τὰ ἄστρα καὶ τοὺς θεοὺς, δι' ἑαυτὸν μὲν λέγει, ὅτι προωρισμένος εἰς θυσίαν κατάρθωσε νὰ σωθῇ φεύγων τὴν προτεραίαν τῆς θυσίας, περὶ τοῦ ἵππου δέ, ὅτι οἱ Ἕλληνες τὸν κατεσκευάσαν διὰ νὰ τὸν ἀφιερῶσουν εἰς τὴν Ἀθηναίαν καὶ ἐπανορθώσουν τὴν γενομένην κλοπὴν τοῦ Παλλάδιου· ἀλλ' ἐλπίζουσι ὅτι τὸ μέγεθος τοῦ ἵππου θὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσαγωγὴν του, διότι γνωρίζουσι, ὅτι, ἐὰν ὁ ἵππος εἰσέλθῃ, ἡ Τροία θὰ φέρῃ τὸν πόλεμον ὑπ' αὐτὰ τὰ τεῖχη τοῦ Πέλοπος ἐν Ἑλλάδι.

Πιστεύσαντες οἱ Τρῶες τοὺς πλαστοὺς τοῦ δολίου Σίνωνος λόγους, ἅμα δὲ ἰδόντες τὸ πάθημα τοῦ Λαοκόωντος καὶ τῶν δύο υἱῶν του, οὓς ἐπνίξαν οἱ ἐκ Τενέδου ἐλθόντες διὰ θαλάσσης δύο πελώριοι δράκοντες, καταρρίπτουσι μέρος τῶν τευχῶν καὶ εἰσάγουσι εἰς τὴν πόλιν τὸν ἵππον

τὴν νύκτα καὶ ἐκ τοῦ ἵππου ἐξάγονται οἱ ἐχθροί. Τὸν Αἰνεΐαν, ἀφ' οὗ εἶδε καθ' ὕπνον τὸν Ἔκτορα, κραυγαὶ ἀπελπισίας ἀκουσθεῖσαι ἀφυννίζουσι. Ἡ πόλις Τροία κατελήφθη. Εἰς αὐτὸν πλέον εἶναι ἐναποτεθειμένη ἢ μοῖρα τοῦ δυστυχοῦς λαοῦ· τὸν παρακαλουθοῦμεν διὰ μέσου σκηνῶν σφαγῆς. Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Πριάμου, τοῦ ὁποῦ τὰς θύρας ὁ πέλεκυς ἔθραυσεν, οἱ πεντήκοντα νυμφικοὶ θάλαμοί του, ὁ βωμός, ὁ σκιαζόμενος ἀπὸ ἀρχαίαν δάφνην, ὅπου εἶχον καταφύγει ἡ Ἐκάβη καὶ αἱ θυγατέρες της, ὡς περισσότερα ἐν θυέλλῃ, μᾶς παρουσιάζονται ἐν τῷ μέσῳ δίνης καπνοῦ καὶ χειμάρρου φλογῶν. Ὁ Πριάμος φονεύεται καὶ ἀποκεφαλίζεται παρὰ τὸν βωμὸν ὑπὸ τοῦ Πύρρου· ἡ μάντις Κασσάνδρα ἀπάγεται εἰς αἰχμαλωσίαν. Ἄλλ' ἡ Ἀφροδίτη ἀποτρέπει αὐτὸν δεικνύουσα τοὺς θεοὺς λυσσῶντας διὰ τὸν ὄλεθρον τῆς Τροίας· ὁ Ποσειδῶν μὲ τὴν τρίαιναν κατασκάπτει τὰ τεῖχη. Ἡ Ἥρα ξιφῆρης εἰς τὰς Σκαιᾶς Πύλας βιάζει τοὺς Ἕλληνας νὰ σπεύσουν· ἡ Παλλὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως μὲ τὸ Γοργόνειο· ἀπειλεῖ· αὐτὸς τέλος ὁ Ζεὺς ἐξάπτει τὴν λύσαν τῶν ἐχθρῶν. Δὲν μένει εἰς τὸν Αἰνεΐαν ἄλλο τι νὰ πράξῃ παρὰ νὰ φύγῃ κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἐκτορος. Ἄλλ' ὁ πατὴρ του Ἀγχίσης ἐπιμένει εἰς τὴν ἀπόφασίν του νὰ μὴ ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του. Μάταια εἶναι αἱ ἰκεσίαι τοῦ Αἰνεΐου καὶ τῆς συζύγου του Κρεούσης οἱ στεναγμοί. Ὁ Ἀγχίσης εἶναι ἀνένδοτος· ὑποχωρεῖ μόνον ἐπὶ τῇ θεᾷ γλώσσης πυρὸς ἐκπηδῶσης ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ μικροῦ Ἰούλου, καθ' ὃν χρόνον κεραυνὸς ἐκρήγνυται ἀριστερόθεν καὶ ἀστὴρ διάττων διέρχεται ὑπεράνω τῆς στέγης τῆς οἰκίας του ἀπλῶς ψαύων αὐτήν. Ἀναχωρεῖ τότε ὁ Αἰνεΐας φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων του τὸν γέροντα πατέρα του καὶ ἀπὸ τὴν χεῖρα κρατῶν τὸν μικρὸν υἱὸν Ἰουλον. Ἡ Κρέουσα ἀκολουθεῖ μακρόθεν· ἀλλὰ γίνεται ἀφαντος. Μάτην ὁ Αἰνεΐας τὴν ἀναζητεῖ. Τὸ φάσμα της ἐπιφαίνεται εἰς αὐτὸν καὶ λέγει ὅτι ἡ μεγάλη μήτηρ τῶν θεῶν Κυβέλη κατέταξεν αὐτήν μεταξὺ τῶν ἀκολουθῶν της Νυμφῶν· προλέγει δὲ εἰς τὸν Αἰνεΐαν τὴν ἄφιξίν του εἰς τὴν Ἑσπερίαν, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως, καὶ τὸν γάμον του μὲ θυγατέρα βασιλέως. Ὁ Αἰνεΐας ἐπιστρέψας εἰς τοὺς συντρόφους του ἔρχεται μὲ αὐτοὺς εἰς τὰ ὄρη.

Βιβλίον III. Ὁ Αἰνεΐας, στόλον κατασκευάσας, μὲ δάκρυα ἀποπλῆει ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ προσομιᾶται μὲ τοὺς ἐταίρους του ὑπὸ τὰ ἄσματα νέων καὶ νεανίδων. Ὁ στόλος ἐπιστρέφει ἐκ Τενέδου

εις τὴν Θράκην. Κτίζει ἐκεῖ πόλιν ὁμώνυμον αὐτῷ· ἀλλὰ θάμνοι, τῶν ὁποίων αἱ ἀποσπασθεῖσαι ρίζαι ἀποστάζουν μέλαν αἷμα, ἀποκαλύπτουν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου Πολύδωρος ἐφονεύθη ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ τόπου. Ἐπιβιβάζονται πάλιν εἰς τὰ πλοῖα ἀφίνοντες τὴν Θράκην.

Εἰς τὴν Δῆλον ὁ Ἀπόλλων λέγει νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν χώραν, ἣτις ὑπῆρξεν ἢ κοιτίς τοῦ γένους των. Τοιαύτην κοιτίδα θεωροῦν, ἐρμηνεύοντος τοῦ Ἀγχίσιου, τὴν Κρήτην, εἰς ἣν μεταβαίνουν· καὶ κτίζουσι πόλιν· ἀλλὰ λοιμὸς φοβερὸς ἐνσκήψας, ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλίπουν τὴν Κρήτην.

Ἀπὸ τὴν Κρήτην πλέοντες πρὸς βορρᾶν φθάνουν εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν Στροφάδων, τὰς ὁποίας κατοικοῦν ἡ Κελαινῶ καὶ αἱ ἄλλαι Ἄρπυιαι, τέρατα δυσώδη καὶ φρικαλέα, ἔχουσαι πρόσωπα μὲν παρθένων, σώματα δὲ πτηνῶν, χεῖρας δὲ γαμφίας. Φεύγουν αἱ Ἄρπυιαι, χωρὶς νὰ πληγωθοῦν ἀπὸ τὰ βέλη τῶν ἐταίρων τοῦ Αἰνείου, τῶν ὁποίων αὐταὶ ἤρπαζον ὅσῃν τροφὴν ἠδύναντο καὶ ἐμόλυνον τὴν λοιπὴν. Τούτων ἡ Κελαινῶ προλέγει ὅτι θὰ πλεύσουν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ δὲν θὰ κτίσουν τὴν πόλιν, πρὶν πεῖνα δεινὴ ἀναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ φάγουν καὶ αὐτὰς τὰς τραπέζας.

Ἀποπλεύσαντες ἀπὸ τὰς Στροφάδας παραπλεύουν τὴν Ζάκυνθον, τὴν Ἰθάκην καὶ προχωροῦντες προσορμίζονται εἰς τὸ Ἄκτιον, ὅπου τελοῦν ἀγῶνας. Ἐκεῖθεν ἄραντες φθάνουν εἰς Βουθρωτὸν τῆς Ἠπείρου, ἔνθα ὁ Αἰνείας εὐρίσκει τὴν Ἀνδρομάχην θύουσαν παρὰ τὸ κενοτάφιον τοῦ Ἐκτορος καὶ συνομιλεῖ μετ' αὐτῆς. Ὁ Ἐλενος, δεῦτερος σύζυγος τῆς Ἀνδρομάχης, βασιλεὺς συγχρόνως καὶ μάντις, μακρὰς προρρήσεις κάμνει εἰς τὸν Αἰνείαν, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἀποκαλύψῃ ὅλον τὸν μέλλον. «Θὰ καταπλεύσῃ ὁ Αἰνείας, λέγει, εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ συμφοράς καὶ περιπλάνησις εἰς τὸ Αὐσόνιον πέλαγος καὶ χρονοτριβὰς εἰς τὴν νῆσον τῆς Κίρκης, ἀλλ' ἐπὶ τέλος ὑπὸ τὸν κορμὸν πρίνου πλησίον ἀποκρύφου ρεύματος ἔν λευκῇ μὲ τριάκοντα νεογνὰ θᾶ, ἀνεύρη καὶ ἐκεῖ θὰ εἶναι τῆς ἀναπαύσεώς του ὁ τόπος». Ἀφ' οὗ δὲ καὶ ἄλλας ἔδωκεν ὁ Ἐλενος συστάσεις καὶ συμβουλὰς καὶ πολῦτιμα δῶρα καὶ κωπηλάτας, οἱ περὶ τὸν Αἰνείαν, λαβόντες τὰ δῶρα τῆς Ἀνδρομάχης, πρὸς τὸ Αὐσόνιον ἀποπλεύουν.

Παραπλεύσαντες τὸν Τάραντα καὶ τὸ ἀκρωτήριον Λακίνιον φέρονται πρὸς τὴν Σικελικὴν ἀκτὴν πλησίον τῆς Αἴτνης καὶ περισυλ-

λέγουν αξιοθρήνητον σύντροφον τοῦ Ὀδυσσέως ἐγκαταλειφθέντα παρά τοῖς Κύκλωσι. Παραπλέοντες εἶτα τὸ Πάχυνον ἀκρωτήριον βλέπουν μακρόθεν τὴν Καμάριναν, τὴν Γέλαν, τὸν Ἀκράγαντα, κάμπτουν τὴν ἄκραν τοῦ Λιλυβαίου καὶ φθάνουν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Δρεπάνου, ὅπου συμβαίνει τοῦ Ἀγχίσου ὁ θάνατος.

Ἐδῶ τελειώνει ἡ τοῦ Αἰνείου πρὸς τὴν Διδῶ διήγησις.

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ Ι

Στίχ. 1 - 11

Ἑπόθεσις τοῦ ἔπους καὶ ἐπίκλησις τῆς Μούσης.

Arma virumque cano, Troiae qui primus ab oris
Italiam fato profugus Laviniaque venit
litora, multum ille et terris iactatus et alto
vi superum, saevae memorem Junonis ob iram,
multa quoque et bello passus, dum conderet urbem 5
inferretque deos Latio, genus inde Latinum
Albanique patres atque altae moenia Romae.
Musa, mihi causas memora, quo numine laeso
quidve dolens regina deum tot volvere casus
insignem pietate virum, tot adire labores 10
impulerit. tantaene animis caelestibus irae ?

Στίχ. 81 - 123

Καταγίς .

Haec ubi dicta, cavum conversa cuspide montem
impulit in latus : ac venti velut agmine facto,
quā data porta, ruunt et terras turbine perflant.
incubere mari, totumque a sedibus imis
una Eurusque Notusque ruunt creberque procellis 85
Africus, et vastos volvunt ad litora fluctus.
insequitur clamorque virum stridorque rudentum.

- eripiunt subito nubes caelumque diemque
 Teucrorum ex oculis; ponto nox incubat atra.
 90 intonuere poli et crebris micat ignibus aether,
 praesentemque viris intentant omnia mortem.
 extemplo Aeneae solvuntur frigore membra;
 ingemit et duplicis tendens ad sidera palmas
 talia voce refert: « o terque quaterque beati,
 95 quis ante ora patrum Troiae sub moenibus altis
 contigit oppetere! o Danaum fortissime gentis
 Tydide! mene Iliacis occumbere campis
 non potuisse tuaque animam hanc effundere dextra,
 saevus ubi Aeacidiae telo iacet Hector, ubi ingens
 100 Sarpedon, ubi tot Simois correpta sub undis
 scuta virum galeasque et fortia corpora volvit!»
 Talia iactanti stridens Aquilone procella
 velum adversa ferit fluctusque ad sidera tollit.
 franguntur remi; tum prora avertit et undis
 105 dat latus; insequitur cumulo praeruptus aquae mons.
 hi summo in fluctu pendent, his unda dehiscens
 terram inter fluctus aperit, furit aestus harenis.
 tris Notus abreptas in saxa latentia torquet —
 saxa vocant Itali, mediis quae in fluctibus, aras,
 110 dorsum immane mari summo — tris Eurus ab alto
 in brevia et syrtis urget — miserabile visu —
 inluditque vadis atque aggere cingit harenae.
 unam, quae Lycios fidumque vehebat Orontem,
 ipsius ante oculos ingens a vertice pontus
 115 in puppim ferit: exeutitur pronusque magister
 volvitur in caput; ast illam ter fluctus ibidem
 torquet agens circum et rapidus vorat aequore vortex.
 apparent rari nantes in gurgite vasti,
 arma virum, tabulaeque et Troia gaza per undas.
 120 iam validam Ilionei navem, iam fortis Achatae,
 et qua vectus Abas, et qua grandaevus Aletes,
 vicit Liems; laxis laterum compagibus omnes
 accipiunt inimicum imbrem rimisque fatiscunt.

Στίχ. 198 - 210

Παρηγορητικὸς λόγος τοῦ Αἰνείου πρὸς τοὺς ἑταίρους.

« O socii — neque enim ignari sumus ante malorum —
 o passi graviora, dabit deus his quoque finem.
 vos et Scyllaeam rabiem penitusque sonantis 200
 accessis scopulos, vos et Cyclopia saxa
 experti: revocate animos maestumque timorem
 mittite; forsán et haec olim meminisse iuvabit.
 per varios casus, per tot discrimina rerum
 tendimus in Latium, sedes ubi fata quietas 205
 ostendunt: illic fas regna resurgere Troiae.
 durate et vosmet rebus servate secundis». Talia voce refert
 curisque ingentibus aeger
 spem voltu simulat, premit altum corde dolorem.
 Illi se praedae accingunt dapibusque futuris: 210

Στίχ. 254 - 296

**Ἕγπὸςχεσις τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ἀφροδίτην παραπονουμένην
 πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν δεινοπαθούτων Τρώων.**

Olli subridens hominum sator atque deorum
 voltu, quo caelum tempestates serenat, 255
 oscula libavit natae, dehinc talia fatur:
 « parce metu, Cytherea: manent immota tuorum
 fata tibi; cernes urbem et promissa Lavini
 moenia, sublimemque feres ad sidera caeli
 magnanimum Aenean; neque me sententia vertit. 260
 hic tibi — fabor enim, quando haec te cura remordet,
 longius et volvens fatorum arcana movebo —
 bellum ingens geret Italia populosque feroces
 contundet moresque viris et moenia ponet,
 tertia dum Latio regnantem voderit aestas 265
 ternaque transierint Rutulis hiberna subactis.
 at puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo
 additur — Ilus erat, dum res stetit Ilia regno —
 triginta magnos volvendis mensibus orbis

- 270 imperio explebit, regnumque ab sede Lavini
 transferet et Longam multa vi munit Albam.
 hic iam ter centum totos regnabitur annos
 gente sub Hectorea, donec regina sacerdos
 Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.
- 275 inde lupae fulvo nutricis tegmine laetus
 Romulus excipiet gentem et Mavortia condet
 moenia Romanosque suo de nomine dicet.
 his ego nec metas rerum nec tempora pono :
 imperium sine fine dedi. quin aspera Juno,
- 280 quae mare nunc terrasque metu caelumque fatigat,
 consilia in melius referet mecumque fovebit
 Romanos, rerum dominos, gentemque togatam.
 sic placitum. veniet lustris labentibus aetas,
 cum domus Assaraci Phthiam clarasque Mycenae
- 285 servitio premet ac victis dominabitur Argis.
 nascetur pulchra Troianus origine Caesar,
 imperium Oceano, famam qui terminet astris,
 Iulius, a magno demissum nomen Iulo.
 hunc tu olim caelo, spoliis Orientis onustum,
- 290 accipies securus ; vocabitur hic quoque votis.
 aspera tum positis mitescent saecula bellis ;
 cana Fides et Vesta, Remo cum fratre Quirinus
 iura dabunt ; dirae ferro et compagibus artis
 claudentur Belli portae ; Furor impius intus
- 295 saeva sedens super arma et centum vinctus aënis
 post tergum nodis fremet horridus ore cruento ».

Στίχ. 441 - 493

Ἄ ἔν Καρχηδόνι ναὸς τῆς Ἥρας καὶ αἱ ἐν αὐτῷ ζωγραφίαι.
 Περιγραφή εἰκόνων ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ ἐξωγραφημένων
 καὶ δεικνυουσῶν ὀκτῶ σκηνὰς ἐκ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

Lucus in urbe fuit media, laetissimus umbrae,
 quo primum iactati undis et turbine Poeni
 effodere loco signum, quod regia Juno

monstrarat, caput acris equi : sic nam fore bello
 egregiam et facilem victu per saecula gentem. 445
 hic templum Junoni ingens Sidonia Dido
 condebat, donis opulentum et numine divae,
 aënea cui gradibus surgebant limina nexaeque
 aere trabes, foribus cardo stridebat aënis.
 hoc primum in luco nova res oblata timorem 450
 leniit, hic primum Aeneas sperare salutem
 ausus et adflctis melius confidere rebus.
 namque sub ingenti lustrat dum singula templo
 reginam opperiens, dum, quae fortuna sit urbi,
 artificumque manus inter se operumque laborem 455
 miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas,
 ballaque iam fama totum volgata per orbem,
 Atridas, Priamumque et saevum ambobus Achillem.
 constitit et lacrimans, « quis iam locus », inquit, « Achate,
 quae regio in terris nostri non plena laboris ? 460
 en Priamus. sunt hic etiam sua praemia laudi ;
 sunt lacrimae rerum, et mentem mortalia tangunt.
 solve metus ; feret haec aliquam tibi fama salutem ».
 sic ait, atque animum pictura pascit inani
 multa gemens, largoque umectat flumine voltum. 465
 namque videbat, uti bellantes Pergama circum
 hac fugerent Grai, premeret Troiana iuventus ;
 hac Phryges, instaret curru cristatus Achilles.
 nec procul hinc Rhesi niveis tentoria velis
 agnoscit lacrimans, primo quae prodita somno
 Tydides multa vastabat cade cruentus, 470
 ardentisque avertit equos in castra, priusquam
 pabula gustassent Troiae Xanthumque bibissent.
 parte alia fugiens amissi Troilus armis
 infelix puer atque impar congressus Achilli : 475
 fertur equis curruque haeret resupinus inani,
 lora tenens tamen ; huic cervixque comaeque trahuntur
 per terram, et versa pulvis inscribitur hasta.
 interea ad templum non aequae Palladis ibant

- 480 crinibus Iliades passis peplumque ferebant,
 suppliciter tristes et tunsae pectora palmis :
 diva solo fixos oculos aversa tenebat.
 ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros
 exanimumque auro corpus vendebat Achilles.
- 485 tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo,
 ut spolia, ut currus, utque ipsum corpus amici
 tendentemque manus Priamum conspexit inermis.
 se quoque principibus permixtum agnovit Achivis
 eoasque acies et nigri Memnonis arma.
- 490 ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
 Penthesilea furens mediisque in milibus ardet,
 aurea subnectens exsertae cingula mammae,
 bellatrix, audetque viris concurrere virgo.

Στλχ. 561 - 578

**Πῶς δικαιολογεῖται ἡ Διδῶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς Τρῶας ἐχθρικὴν
 στάσιν τῶν ὑπηκόων τῆς καὶ πῶς δεξιούται τοὺς Τρῶας.**

- Tum breviter Dido voltum demissa profatur :
 « solvite corde metum, Teucris, secludite curas.
 res dura et regni novitas me talia cogunt
 moliri et late finis custode tueri.
- 565 quis genus Aeneadum, quis Troiae nesciat urbem
 virtutesque virosque aut tanti incendia belli ?
 non obtusa adeo gestamus pectora Poeni,
 nec tam aversus equos Tyria Sol iungit ab urbe.
 seu vos Hesperiam magnam Saturniaque arva
- 570 sive Erycis finis regemque optatis Acesten,
 auxilio tutos dimittam opibusque iuvabo.
 voltis et his mecum pariter considerare regnis :
 urbem quam statuo, vestra est ; subducite navis :
 Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.
- 575 atque utinam rex ipse noto compulsus eodem
 adforet Aeneas ! equidem per litora certos
 dimittam et Libyae lustrare extrema iubebo,
 si quibus eiectus silvis aut urbibus errat ».

BIBLION II

Στίχ. 13 - 20

Ὁ Δούρειος ἵππος.

Fracti bello fatisque repulsi
 ductores Danaum, tot iam labentibus annis,
 instar montis equum divina Palladis arte 15
 aedificant sectaque intexunt abiete costas ;
 votum pro reditu simulant ; ea fama vagatur.
 huc delecta virum sortiti corpora furtim
 includunt ceaco lateri penitusque cavernas
 ingentis uterumque armato milite complent. 20

Στίχ. 40 - 56

Ἡ δυσπιστία καὶ αἱ εἰκασίαι τοῦ Λαοκόοντος
 περὶ τοῦ ἀναθήματος.

Primus ibi ante omnis, magna comitante caterva, 40
 Laocoon ardens summa decurrit ab arce
 et procul : « ο miser, quae tanta insania eives ?
 creditis auctos hostis aut ulla putatis
 dona carere dolis Danaum ? sic notus Ulixes ?
 aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi, 45
 aut haec in nostros fabricata est machina muros
 inspectura domos venturaque desuper urbi,
 aut aliquis latet error ; equo ne credite, Teucri.
 quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes ».
 sic fatus validis ingentem viribus hastam 50
 in latus inque feri curvam compagibus alvum
 contorsit. stetit illa tremens, uteroque recusso
 insonuere cavae gemitumque dedere cavernae.
 et, si fata deum, si mens non laeva fuisset,

55 impulerat ferro Argolicas foedare latebras,
Troiaque nunc staret, Priamique arx alta maneres ».

Στίχ. 199 - 233

Ἡ περιπέτεια τοῦ Λαοκόοντος καὶ τῶν δύο υἱῶν του.

Hic aliud maius miseris multoque tremendum
200 obicitur magis atque improvida pectora turbat.
Laocoon, ductus Neptuno sorte sacerdos,
sollemnis taurum ingentem mactabat ad aras.
ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta
— horresco referens — immensis orbibus angues
205 incumbunt pelago pariterque ad litora tendunt ;
pectora quorum inter fluctus arrecta iubaeque
sanguineae superant undas, pars cetera pontum
pone legit sinuatque immensa volumine terga.
fit sonitus spumante salo ; iamque arva tenebant
210 ardentisque oculos suffecti sanguine et igni
sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
diffugimus visu exsanguis, illi agmine certo
Laocoonta petunt, et primum parva duorum
corpora natorum serpens amplexus uterque
215 implicat et miseros morsu depascitur artus ;
post ipsum auxilio subeuntem ac tela ferentem
corripiunt spirisque ligant ingentibus ; et iam
bis medium amplexi, bis collo squamea circum
terga dati superant capite et cervicibus altis.
220 ille simul manibus tendit divellere nodos
pérfusus sanie vittas atroque veneno,
clamores simul horrendos ad sidera tollit,
qualis mugitus, fugit cum saucius aram
taurus et incertam excussit cervice securim.
225 at gemini lapsu delubra ad summa dracones
diffugiunt saevaeque petunt Tritonidis arcem,
sub pedibusque deae clipeique sub orbe teguntur.
tum vero tremefacta novus per pectora cunctis

insinuat pavor, et scelus expendisse merentem
 Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspide robur 230
 laeserit et tergo sceleratam intorserit hastam.
 ducendum ad sedes simulacrum orandaque divae
 numina conclamant.

Στίχ. 268 - 297

Τί συμβουλεύει τὸν Αἰνεΐαν νὰ πράξῃ
 ἢ σκιά τοῦ Ἑκτορος, καθ' ὕπνους ἐμφανισθεῖσα εἰς αὐτόν.

Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris
 incipit et dono divum gratissima serpit.
 in somnis ecce ante oculos maestissimus Hector 270
 visus adesse mihi largosque effundere fletus,
 raptatus bigis ut quondam, aterque cruento
 pulvere perque pedes traiectus lora tumentis.
 hei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo
 Hectore, qui redit exuvias indutus Achilli 275
 vel Danaum Phrygios iaculatus puppibus ignis,
 squalentem barbam et concretos sanguine crinis
 vulneraque illa gerens, quae circum plurima muros
 accepit patrios! ultro flens ipse videbar
 compellare virum et maestas expromere voces : 280
 « o lux Dardaniae, spes o fidissima Teucrum,
 quae tantae tenere morae? quibus, Hector, ab oris
 expectate venis? ut te post multa tuorum
 funera, post varios hominumque urbisque labores
 defessi aspicimus! quae causa indigna serenos 285
 foedavit voltus? aut cur haec volnera cerno? »
 ille nihil, nec me quaerentem vana moratur,
 sed graviter gemitus imo de pectore ducens
 « Neu fuge, nate dea, teque his », ait, « eripe flammis.
 hostis habet muros, ruit alto a culmine Troia. 290
 sat patriae Priamoque datum; si Pergama dextra
 defendi possent, etiam hac defensa fuissent.
 sacra suosque tibi commendat Troia penates:
 hos cape fatorum comites, his moenia quaere,

295 magna pererrato statues quae denique ponto ».
 sic ait et manibus vittas Vestamque potentem
 aeternumque adytis effert penetralibus ignem.

Στίχ. 402 - 428

Ἦ περι τὴν Κασσάνδραν ἀπαγομένην
 εἰς αἰχμαλωσίαν μάχη. Ὁ θάνατος τοῦ Κοροΐβου.

Heu nihil invitis fas quemquam fidere divis !
 ecce trahebatur passis Priameia virgo
 crinibus a templo Cassandra adytisque Minervae,
 405 ad caelum tendens ardentia lumina frustra,
 lumina, nam teneras arcebant vincula palmas.
 non tulit hanc speciem furiata mente Coroebus,
 et sese medium iniecit periturus in agmen.
 consequimur cuncti et densis incurrimus armis.
 410 hic primum ex alto delubri culmine telis
 nostrorum obruimur, oriturque miserrima caedes
 armorum facie et Graiarum errore iubarum.
 tum Danaï gemitu atque ereptae virginis ira
 undique collecti invadunt, acerrimus Aiax
 415 et gemini Atridae Dolopumque exercitus omnis ;
 adversi rupto ceu quondam turbine venti
 confligunt, Zephyrusque Notusque et laetus eois
 Eurus equis ; stridunt silvae, saevitque tridenti
 spumeus atque imo Nereus ciet aequora fundo.
 420 illi etiam, si quos obscura nocte per umbram
 fudimus insidiis totaque agitavimus urbe,
 apparent : primi clipeos mentitaque tela
 agnoscunt atque ora sono discordia signant,
 illicet obruimur numero ; primusque Coroebus
 425 Penelei dextra divae armipotentis ad aram
 procumbit ; cadit et Ripheus, iustissimus unus
 qui fuit in Teucris et servantissimus aequi ;
 dis aliter visum.

Στίχ. 506 - 558

Σφαγή τοῦ Πριάμου.

Forsitan et Priami fuerint quae fata requiras.
 urbis uti captae casum convolsaque vidit
 limina tectorum et medium in penetralibus hostem,
 arma diu senior desueta trementibus aevo
 circumdat nequiquam umeris, et inutile ferrum 510
 cingitur ac densos fertur moriturus in hostis.
 aedibus in mediis nudoque sub aetheris axe
 ingens ara fuit iuxtaque veterrima laurus,
 incumbens arae atque umbra complexa penates.
 hic Hecuba et natae nequiquam altaria circum, 515
 praecipites atra ceu tempestate columbae,
 condensae et divom amplexae simulacra sedebant.
 ipsum autem sumptis Priamum iuvenalibus armis
 ut vidit, « quae mens tam dira, miserrime coniunx,
 impulit his cingi telis ? aut quo ruis ? » inquit. 520
 « non tali auxilio nec defensoribus istis
 tempus eget ; non, si ipse meus nunc adforet Hector.
 huc tandem concede ; haec ara tuebitur omnis,
 aut moriere simul ». sic ore effata recepit
 ad sese et sacra longaevum in sede locavit. 525
 Ecce autem elapsus Pyrrhi de caede Polites,
 unus natorum Priami, per tela, per hostis
 porticibus longis fugit et vacua atria lustrat
 saucius. illum ardens infesto volnere Pyrrhus
 insequitur, iam iamque manu tenet et premit hasta. 530
 ut tandem ante oculos evasit et ora parentum,
 concidit ac multo vitam cum sanguine fudit.
 hic Priamus, quamquam in media iam morte tenetur,
 non tamen abstinuit, nec voci iraeque pepercit :
 « at tibi pro scelere », exclamat, « pro talibus ausis, 535
 di, si qua est caelo pietas, quae talia curet,
 persolvant grates dignas et praemia reddant

- debita, qui nati coram me cernere letum
 fecisti et patrios foedasti funere voltus.
 540 at non ille, satum quo te mentiris, Achilles
 talis in hoste fuit Priamo ; sed iura fidemque
 supplicis erubuit, corpusque exsanguie sepulchro
 reddidit Hectoreum, meque in mea regna remisit ».
 sic fatus senior, telumque imbelli sine ictu
 545 coniecit, rauco quod protinus aere repulsum
 ex summo clipei nequiquam umbone pependit.
 cui Pyrrhus : « referes ergo haec et nuntius ibis
 Pelidae genitori ; illi mea tristia facta
 degeneremque Neoptolemum narrare memento :
 550 nunc morere », hoc dicens altaria ad ipsa trementem
 traxit et in multo lapsantem sanguine nati
 implicuitque coman leava, dextraque coruscum
 extulit ac lateri capulo tenuis abdidit ensem.
 haec finis Priami, fatorum hic exitus illum
 555 sorte tulit, Troiam incensam et prolapsa videntem
 Pergama, tot quondam populis terrisque superbum
 regnatorem Asiae. iacet ingens litore truncus,
 avolsumque umeris caput et sine nomine corpus.

Στίχ. 705 - 751

Ὁ Αἰνεΐας φεύγει μὲ τοὺς οἰκείους του.
Τὴν σύζυγόν του Κρέουσαν, ἢ ὁποία καθ' ὁδὸν γίνεται ἀφαντος -
μάτην ἀναζητεῖ.

- 705 Dixerat ille, et iam per moenia clarior ignis
 auditur, propiusque aestus incendia volvunte.
 « ergo age, care pater, cervici imponere nostrae ;
 ipse subibo umeris, nec me labor iste gravabit.
 quo res cumque cadent, unum et commune periculum.
 710 una salus ambobus erit, mihi parvus Iulus
 sit comes, et longe servet vestigia coniunx.
 vos, famuli, quae dicam animis advertite vestris.
 est urbe egressis tumulus templumque vetustum

desertae Cereris iuxtaque antiqua cupressus
 religione patrum multos servata per annos : 715
 hanc ex diverso sedem veniemus in unam.
 tu, genitor, cape sacra manu patriosque penates ;
 me, bello e tanto digressum et caede recenti,
 attrectare nefas, donec me flumine vivo
 abluero ». 720
 haec fatus latos umeros subiectaque colla
 veste super fulvique insternor pelle leonis,
 succedoque oneri ; dextrae se parvus Iulus
 implicuit sequiturque patrem non passibus aequis ;
 pone subit coniunx. ferimur per opaca locorum ; 725
 et me, quem dudum non ulla iniecta movebant
 tela neque adverso glomerati ex agmine Grai,
 nunc omnes terrent aerae, sonus excitat omnis,
 suspensum et pariter comitique onerique timentem.
 iamque propinquabam portis omnemque videbar 730
 evasisse viam, subito cum creber ad aures
 visus adesse pedum sonitus, genitorque per umbram
 prospiciens : « nate », exclamat, « fuge, nate ; propinquant.
 ardentis clipeos atque aera micantia cerno ».

hic mihi nescio quod trepido male numen amicum 735
 confusam eripuit mentem. namque avia cursu
 dum sequor et nota excedo regione viarum,
 heu ! misero coniunx fatone erepta Creusa.
 substitit, erravitne via seu lassa resedit ?
 incertum ; nec post oculis est reddita nostris 740
 quem non inCUSAVI amens hominumque deorumque, 745
 aut quid in eversa vidi crudelius urbe ?
 Ascanium Anchisenque patrem Teucrosque penates
 commendo sociis et curva valle recondo ;
 ipse urbem repeto et cingor fulgentibus armis.
 stat casus renovare omnis omnemque reverti 750
 per Troiam et rursus caput obiectare periclis.

Στίχ. 752 - 770

Ὁ Αἰνείας ἐπιστρέφει ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὸν οἶκόν του
καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πριάμου.

Principio muros obscuraque limina portae,
qua gressum extuleram; repeto et vestigia retro
755 horror ubique animo, simul ipsa silentia terrent.
inde domum, si forte pedem, si forte tulisset,
me refero; inruerant Danai et tectum omne tenebant.
ilicet ignis edax summa ad fastigia vento
volvitur, exsuperant flammae, furit aestus ad auras
760 procedo et Priami sedes arcemque reviso.
et iam porticibus vacuis Junonis asylo
custodes lecti Phoenix et dirus Ulixes
praedam adservabant. huc undique Troia gaza
incensis erepta adytis, mensaeque deorum
765 crateresque auro solidi, captivaque vestis
congeritur. pueri et pavidae longo ordine matres
stant circum
ausus quin etiam voces iactare per umbram
implevi clamore vias, maestusque Creusam
770 nequiquam ingeminans iterumque vocavi.

Στίχ. 771 - 794

Τί λέγει ἡ σκιά τῆς Κρεούσης εἰς τὸν Αἰνείαν ἐμφανιζομένη.

quaerenti et tectis urbis sine fine furenti
infelix simulacrum atque ipsius umbra Creusae
visa mihi ante oculos et nota maior imago.
obstipui steteruntque comae et vox faucibus haesit.
775 tum sic adfari et curas his demere dictis;
«quid tantum insano iuvat indulgere dolori,
o duleis coniunx? non haec sine numine divom
eveniunt; nec te comitem hinc portare Creusam
fas aut ille sinit superi regnator Olympi.

longa tibi exsilia et vastum maris aequor arandum 780
 et terram Hesperiam venies, ubi Lydius arva
 inter opima virum leni fluit agmine Thybris :
 illic res laetae regnumque et regia coniunx
 parta tibi ; lacrimas dilectae pelle Creusae.
 non ego Myrmidonum sedes Dolopumve superbas 785
 aspiciam aut Grais servitum matribus ibo
 Dardanis et Divae Veneris nurus ;
 sed me magna deum genetrix his detinet óris.
 iamque vale et nati serva communis amorem ».
 haec ubi dicta dedit, lacrimantem et multa volentem 790
 dicere deseruit tenuisque recessit in auras ;
 ter conatus ibi collo dare bracchia circum ;
 ter frustra compressa manus effugit imago,
 par levibus ventis voluerique simillima somno.

Στίχ. 795 - 804

Ὁ Αἰνείας ἐξέρχεται εἰς τὰ ὄρη μὲ τὸ συναθροισθὲν πλῆθος..

Sic demum socios consumpta nocte reviso. 795
 Atque hic ingentem comitum adfluxisse novorum
 invenio admirans numerum, matresque virosque,
 collectam exsilio pubem, miserabile vulgus.
 undique convenere animis opibusque parati,
 in quascumque velim pelago deducere terras. 800
 iamque iugis summae surgebat Lucifer Idae
 ducebatque diem, Danaïque obsessa tenebant
 limina portarum, nec spes opis ulla dabatur.
 cessi et sublato montes genitore petivi.

Ἀπὸ ἀπαίσια σημεῖα τοῦ νεκροῦ τοῦ Πολυδώρου ἀναγκάζεται
ὁ Αἰνείας νὰ ἐγκαταλείπη τὴν Θράκην, εἰς ἣν εἶχε προσορμισθῆ,
ἀποπλεύσας μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἕξ Αὐτάνδρου.

- Eloquar an sileam ? — gemitus lacrimabilis imo
40 auditur tumulo et vox reddita fertur ad auris :
« quid miserum, Aenea, laceras ? iam parce sepulto,
parce pias scelerare manus. non me tibi Troia
externum tulit aut cruor hic de stipite manat.
heu ! fuge crudelis terras, fuge litus avarum.
45 nam Polydorus ego. hic confixum ferrea textit
telorum seges et iaculis increvit acutis ».
tum vero ancipiti mentem formidine pressus
obstipui steteruntque comae et vox faucibus haesit.
hunc Polydorum auri quondam cum pondere magno
50 infelix Priamus furtim mandarat alendum
Threicio regi, cum iam diffideret armis
Dardaniae cingique urbem obsidione videret.
ille, ut opes fractae Teucrum et fortuna recessit,
res Agamemnonias victriciaeque arma secutus
55 fas omne abrumpit ; Polydorum obruncat et auro
vi potitur. quid non mortalia pectora cogis,
auri sacra fames ? Postquam pavor ossa reliquit,
delectos populi ad proceres primumque parentem
monstra deum refero et, quae sit sententia, posco.
60 omnibus idem animus, scelerata excedere terra,
linqui pollutum hospitium et dare classibus austros.
ergo instauramus Polydoro funus, et ingens
aggeritur tumulo tellus ; stant Manibus arae
caeruleis maestae vittis atraque cupresso

et circum Iliades crinem de more solutae ;
inferimus tepido spumantia cymbia lacte
sanguinis et sacri pateras, animamque sepulchro
condimus et magna supremum voce ciemus.

65

Στίχ. 84 - 98

Ὁ Αἰνείας, ἀφ' οὗ εἰς Δῆλον κατέπλευσεν,
ἔρωτᾷ τὸν Ἀπόλλωνα. Χρησμός τοῦ Ἀπόλλωνος.

Templa dei saxo venerabar structa vetusto :
« da propriam, Thymbraee, domum ; da moenia fessis 85
et genus et mansuram urbem ; serva altera Troiae
Pergama, reliquias Danaum atque immitis Achilli.
quem sequimur ? quove ire iubes, ubi ponere sedes ?
da, pater, augurium, atque animis illabere nostris ». 90
vix ea fatus eram : tremere omnia visa repente,
liminaque laurusque dei, totusque moveri
mons circum et mugire adytis cortina reclusis.
submissi petimus terram, et vox fertur ad auris :
« Dardanidae duri, quae vos a stirpe parentum 95
prima tulit tellus, eadem vos ubere laeto
accipiet reduces, antiquam exquirite matrem.
hic domus Aeneae cunctis dominabitur oris
et nati natorum et qui nascentur ab illis ».

Στίχ. 161 - 167

Τί λέγουσιν οἱ ἐφέστιοι καθ' ὕπνου ἐμφανισθέντες τῷ
Αἰνείᾳ σχετικῶς πρὸς τὴν εἰς αὐτὸν προωρισμένην ἔδραν.

« Mutandae sedes. non haec tibi litora suasit
Delius, aut Cretae iussit considerare Apollo.
est locus, Hesperiam Grai cognomine dicunt,
terra antiqua, potens armis atque ubere glaebae :
Oenotri coluere viri ; nunc fama minores
Italiam dixisse ducis de nomine gentem.
hae nobis propriae sedes, hinc Dardanus ortus ».

3

Διάλογος Αινείου καὶ Ἀνδρομάχης, θουούσης παρὰ τὸ κενοτάφιον τοῦ Ἑκτορος, ἐν Βουθρωτῶ τῆς Ἡπείρου.

- Ut me conspexit venientem et Troia circum
 arma amens vidit, magnis exterrita monstribus
 deriguit visu in medio, calor ossa reliquit;
 labitur, et longo vix tandem tempore fatur:
- 310 « verane te facies, verus mihi nuntius adfers,
 nate dea? vivisne? aut, si lux alma recessit,
 Hector ubi est? » dixit, lacrimasque effudit et omnem
 implevit clamore locum. vix pauca furenti
 subicio et raris turbatus vocibus hisco:
- 315 « vivo equidem, vitamque extrema per omnia duco;
 ne dubita, nam vera vides.
 heu! quis te casus deiectam coniuge tanto
 excipit? aut quae digna satis fortuna revisit,
 Hectoris Andromachen? Pyrrhin conubia servas? »
- 320 deiecit voltum et demissa voce locuta est:
 « o felix una ante alias Priameia virgo,
 hostilem ad tumulum Troiae sub moenibus altis
 iussa mori quae sortitus non pertulit ullos
 nec victoris heri tetigit cubile! . . .
- 337 sed tibi qui cursum venti, quae fata dedere?
 aut quisnam ignarum nostris deus appulit oris?
 quid puer Ascanius? superatne et vescitur aura?
 ecqua tamen puero est amissae cura parentis?
 ecquid in antiquam virtutem animosque virilis
- 342 et pater Aeneas et avunculus excitat Hector? »

Ὁ Ἑλένος, σύζυγος τῆς Ἀνδρομάχης, συμβουλεύει τὸν Αἰνείαν, ἀφ' οὗ πλεύσῃ εἰς Κύμην τῆς Ἰταλίας, νὰ ἐπερωτήσῃ τὴν μάντιν Σίβυλλαν.

Huc ubi delatus Cymaeam accesseris urbem,

divinosque lacus et Averna sonantia silvis,
 insanam vatem aspicias, quae rupe sub ima
 fata canit foliisque notas et nomina mandat.
 quaecumque in foliis descripsit carmina virgo, 445
 digerit in numerum atque antro seclusa relinquit,
 illa manent immota locis neque ab ordine cedunt ;
 verum eadem, verso tenuis cum cardine ventus
 impulit et teneras turbavit ianua frondes,
 numquam deinde cavo volitantia prendere saxo 450
 nec revocare situs aut iungere carmina curat :
 inconsulti abeunt sedemque odere Sibyllae.
 hic tibi ne qua morae fuerint dispendia tanti,
 quamvis, increpitent socii et vi cursus in altum
 vela vocet possisque sinus implere secundos, 455
 quin adeas vatem precibusque oracula poscas ;
 ipsa canat vocemque volens atque ora resolvat.
 illa tibi Italiae populos venturaque bella
 et, quo quemque modo fugiasque ferasque laborem
 expediet, cursusque dabit venerata secundos. 460

Στίχ. 707 - 718

Θάνατος τοῦ Ἀγχίσου. Τέλος τῆς διηγῆσεως τοῦ Αἰνείου.

Hinc Drepani me portus et illaetabilis ora
 excipit. hic, pelagi tot tempestatibus actus,
 heu genitorem, omnis curae casusque levamen,
 amitto Anchisen ; hic me, pater optime, fessum 710
 deseris, heu tantis nequiquam erepte periculis !
 nec vates Helenus, cum multa horrenda moneret,
 hos mihi praedixit luctus, non dira Celaeno.
 hic labor extremus, longarum haec meta viarum,
 hinc me digressum vestris deus appulit oris. 715
 Sic pater Aeneas intentis omnibus unus
 fata renarrabat divom cursusque docebat.
 conticuit tandem factoque hic fine quievit.

12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Ι

Στίχ. 1 - 11

1. arma virumque = πολέμους και τὸν ἄνδρα. Τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα ἐμφαντικῶς θέτει εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ ποιητὴς θέλων νὰ παραστήσῃ συντόμως τὸ κύριον τοῦ ἔπους περιεχόμενον. cāno = ἄδω, ἦτοι τὸ ποίημά μου εἶναι πολεμικὸν καὶ ὄχι διδακτικὸν (ὅπως τὰ γεωργικά). arma = bella· πρβλ. Ἰλ. Α, 1 Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλλεύῳ. Ἡ ἐπίκλησις τῆς Μούσης γίνεται εἰς τὸν στίχον 8. qui primus... ἡ σύνταξις: qui primus Troiae ab oris profūgus vēnit Italiām. Τὸ Troiae ab oris συναπτέον τῷ profūgus. Τὸ primus = ἀρχηγέτης, ὁ πρῶτος, ὅπως τὸ princeps. Τὸ unde = ex qua re = γενάρχης τῶν Λατίνων, ἰδρυτὴς τοῦ Λατινικοῦ γένους. Ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος ἐξαιρεῖ τὸν ἥρωα τοῦ ἔπους.

2. Italiām = in Italiām, ἡ ἀπρόθετος αἰτιατ. ἀντὶ τῆς αἰτιατ. μετὰ τῆς προθέσεως in, διὰ νὰ δηλωθῇ ἡ εἰς τόπον κίνησις ἐπὶ ὀνόματος χώρας· εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ποιηταῖς· ὁμοίως κατωτέρω litōra = ad litōra. Τὸ i τῆς πρώτης συλλαβῆς μακρὸν χάριν τοῦ μέτρου, ὅπως καὶ εἰς τὴν λέξιν Itālus. fato, ἀφαιρ. τοῦ fatum. Fatum (ἢ fata) = τὸ πεπρωμένον, ἡ εἰμαρμένη. fato profūgus = ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης φυγὰς. Εἰς τὸ profūgus περιέχεται ἡ αἰτία, δι' ἣν ὁ Αἰνεΐας ἀφήσας τὴν Τροίαν ἦλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Laviniaque: μερικώτερος διορισμὸς τοῦ Italiām, ὁ δὲ que εἶναι ἐξηγητικὸς «καὶ δὴ εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Λαουίνιου». Τὸ Λαουίνιον ἐκτίσθη ὕστερον ὑπὸ τοῦ Αἰνεΐου· ἐντεῦθεν ὁ ἱστορικὸς ἀναχρονισμὸς. Lavinia, ἀναγνωστέον τρισυλλάβως κατὰ συνίζησιν χάριν τοῦ μέτρου. Τὸ i θὰ προφερθῇ ὡς γ.

3. multum... iactātus... multa... passus, αἱ μετοχαὶ iactātus (ριπτασθεῖς) καὶ passus (παθὼν) ἀναφέρονται εἰς τὸ ὑποκ. τοῦ venit, τὸ ille, ὅπερ παρενετέθη, ὡς παρ' Ὀμήρῳ τὸ ὄγε, διὰ νὰ κατα-

στῆ ὁ λόγος ἐμφαντικώτερος. Πρβλ. Ὀμήρ. α, 4 ἄνδρα μοι ἔννεπε... ὅς μάλα πολλὰ πλάγχθη... πολλὰ δ' ὄγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα. Τὸ ille ἐνέχει ἀντιθετικὴν ἔννοιαν = παρ' ὄλον ὅτι ἐρριπτάσθη, ἐφθασε. Τὸ iactāri, ὅπερ λέγεται, ὅπως τὰ τῆς Ἑλληνικῆς **σαλεύεσθαι** καὶ **ριπτάζεσθαι**, περὶ τῶν φερομένων ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ ὑπὸ τῶν ἀνέμων τῆδε κακεῖσε, ἐνταῦθα κεῖται καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ ξηρὰν περιπλανήσεων. passus = παθῶν, μετοχὴ τοῦ patiōr, passus sum, pati = πάσχω. alto = mari = ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἐν τῷ πόντῳ.

4. vi sapērum, θεῶν ἰότητι, Ὀμήρ. ρ. 119. superum = superorum ἐπιφέρεται ἀκριβεστέρα τῆς φράσεως ἐρμηνεῖα διὰ τῆς ἐπομένης φράσεως saevae Junōnis ob iram. Ἡ Ἥρα, ὠργισμένη αὐτῇ οὔσα, θὰ παροργίσῃ τὸν Αἴολον καὶ ἄλλους θεούς. saevae memōrem : Σημείωσον τὴν θέσιν τῶν δύο τούτων ἐπιθέτων ἐν ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τὰ ἐπιφερόμενα οὐσιαστικά Junōnis ob iram = διὰ τὴν μνήμονα ὀργὴν τῆς ἀπηνουῶς Ἥρας. Αἰσχ. Ἀγαμ. 141. « μνάμων μῆνης », ὑπαλλαγή.

5. multā quoque et = πολλὰ δ' ἔτι (ὡσαύτως) καὶ. Τὸ quoque et = (quoque etiam) ἐξαίρει τοῦ δευτέρου μέρους τὴν σπουδαιότητα. dum condēret = ἕως ἂν κτίσῃ. Οἱ σύνδεσμοι dum, donec καὶ quoad φέρονται πρὸς ὀριστ. μέν, ἐὰν τὸ πρᾶγμα παρίσταται βέβαιον, πρὸς ὑποτ. δὲ ἂν παρίσταται ὡς ἀμφίβολον ἢ ἂν ὑποδηλοῦται ἅμα καὶ σκοπὸς ἢ αἰτία· ἐν τῇ ὑποτακτικῇ περιέχεται καὶ ἡ βούλησις καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ πράττοντος. Χρόνοι τοῦ condo : condo, condīdi, conditum, condēre, δηλ. τὴν πόλιν τοῦ Λαουίνιου. inferretque = καὶ εἰσαγάγῃ.

6. deos εἶναι οἱ Penātes, ἦτοι οἱ Ἐφέστιοι ἢ Μύχιοι θεοὶ τῆς Τροίας, οὗς ἀλλαχοῦ ὁ ποιητὴς καλεῖ Phrygiōs Penātes. Τούτους ἔσωσε καὶ παρέλαβεν ὁ Αἰνεῖας μεθ' ἑαυτοῦ. Latio, δοτ. ἀντὶ τοῦ in Latium : οὐχὶ σπανίως παρὰ ποιηταῖς ῥήματα κίνησιν τινα δηλοῦντα συνάπτονται πρὸς δοτικὴν. Ἡ δοτικὴ ὑπάρχει, διότι ἡ φράσις ἐνέχει ἠθικὴν σημασίαν. unde = a quo, δηλ. ἀφ' οὗ Αἰνεῖου· ἄλλοι ἀναφέρουν τὸ unde εἰς τὸ Latio = ἐξ οὗ δηλ. Λατίου.

7. Albānique patres = καὶ οἱ Ἀλβανοὶ πατέρες (πρόγονοι) οὔτω ποιητικῶς παρίσταται ἡ Ἄλβα Λόγγα, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀσκανίου, υἱοῦ τοῦ Αἰνεῖου. altae moenia Rōmae = τῆς ὑψηλῆς Ρώμης τὰ τεῖχη· ποιητικὴ περιγραφή τῆς Ρώμης, ἥτις λέγεται καὶ alta, διότι ἦτο ἐπὶ λόφων ἐκτισμένη.

8. Musā. Ὁ Ὀμηρος καὶ καθόλου οἱ ἐπικοὶ ποιηταὶ ἐπικαλοῦν-

ται τὴν Μοῦσαν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔπους· βλ. "Ομ. τῶν ἀμόθεν· ἀλλ' ὁ Οὐεργίλιος ἐπικαλεῖται ταύτην ἐξ οὗ μέρους μέλλει νὰ ἐκθέσῃ σπουδαίωτατα καὶ πλείστου λόγου ἄξια πράγματα. causas = τὰς αἰτίας δηλ. τῶν ἐπομένων : tot volvere casus, tot adire labores ὑποδηλουμένας διὰ τῶν quo numine laeso quidve dolens. quo numine laeso = quam ob laesionem numinis. Τὸ numem ἔχει ἐνταῦθα τὴν ἀρχικὴν σημασίαν τῆς θελήσεως, δηλ. κεῖται ἀντὶ τοῦ voluntate = quā (Junonis) voluntate (ab Aenea) offensā, neglecta = τίνος θελήσεως (τῆς "Ηρας) ὑβρισθείσης, ἀμεληθείσης· ἄλλοι ἐκδέχονται τὴν λέξιν numen ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς θεότητος = quo deo offenso. Πάντως δεόν νὰ ἐννοηθῇ ἡ "Ηρα καὶ οὐχὶ ἄλλη θεότης γενικῶς. Ὁ Αἰνεῖας ἠναντιώθη εἰς τὴν θέλησιν τῆς "Ηρας, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ καὶ νὰ τὸ γνωρίζῃ, ἰδρύσας τὸ Ρωμαϊκὸν γένος, τὸ ὅποιον ἔμελλε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὴν Καρχηδόνα.

9. quidve dolens = ἡ τί (ἰδίᾳ) λυπουμένη, ἀχθομένη· εἶχεν ἡ "Ηρα προσωπικὴν ἀφορμὴν νὰ μισῇ τοὺς Τρῶας, διότι δὲν ἔλαβε τὸ καλλιστεῖον παρὰ τοῦ Τρῶος Πάριδος, τοῦ κρίναντος τὰς τρεῖς θεάς, "Ηραν, Ἀφροδίτην, Ἀθηνᾶν, καὶ διὰ τὰς τιμὰς τοῦ ἀρπαγέντος Γανυμήδους, ὡς ἀναπτύσσεται ἐν τοῖς στίχοις (23 - 28). volvere casus = νὰ ὑποστῇ δεινὰ· τὸ volvere, ὅπερ εἶναι ἴδιον ρῆμα διὰ τοὺς περιτελλομένους ἐναυτοὺς (volventibus annis), ἐδῶ μεταφέρεται εἰς τὰ διηγετικὰ δεινὰ, τὰ ὅποια οἶονεὶ κυκλικῶς καὶ περιοδικῶς ἐξ ὑπαμοιβῆς ἐπανέρχονται. Οἱ χρόνοι : volvo, volvi, volūtum, volvere· adēo labores = ἀναλαμβάνω πόνους, κόπους, ἀγῶνας.

10 - 11. insignem pietate virum = ἐπιφανῆ ἐπὶ εὐσεβείᾳ, εὐσεβέστατον ἄνδρα, δηλ. τὸν Αἰνεῖαν. Κυρία ἀρετὴ τοῦ ἥρωος εἶναι ἡ pietas, ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς γονεῖς εὐσέβεια. impulērit, παρακ. ὑποτ. τοῦ impello (in - pello), impuli, impulsum, impellere = ἐξωθῶ, ἐξαναγκάζω. Ἡ χρῆσις τοῦ ρήματος τούτου μετ' ἀπαρεμφ. (volvere — adire) ἀντὶ τῆς παρὰ τοῖς πεζοῖς ὑποτακτ. μετὰ τοῦ ut (ut volveret — adiret) εἶναι ποιητικὴ· animis, ἀφαιρ. in animis, πρβλ. τὸ ὁμηρ. φρεσσί, θυμῶ. caelestibus, δοτικῇ, caelestes - ium, οἱ οὐράνιοι θεοί· irae, πληθυντικὸς ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ, τοῦ ὀνόματος δηλοῦντος συγκίνησιν τῆς ψυχῆς. tantaene... irae? Ἐρωτᾷ οὕτως ὁ ποιητὴς μετ' ἀπορίαν, διότι εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ὑψηλοτέραν περὶ θεοῦ ἔννοιαν, ἥτις ἐκράτει τότε παρὰ τοῖς εὐπαιδευτοῖς Ρωμαίοις.

81. Haec ubi dicta, δηλ. sunt, εὐθύς ὡς ταῦτα ἐλέχθησαν (δηλ. ὑπὸ τοῦ Αἰόλου) = εὐθύς ὡς εἶπε ταῦτα (ὁ Αἰόλος). 'Ο Αἰόλος εἰς τὰς παρακλήσεις καὶ τὰς ὑποσχέσεις τῆς "Ηρας ἀπήντησεν ὅτι εἶναι πρόθυμος, καὶ ἐκ λόγων εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν "Ηραν, νὰ ἐκτελέσῃ πᾶν ὅ,τι ἡ "Ηρα προστάσσει. *cavum... montem* = τὸ κοῖλον ὄρος τὸ ἐπικείμενον ἐπὶ τοῦ ἄντρου, ὅπου ἦσαν οἱ ἄνεμοι ἐγκεκλεισμένοι, ἐν τῇ νήσῳ Αἰολία, τῇ κατοικίᾳ τοῦ Αἰόλου. 'Ομήρ. κ, 1 : Αἰολίην δ' εἰς νῆσον ἀφικόμεθ' ἔνθα δ' ἔναιεν Αἰόλος Ἴπποτάδης. *conversa cuspidē* = ἀναστραφέντος τοῦ δόρατος, ἀναστρέψας (ὁ Αἰόλος) τὸ δόρυ, ὥστε νὰ λάβῃ ἐκ καθέτου θέσιν ὀριζοντίαν. 'Εντεῦθεν ἄρχεται ἡ περιγραφή τῆς θυέλλης, ἧς περιγραφῆς πρέπει νὰ σημειώσῃ τις τὸν πραγματολογικὸν χαρακτήρα, δεδομένου ὅτι πρόκειται περὶ θυέλλης ἐκ τοῦ εἶδους τῶν κυκλωνικῶν. Πηγὴ ἐμπνεύσεως ὁ "Ομηρος· 'Οδ. ε. 291.

82. *montem impūlit* = ἐπληξε τὸ ὄρος. Τὸ *impello*, περὶ μείζωνος δυνάμεως. *in latus*, εἰς τὸ πλευρόν, ἐπὶ τὰ πλάγια· ἐκ τοῦ πλήγματος παρέκλινεν εἰς τὰ πλάγια τὸ ἐπικείμενον ὄρος, ὥστε νὰ ἀνοιχθῇ χάσμα (= *porta* στίχ. 83), ἐξ οὗ οἱ ἄνεμοι ἐξορμῶσιν. *ac* = *ac statim* = καὶ εὐθύς· διὰ τοῦ *ac* σημαίνεται ἄριστος χρονικὴ ἀκολουθία. *velut agmine facto* = οἰνοὶ ἀγῆματος γενομένου, οἰνοὶ στρατὸν εἰς πορείαν συντεταγμένον ἀποτελέσαντες (οἱ ἄνεμοι).

83. *qua data porta*· τὸ πλήρες τῆς φράσεως ἔχει ὧδε : *qua (parte) data (est) porta*. *porta* = πύλη· ἡ λέξις κυριολεκτουμένη ἐπὶ στρατοπέδων καὶ φρουρίων, εὐστόχως ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐδῶ ἐρησιμοποιήθη, ἀφ' οὗ προηγουμένως εἶχε λεχθῆ περὶ τῶν ἀνέμων, ὅτι οὗτοι ἀπετέλεσαν οἰνοὶ στρατὸν εἰς πορείαν συντεταγμένον. *ruunt*. *ruo*, *rui*, *rūtum*, *ruere* = ὄρμῳ, ἐξορμῳ. *turbo - inis*, ἄρσ. γ' = δίνη. *perflo*, α' συζ. ὁμαλ = διαφυσῶ, διαπνέω.

84. *incubēre mari* = ἐνέσκηψαν, ἐπέπεσαν εἰς τὴν θάλασσαν. *incumbo*, *cubūi*, *cubitum*, - ἔρε : 'Ομ. ε, 295 σὺν δ' εὐρύς τε νότος τ' ἔπεσε ζέφυρός τε δυσσῆς καὶ βορέης μέγα κῦμα κυλίνδων. 'Ο παρακείμενος (*incubēre*) ἐμφανίζει αἰφνιδίαν καὶ ταχεῖαν κίνησιν. Τούτῳ ἔπονται οἱ ἔνεστ. *ruunt*, *volvunt*, *totum (mare) a sedibus imis* = ὄλην (τὴν θάλασσαν) ἐκ τοῦ πυθμένος.

85. *una* = ὁμηρ. σὺν. *ruunt* ἐνεργ. = *eruunt* = ἀναταράσσουσιν,

ἀνακυκῶσι. creber procellis = procellosus = ὁ θυελλώδης, ὁμηρ. ζέφυρος δυσαῆς· ἀπὸ τοὺς τέσσαρας ἀνέμους, οὓς μνημονεύει ὁ Ὅμηρος, λείπει ὁ Βορρᾶς, ὅστις μνημονεύεται κατωτέρω (στίχ. 102).

87. virum = virorum. stridor - ōris, ἄρσ. γ' = τρισμός. ruidens - entis, ἄρσ. γ' = ὁ κάλως. Ἐν ὄλῳ τῷ στίχῳ ὑπάρχει παρήχησις διὰ τοῦ φθόγγου r.

88 - 89. eripiunt... ex oculis. Μετάφρασις τῶν ὁμηρ. ε, 293 : σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε (ὁ Ποσειδῶν) γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον, ὁρώρει δ' οὐρανόνθεν νύξ. ponto δοτ. = ἐν τῷ πόντῳ. nox atra = νύξ ζοφώδης. incubo, α' συζ. ὁμαλ. = ἐξαπλοῦμαι.

90. poli = caelum, τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου. crebris micat ignibus aether = λάμπει ἐκ τῶν συχνῶν ἀστραπῶν ὁ αἰθήρ. crebri ignes = συχναὶ ἀστραπαί. mico, - ūi - āre = πάλλομαι, στίλβω, λάμπω, ἀστράπτω.

91. praesentem, κατηγορ. εἰς τὸ ἐν τέλει τοῦ στίχου mortem = ἄφρευκτον, ἀσφαλῆ τὸν θάνατον. Ὅρα ὅτι τὸ ἐπίθετον εἶναι ἐν ἀρχῇ καὶ τὸ οὐσ. ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου· σπανιώτερον γίνεται τὸ ἐναντίον. intentant = minantur = ἀπειλοῦν· πρὸς τὴν ὄλην φράσιν παράβαλε τὰ παρ' Ὅμηρῳ ε, 305, νῦν μοι σῶς αἰπὺς ἄλεθρος.

92. extemplo = statim = πάραυτα. Aeneae solvuntur membra· πρβλ. Ὅμ. ε, 295 καὶ τότε Ὀδυσσεῆος λῦτο γούνατα. frigus - ōris, οὐδ. γ' = ρῖγος, κρύος : φόβος ὃς ἐμποιεῖ τὸ ρῖγος. frigore = ὑπὸ τοῦ κρυεροῦ φόβου.

93. duplicis = ambas, duplex, ποιητ. : palmas = supinas manus = παλάμας. Συνήθιζον οἱ εὐχόμενοι νὰ ἀνατείνουν πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας ὑπτίας. tendo = τείνω. ingemit... voce refert. Ὅμηρ. ε, 228 : ὀχθήσας δ' ἄρα εἶπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμόν.

94. o terque quaterque beati, πρβλ. Ὅμηρ. ε, 306 : Τρισμάκαρες καὶ τετράκις Δαναοί, οἳ τότε ὄλοντο Τροίη ἐν εὐρείῃ· ἡ φράσις δηλοῖ τὸν ὑψιστον τῆς εὐτυχίας βαθμόν.

95. quis, τύπος ἀρχαϊκὸς ἀντὶ τοῦ quibus = οἷς.

96. oppetere mortem (ὁμηρ. πότμον ἐπισπεῖν) καὶ ἀπλῶς oppetere (ἐν πολέμῳ) = προθύμως ἀποθνήσκειν. contigit = συνέβη· ἐπὶ καλοῦ, δηλ. εἶχον τὴν εὐτυχίαν.

97. Tydide, κλητ. τοῦ Tydides, ὁ Τυδείδης, ὃν ὁ ποιητὴς καλεῖ Danäum fortissimum gentis, καθ' ἃ καὶ ὁ Ὅμηρος λέγει· ὃν δὲ ἐγὼ

κάρτιστον Ἀχαιῶν φημί γενέσθαι. Πολύ φυσικὸν νὰ ἐνθυμηθῆ ὁ Αἰνείας τὸν Τυδεΐδην, ὑπὸ τοῦ ὁποίου θὰ ἐφονεύετο, ἂν δὲν ἤρχετο βοηθὸς εἰς αὐτὸν ἢ Ἀφροδίτη (Ὁμ. Ε, 228 κ.έ.) : mene... non potuisse, αἰτ. μετ' ἀπαρεμφάτου καθ' ἑαυτὴν τιθεμένη, ἤτοι μὴ ἐξαρτωμένη ἀπὸ τινος ρήματος, εὔρηται πολλάκις ἐπὶ θαυμασμοῦ, ἐκπλήξεως, ἀγανακτήσεως ἢ τινος τοιούτου ψυχικοῦ πάθους. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ μετὰ τοῦ ἐρωτημ. μορίου ne (ἐρωτηματικῶς καὶ ἀπορηματικῶς), πρβλ. : ἐμὲ παθεῖν τάδε. *Iiacis campis*, ἀφαιρ. τοπικὴ = ἐν τοῖς Ἰλιακοῖς πεδίοις. *occumbere* = πίπτειν.

98. *animam effundere* = ἐκπνέειν : *effundo*, - *ūdi*, - *ūsum*, - *ēre* = ἐκχέειν. *tua dextra*, ἀφαιρ. τοῦ ὄργανου = τῆ σῆ δεξιᾷ, διότι τὸ *animam effundere* κεῖται ἀντὶ τοῦ *perire* (ἀπόλλυσθαι).

99. *saevus* = αἰνός, ἀπηνής (οὐχὶ πρὸς ψόγον). *ubi* = ὅπου. *Aeacidae* = τοῦ Αἰακίδου, δηλ. τοῦ Ἀχιλλέως, ὡς ἐγγόνου τοῦ Αἰακοῦ. Ἀνάφερε εἰς τὸ *telo* = ὑπὸ τοῦ βέλους. *telum* = πᾶν εἶδος, ἐπιθετικοῦ ὄπλου. *iacet* = κεῖται. Τὸ *iacere*, ὅπως τὸ ἐλληνικὸν κεῖσθαι, εἶναι ρῆμα ἴδιον περὶ τῶν νεκρῶν καὶ φονευθέντων. Ὁ δ' ἐνεστῶς κεῖται περὶ παρωχημένου βεβαίως πράγματος, τοῦ ὁποίου ὁμως ἔτι καὶ νῦν ἢ μνήμη μὲ ζωηρότητα μένει.

100. *Sarpēdon*, Σαρπηδῶν, ὁ τῶν Λυκίων ἀγὸς καὶ τῶν Τρώων ἐπίκουρος, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς μετηνέχθη παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ τοῦ Ὑπνου καὶ τοῦ Θανάτου εἰς Λυκίαν (Ὁμ. Π, 480 κ.έ.). *Simois*, ὁ Σιμόεις ποταμός, ὁ εἰς τὸν Σκάμανδρον χυνόμενος, ἐκ τῆς Ἰδης πηγάζων, διὰ τοῦ Τρωικοῦ πεδίου διερχόμενος. *corpora... volvit* πρβλ. Ὁμ. Μ., 22 : Σιμόεις ὄθι πολλὰ βοάγρια (*scuta virum*) καὶ τρυφάλεια (*galeae*) **κάππεσον ἐν κονίησι** (= *volvit*) καὶ ἡμιθέων γένος ἀνδρῶν (*fortia corpōra virum*).

102. *iacstanti* = *clamanti*, *vociferanti* ἢ καὶ ἀπλῶς *dicenti*. Σημειώσον τὴν συντακτικὴν θέσιν τῆς δοτικῆς περιγραφούσης τὴν τοῦ ὑποκ. κατάστασιν, καθ' ἣν στιγμὴν συμβαίνει ἢ ἐνέργεια τοῦ κυρ. ρήματος. Εἰς τὴν Ἑλλ. γεν. ἀπόλυτος. Τὸ *iacitare* πάντοτε σημαίνει κίνησιν τινα τῆς ψυχῆς ὁ Αἰνείας εἶναι προφανῶς συγκεκινημένος. *Aquilōne*, ἀφαιρ. τῆς αἰτίας διοριστικῆ τοῦ *stridens* = συρίττουσα (θύελλα), διότι ἐξηγέρθη ὑπὸ τοῦ Βορρᾶ.

103. *adversa*. κατηγορ. = ἐναντία, δηλ. *prora irrūens* = ἀπὸ τῆς πρῶρας ἐπίπτουσα, ἐπισκίπτουσα. *velum* = τὸ ἰστίον, τῆς νεῶς

δηλ. τοῦ Αἰνείου. *ferit* = πλήττει : τὸ ρῆμα *ferio* - *ferire* ἐν τῷ *ferit* ἐνυπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ *lacerat* = διαρρηγνύει διὰ τὴν ὄρμην τοῦ ἀνέμου. Πρὸς τὴν φράσιν πρβλ. Ὁμ. Ο, 626 : ἀνέμοιο δὲ δεινὸς ἀήτης ἰστίῳ ἐμβρέμεται. *fluctus ad sidera tollit* = τὰ κύματα εἰς τὰ ἄστρα αἶρει. Πρβλ. Ὁμ. ε, 313 : ὧς ἄρα μιν εἰπόντ' ἔλασε μέγα κύμα κατ' ἄκρης.

104. *avertit*, ἐν ἀμεταβάτῳ σημασία ληπτέον = *se avertit* ἢ *avertitur* = ἀποστρέφεται. *undis dat latus*, ἔννοητέα ἢ γεν. *navis* = *prora latus navis fluctibus oppōnit* = ἡ πρῶρα τὴν πλευρὰν τῆς νεῶς εἰς τὰ κύματα ἐκθέτει.

105. *insequitur cumūlo... mons. cumūlo*, ἀφαιρ. τοῦ τρόπου προσδιορίζουσα τὸ *insequitur* : *cumūlo* = *cumulātim*. *mole sua* = σωρηδόν, τῷ ὑπερμεγέθει αὐτοῦ ὄγκῳ ἐπέρχεται. *praerūptus aquae mons* = ἀπότομον ὕδατος ὄρος. Διὰ τῆς ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου μονοσυλλάβου λέξεως *mons* γραφικῶς παρίσταται τὸ ἀπότομον τοῦ ὑψηλοῦ κύματος.

106 - 107. *hi... his*, πρόκειται περὶ τῶν ναυτῶν τῆς νεῶς τοῦ Αἰνείου. *hi* = οἱ ἐν τῇ πρύμνῃ, *his* = τοῖς ἐν τῇ πρῶρᾳ. *pendeo*, *rependi*, - *ere* = κρέμαμαι, αἰωροῦμαι. *dehisco*, - *hivi*, - *ere* = φαίνω, χάσκω. *terram* = τὸν πυθμένα· ὁ πυθμὴν δηλοῦται καὶ διὰ τῆς ἐπιφερομένης ὄργαν. ἀφαιρετικῆς *harenis*, ἥτις διορίζει τὸ *furit* : *furit aestus harenis*. τὸ *furere* συνήθως ρῆμα περὶ τῆς μαινομένης θαλάσσης· ἡ λέξις *aestus* οὐχὶ σπανίως λέγεται περὶ τῆς σφοδροτέρας τῶν κυμάτων κινήσεως. Ὡραία ἢ εἰκὼν, πρὸς ἣν παραβλητέα ἢ παρὰ Σοφ. Ἀντιγ. 585 : πόντιον οἶδμα κυλίνδει βυσσόθεν κελαινὰν θῖνα (= *harenis*).

108. *tris*, ἀρχαϊκὸς τύπος ἀντὶ τοῦ *tres*. Τὸν στόλον τοῦ Αἰνείου ἀπετέλουν εἴκοσι νῆες. *Notus*, ποιητικῶς κεῖται ἀντὶ τοῦ ἀνέμου ἐν γένει, ὡς καὶ κατωτέρω τὸ *Eurus*. *saxa latentia* = σκόπελοι λανθάνοντες. *torquēo*, *torsi*, *tortum*, - *ere* = στρέφω, σφενδονῶ.

109. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου : *Itāli vocant aras saxa, quae sunt in mediis fluctibus* αἱ *aras* εἶναι αἱ νησίδες αἱ καλούμεναι Αἰγίμοροι, κείμεναι εἰς τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τοῦ Καρχηδόνας.

110. *dorsum*, ἐπεξηγεῖ τὸ *aras*, μεγάλη ράχης, μέγα τμήμα βράχου. *marī summo*, ἀφαιρ. τοπ. = ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

111. *brevia*, εἶναι ἐπιθέτον κατὰ παράλειψιν τοῦ ὀνόμ. *vada* γενό-

μενον οὐσιαστικὸν = τὰ βραχεὰ τῆς θαλάσσης, δηλ. τὰ ἀβαθῆ. Τοῦτω συνωνυμεῖ τὸ ἐπόμενον *syrtis*. *syrtis* = ἀκται ἀμμώδεις καὶ τεναγώδεις. *urgæo* = ὠθῶ, ὀκέλλω, ἀρχ. χρ. *urgæo*, *ursi*, *urgere*. .

112. *vada* = τὰ τενάγη. *vadis* δοτ. *inlido*, - *si*, - *sum*, - *ëre* (*in* - *laedo*) = προσαράσσω. *aggere cingit harënae* = σωρῶ ψάμμου περιζωννύει : *agger* ἀρσ. γ' = χοῦς, χῶμα καὶ ποιητικῶς σωρός. Τὴν ψάμμον ταύτην ἀνέσυρεν ἡ θάλασσα ἐκ τοῦ βυθοῦ (στίχ. 107).

113. *Lycios*, οἱ Λύκιοι εἶχον ἔλθει εἰς ἐπικουρίαν τῶν Τρώων καί, τοῦ ἡγεμόνος των Πανδάρου (ἢ Σαρπηδόνοσ) πεσόντος, συνεξέπλευσαν μετὰ τοῦ Αἰνείου. *veho*, *vexi vectum*, *vehëre* = ὀχέω, ὀχῶ, φέρω, κομίζω. *Orontem*, τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Οὐεργιλίου.

114. *ipsius* = αὐτοῦ, δηλ. τοῦ Αἰνείου. *ingens pontus*, ἔχει λεχθῆ μετ' ἐμφάσεως = μέγα κῦμα τόσον ὡς νὰ ἦτο ὅλος ὁ πόντος. *a vertice* = *desuper*, *ab alto* = κατ' ἀκρης.

115. *magister*, δηλ. *navis* = ὁ κυβερνήτης· *pronus* - *a* - *um* = πρηνής. 116. *in caput*, ὄμηρ. ἐπὶ κάρ = κατακέφαλα, πρβλ. 'Ομ. μ, 41 : ὁ δ' ἄρ' ἀρνευτῆρι εἰκῶς κάππεσ' ἀπ' ἰκρίοφιν.

116. *ast illam* = τὴν δέ, δηλ. τὴν ἄνευ κυβερνήτου ναῦν. *ast* = *at*, κανονικῶς παρὰ Οὐεργιλίῳ εὐρηται τὸ *ast* πρὸ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ φωνήεντος. *ibidem* = αὐτόθι.

117. *agens circum* = *circumagens*, τμησις καθ' ἑλλ. ζῆλον = περιάγον. *rapidus vorat aequore vortex* = ὀρμητικῆ δίνη διὰ τοῦ πελάγους καταπίνει τὴν ναῦν. Ποιητικῶς παριστᾷ τὴν δίνην νὰ καταπίνει διὰ τοῦ πελάγους τὴν ναῦν. Σημείωσον τὴν ἐν τῷ στίχῳ παρήχησιν διὰ τοῦ φθόγγου *r*. *vortex* - *icis*, ἀρσ. γ' = δίνη. *vorat* = *absorbet* = καταπίνει. Μὲ μοναδικὴν τῶν λέξεων ἐκλογὴν περιγράφει τὸ πρᾶγμα, διότι διὰ τοῦ ἤχου αὐτῶν γραφικώτατα τοῦτο παρίσταται.

118. *rari*, κατηγ. (*dispersi* = διεσκορπισμένοι, τῆδε κακεῖσε). *in gurgite vasto* = ἐν τῷ εὐρεῖ πελάγει : *gurges* - *itis*. ἀρσ. γ' = δίνη, συσπροφῆ ὕδατος, ὕδωρ. ('Ομ. μέγα λαῖτμα θαλάσσης). Τὸ *rari* καθιστᾷ τὴν εἰκόνα λίαν γραφικὴν, ἐὰν ὀλίγους τῆδε κακεῖσε (ἐνθα καὶ ἐνθα) νηχομένους καὶ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντας ἀντιθέτως πρὸς τὸν εὐρὺν πόντον φαντασθῶμεν. Εἰς τὴν γραφικότητα συντείνει καὶ ὁ ἤρεμος σπονδειακὸς ρυθμὸς τοῦ στίχου. *no*, *á* συζ. ὁμαλ. = νήχομαι.

119. *arma*, κυρίως αἱ ἀσπίδες καὶ αἱ δερμάτιναι περικεφαλαῖαι. *tabulae*, σανίδες τῆς νεῶς· πρβλ. 'Ομ. μ. πίνακες νεῶς. *Troia gaza* =

Τρωικός θησαυρός· ἡ λέξις gazza, περσική, γαζοφυλάκιον· ἔλλ. γάζα· τὸν τρόπον τῆς συλλογῆς τοῦ θησαυροῦ διηγείται ὁ Αἰνείας εἰς τὸ δευτέρον βιβλίον.

120. Πιθῆϊ, τετρασυλλάβως προενεκτέον κατὰ συνίζησιν. Ἴλιονες καὶ κατωτέρω Ἄβας εἶναι ὀνόματα ληφθέντα ἐκ τοῦ Ὀμήρου. Ἀχάτης δὲ καὶ Ἀλήτης εἶναι ὀνόματα πλασθέντα ὑπὸ τοῦ Οὐεργιλίου. Ἀχάτης κατὰ Σέρβιον ἐκ τοῦ ἀχάτου· ὑπῆρχεν ὄνομα ποταμοῦ ἐν Σικελίᾳ· Ἀλήτης ὑπάρχει ἐν μυθολογίᾳ.

122. hiems = tempestas = ὁ χειμῶν, ἡ τρικυμία. vicit = κατέβαλε. laxis compagibus = laxātis compagibus = χαλαρωθεισῶν τῶν ἀρμογῶν. omnes, δηλ. naves.

123. imbrem = aquam maris, θαλάσσιον ὕδωρ. inimicum = exitiosum = ὀλέθριον. rimisque fatiscunt = καὶ καταπονοῦνται, καταβάλλονται τοῖς ρήγμασι. Τὸ fatiscere εἶναι ἴδιον ρῆμα περὶ τῶν θραυσθεισῶν καὶ ἐκλιπουσῶν δυνάμεων, ὥστε ἰσοδυναμεῖ τῷ solvi, dilābi (= λύεσθαι, διαπίπτειν, καταρρέειν). rimisque fatiscunt = et solvuntur ut rimas agant· rimas agere = πάσχειν ρωγμάς, ρήγνυσθαι. Ὅρα τὸ πρωθύστερον σχῆμα, διότι πρῶτον διαλύονται καὶ γίνονται ρωγμαί, δι' ὧν εἰσῆλθε τὸ ὀλέθριον θαλάσσιον ὕδωρ.

Στίχ. 198 - 210

198. ante, συνήθως ἐκλαμβάνεται τοῦτο ὡς ἐπιθετικός διορισμός τοῦ malōrum (= antiquōrum malōrum = τῶν πρὶν κακῶν), μᾶλλον πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἰσοδύναμον τῷ adhuc = μέχρι τοῦδε, πρβλ. Ὀμ. μ. 208 : ὧ φίλοι (= ο socii), οὐ γάρ πῶ τι κακῶν ἀδαήμενός εἰμεν (neque enim ignāri sumus ante malorum)· τὸ enim αἰτιολογεῖ διατὶ τοὺς ἀναμιμνήσκει τὰ πρότερα κακά.

199. graviōrā, εἶναι σοβαρώτερα συγκρινόμενα πρὸς τὴν τρικυμίαν, ἡ ὁποία τοὺς εἶχε καταλάβει, πρβλ. Ὀμ. μ., 209 : οὐ μὲν δὴ τότε μεῖζον ἐπι κακόν· παρατίθενται δὲ τὰ graviora ἐφεξῆς.

200. vos et . . . vos et . . . Μοναδικὴν ἔχει δύναμιν ἡ ἀντωνυμία εἰς τὸν λόγον· εἶναι ὡς ἐάν ἔλεγε : vos enim iidem estis, qui et . . . rabiem Scyllaeam. Πρὸς τὸ rabiem Scyllaeam παράλληλον τὸ ἑλλην. βίη Ἡρακλήτη. . . Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ accessistis (= accessistis) ὅπως καὶ τὸ scopulos. penitus sonantis = τοὺς εἰς τὰ βάθη τῶν ἀντηχοῦντας· πρβλ. Ὀμ. μ., 241 : ἀμφὶ δὲ πέτρῃ δεινὸν βεβρούχει.

201. Cyclopiā saxa εἶναι litus Cyclōpum saxōrum in Sicilia, ἧς τὰς ὄχθας καὶ τὰ ἄντρα, τῇ Αἴτνῃ γειτνιαζόντα, κατάρκουν οἱ Κύκλωπες.

202. revocāte anīmos = ἀναλάβετε θάρρος· maestus timor = φόβος σκυθρωπός. experti, ἐνν. estis = ἐλάβετε πείραν· experior, expertus sum, - īri = λαμβάνω πείραν.

203. mittite = demittite = ἀπόθετε, αποβάλετε. forsam = ἴσως. Τὸ μόριον forsam, fors sit an, ἀντὶ τοῦ fortasse (= ἴσως) εἶναι ποιητικὸν καὶ συντάσσεται ἢ πρὸς ὑποτ. λόγῳ τοῦ an ἢ πρὸς ὀριστ. ὡς ἐνταῦθα, ὅτε εἶναι ἀπλοῦν ἐπίρρ. συνωνυμοῦν τῷ fortasse. olim, ἐνταῦθα κεῖται περὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου· ἀλλαχοῦ κεῖται περὶ τοῦ παρελθόντος χρόνου. Ὁ στίχος ἐπιγραμματικός. Πρὸς τὴν ὅλην φράσιν παραβλητέα τὰ παρ' Ὁμήρῳ μ., 212· καὶ που τῶνδε μνήσεσθαι οἶοι, καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδῃ· ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα πόνων μεμνήσθαι.

204. per tot discrimīnā rerum = διὰ τοσοῦτων κινδύνων. discrimīna rerum = οἱ κρίσιμοι τῶν πραγμάτων καιροί, κρίσιμοι καιροί.

205. fata = fati decreta oracūlis et auguriis nobis significāta = αἱ ἀποφάσεις τῆς μοίρας αἱ δηλωθεῖσαι ἡμῖν χρησμοῖς καὶ οἰωνοῖς. quietae sedes = ἡσυχος διαμονή. ostendunt, κεῖται ἀντὶ τοῦ promittunt = ὑπισχυνοῦνται.

207. durāte, ἀμεταβάτως κεῖται = καρτερεῖτε, πρβλ. Ὁμ. Β, 299· τλήτε, φίλοι. res secundae = ἡ εὐτυχία.

208. curis ingentibus aeger = καίπερ βαρύθυμος ὢν ἀπὸ τὰς ὑπερβολικὰς φροντίδας. Τὸ aeger ἐδῶ ἀντὶ τοῦ tristis, maestus, curis vexatus et agitatus = ἀπὸ φροντίδας ἐνοχλούμενος.

209. spem voltu simulat = ἐλπίδα τῷ προσώπῳ προσποιεῖται. premit = occultat = κρύπτει. altum dolōrem corde = βαθέως ἐν τῇ καρδίῃ λύπην.

210. se praedae accingunt = ἀναζωννύονται πρὸς τὴν λείαν, δηλ. ἐτοιμάζονται εἰς παρασκευὴν τῶν φονευθεισῶν ἐλάφων. praedae, δοτ. τοῦ σκοποῦ. dapibusque futūris, δοτ. τοῦ σκοποῦ = πρὸς τὴν μέλλουσαν εὐωχίαν. Ἡ ὅλη φράσις ἀναλύεται ὡδε· accingunt se ut ex praeda (cervis caesis) dapes futūras parent· daps - dapis = ἡ δαΐς, θοΐνη, εὐωχία· λέγεται δὲ πληθ. dapes ἀντὶ τοῦ daps.

Στίχ. 254 - 296

254. olli, ἀρχαία δοτ. ἀντὶ τοῦ illi δηλ. τῇ Ἀφροδίτῃ. subridens = μειδιῶν· πρβλ. Ὅμ. Θ, 38 τὴν δ' ἐπιμειδῆσας προσέφη νεφεληγερέτα Ζεὺς.

255. voltu...serēnat. Συνήθης παρὰ ποιηταῖς ἡ εἰκὼν αὕτη τῶν θεῶν ἐνέχουσα ὄχι ὀλίγην ποιητικὴν γραφικότητα. caelum tempestatesque serenat = τὸν οὐρανὸν αἴθριον καθιστᾷ, τὰς τρικυμίας (καταστέλλει).

256. libavit = ἐπέψασε. osculum. ὑποκορ. τοῦ os = στόμα: σημαίνει τὸ πρὸς φίλημα ἐσχηματισμένον στομάτιον. oscula libavit = τῷ ἑαυτοῦ στόματι ἐπέψασε τὸ στομάτιον. natae = τῆς κόρης: ἦτοι ἐφίλησεν αὐτήν. Τὸ natae μετ' ἐμφάσεως κεῖται προηγούμενου τοῦ olli. dehinc, προενεκτέον δισυλλάβως = εἶτα.

257. parce metu = noli metuere = μὴ φοβοῦ. metu, δοτ. ἀντὶ τοῦ metui, Cytherēa, ὄμηρ. Κυθήρεια: ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης ἀπὸ τὴν νῆσον τῶν Κυθήρων, ὅπου ἐλατρεύετο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους καὶ πλησίον τῆς ὁποίας κατὰ μεταγενεστέραν παράδοσιν ἀνεδύθη ἀπὸ τὰ κύματα. manent immōta tuorum fata tibi, ταῦτα λέγει ὁ Ζεὺς, διότι ἡ Ἀφροδίτη παραπονουμένη εἶχεν εἶπει: quae te sententiā vertit? immōtus, - a - um = ἀμετακίνητος, ἀμετάβλητος. fata tuorum = ἡ μοῖρα τῶν σῶν, δηλ. ἡ περὶ τοῦ Αἰνείου θεῖα βουλή. tibi, δοτ. χαριστική.

258 - 259. urbem et moenia = urbis moenia. Lavini, γεν. ἐξ ὀνομαστ. Lavinium. sublīmem ferēs ad sidēra caeli = μετάρσιον θά φέρης εἰς τοὺς θεοὺς. Ταῦτα ἀναφέρονται εἰς ὅ,τι εἶχεν εἶπει ἡ Ἀφροδίτη, ὅτε παρεπονείτο πρὸς τὸν Δία, caeli quibus adnūis arcem = οἷς τὴν Ἀχρόπολιν τοῦ οὐρανοῦ ὑπισχνεῖσαι (στίχ. 250). magnānīmus = μεγάλθυμος, μεγαλήτωρ.

261. hic, δηλ. ὁ Αἰνείας. Tibi, δοτ. ἠθικῆ. quando = quoniam = ἐπειδὴ· remordet ἀντὶ τοῦ itērum, itērumque mordet: non cessat mordere, εἶναι ἰσχυρότερον τοῦ mordet = ἀνιᾷ σε.

262. longius et volvens. Τὸ longius συναπτεόν τῷ volvens, ὁ ἴσον τῷ evolvens = καὶ μακρότερον ἀνελίττων· ἡ μεταφορὰ ἐκ τοῦ βιβλίου (volūmen), ὅπερ ἀνεγινώσκετο ἀνελιττόμενον. movebo = θά κινήσω, θά ἀποκαλύψω.

263. Italia = in Italia. populos feroces = populos bellicōsos, δηλ. τοὺς Ροτούλους καὶ τοὺς Τυρρηνοὺς. contūdet = superabit, vincet = θὰ καταβάλλῃ· οἱ χρόνοι contundo, - tūdi, - tūsum, - ěre = : συντρίβω.

264. mores. . . ponet = θὰ εισαγάγῃ τάξιν καὶ εὐνομίαν. moenia ponet = moenia condet = θὰ κτίσῃ τείχη.

265 - 266. aestas, κυρίως τὸ θέρος, ἐδῶ τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου, κατὰ συνεκδοχὴν ὡς καὶ κατωτέρω. terna hiberna (castra) = tres hiemes, ἦτοι τρία ἔτη. dum = ἕως οὖ. vidērit, μέλλων δεύτερος = θὰ ἔχῃ ἴδει. Rutūlis subactis, δοτ. τῆς ἀναφορᾶς = ex quo Rutūli subacti erunt = ἀφ' οὗ χρόνου ὑποταχθῶσιν οἱ Ροτούλοι· ἢ δοτ. τῆς ἀναφορᾶς συναπτέα τῶ transiērint (= θὰ ἔχουν πᾶρέλθει) : ἢ πτώσις ἐνταῦθα κατὰ τὸ ἔλλην. ἰδίωμα, πρβλ. Θουκυδ. « ἡμέραι. . . ἦσαν τῇ Μυτιλήνῃ ἑαλωκυῖα ἑπτὰ » καὶ Δημοσθ. κατὰ Μειδίου 24 « μαρτυροῦμεν ἤδη τῇ κρίσει ἐκείνη διαγεγονότα ἔτη ὀκτώ ». Οἱ Ροτούλοι, λαὸς τοῦ Λατίου, ἀντεπεξῆλθον κατὰ τῶν Τρώων τῇ προτροπῇ τοῦ βασιλέως τῶν Τούρου, οὗτος δ' ὁ ἀγὼν εἶναι τὸ θέμα τῶν τελευταίων βιβλίων τῆς Αἰνειάδος.

267. at, ἀντίθεσις πρὸς τὸ ἐν στίχ. 261 hic, at, συνδ. = ἀτάρι, ἀλλά, δέ. puer Ascanius, ὁ μικρὸς τοῦ Αἰνείου υἱὸς ὁ γεννηθεὶς ἀπὸ τὴν Κρέουσαν. nunc = νῦν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προτέραν προσηγορίαν Ius (στίχ. 268). Iulo, κατηγορούμενον κατὰ δοτ. καθ' ἑλξιν πρὸς τὸ cui. Ὁ πρῶτος εἰσηγητὴς τῆς γνώμης τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου καταγωγῆς τῆς Ἰουλίας γενεᾶς ἦτο ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ.

268. Ius, οὕτως ἐκαλεῖτο καὶ εἰς ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Τρώος. res Ilii = τὰ τῆς Ἰλίου, τὸ κράτος τῆς Τροίας. stetit, δηλ. incolūmis regno, ἀφαιρ. μεταφορικῶς = εἰς τὸ ὕψος τῆς δυνάμεώς του.

269. magnos orbis, οὕτω καλοῦνται οἱ κύκλοι τοῦ ἐνιαυτοῦ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μικροτέρους κύκλους τῶν μηνῶν, οἵτινες ἀπαρτίζουν τὸν ἐνιαυτόν. volvendis = volventibus = περιοδικῶς ἐπανερχομένων. volvo, εἰς μέσσην σημασίαν : περιστρεφομένων διὰ τῆς περιοδικῆς ἐπανόδου. mensibus = τῶν μηνῶν.

271. transfēret = θὰ μεταφέρῃ (δηλ. τὴν Ἄλβαν ὁ Ἀσκάνιος). Τὸ τριακοστὸν ἔτος ὁ Ἀσκάνιος τὴν Albam Longam θὰ κτίσῃ καὶ ἐκ τοῦ Λαουίνιου θὰ μεταφέρῃ τὴν ἔδραν εἰς ταύτην. Longam. . . Albam, ἢ συνήθης ἐκφορὰ εἶναι Alba Longa, ἀλλὰ προηγεῖται τὸ

ἐπίθετον συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχαϊκὴν τῶν λέξεων ἀκολουθίαν (ὡς *bona dea, patria potestas, sacra via*). *multa vi* = ἰσχυρῶς. *muniet* = θὰ ὀχυρώσῃ, ἤτοι ὀχυρωτάτην θὰ κτίσῃ.

272. *hic*, ἐπίρρ. = ἐνταῦθα, δηλ. ἐν τῇ "Αλβ. *iam* = εὐθύς, ἔπειτα. *ter centum* = τριακόσια : ὁ Αἰνείας θὰ βασιλεύσῃ τρία ἔτη, ὁ Ἀσκάνιος τριακόνα, τριακόσια δὲ οἱ Ἀλβανοὶ βασιλεῖς. (Σημείωσον τοὺς ἀριθμητικoὺς συνδυασμοὺς τοῦ τρία ὡς ἱεροῦ ἀριθμοῦ. *regna-bitur* (ἀπροσώπως κεῖται) = βασιλεία ἐστιᾶς.

273. *gente sub Hectorēa*, ἀπλῶς ἀντὶ τοῦ *gente sub Troiana*, ἀπὸ τοῦ Ἑκτορος, μεγίστου ἥρωος τῶν Τρώων. *regina*, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως. *sacērdos* = *virgo Vestalis* = ἐστιᾶς.

274. *gravis* = *gravidā* = ἐγκύμων, κυοφοροῦσα· πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Νουμίτωρος Ρέας Σιλβίας, ἥτις ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ ἐστιᾶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Νουμίτωρος Ἀμουλίου, ἀρπάσαντος τὸν θρόνον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του. *geminam . . . prolem* = θὰ γεννήσῃ δίδυμα, ἤτοι τὸν Ρωμόλον καὶ τὸν Ρῶμον. *Ilia* = *Troiana* : εἶναι ἡ Ρέα Σιλβία. Τὸ ὄνομα τοῦτο φαίνεται μετάφρασις τοῦ ἔλλην. Ρέα Ἰδαία ("Ἰδη = δάσος, *silva*)· οὕτως ὀνομάζεται ἡ θεὰ Κυβέλη.

275. *Lupae nutrīcis* = τῆς τροφοῦ Λυκαίνης. Τὸν Ρωμόλον ἐθῆλασε λύκαινα, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀποθανούσης οὗτος ἀφῆρσε τὸ δέρμα καὶ ἐνεδύθη εἰς ἀνάμνησιν καὶ εὐγνωμοσύνην. *tegmīne* = τῷ καλύμματι, τῷ δέρματι. *fulvo* = τῷ ξανθῷ. *pelle* = *tegmīne* (*pelle*) *laetus* = ἐπὶ τῷ δέρματι περιχαρῆς, ἐνδεδυμένος, φορῶν μὲ χαρὰν τὸ δέρμα.

276. *excipiet gentem*, δηλ. *Aeneae* = θὰ διαδεχθῇ (ὁ Ρωμόλος) τὸ γένος τοῦ Αἰνείου καὶ θὰ συνεχίσῃ αὐτὸ ἀπὸ τῆς Ἀλβας ἐν τῇ Ρώμῃ. Τῆς Ἀλβας κληρονόμος ὑπῆρξεν ἡ Ρώμη. *Mavortia* = ἀρήια, ἀπὸ τοῦ *Mavors*, ὅστις εἶναι ἀρχαιότερος τύπος τοῦ *Mars* ("Ἄρης), οὗ υἱὸς ἦτο ὁ Ρωμόλος.

277. *Romanos dicet*, ἐξήγησις ἐτυμολογική. *suo de nomine* = ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του.

278. *his*, δηλ. *Romanis rerum*, ληπτέον ἀπὸ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ *metas* (= *terminos*) καὶ εἰς τὸ *tempora*. *sine fine* = *infinite*· τοπικῶς καὶ χρονικῶς.

279. *imperium sine fine dedi* = τὸ κράτος αἰώνιον ἔδωκα. Τοῦτο δίδει ὁ Ζεὺς κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν Μοιρῶν ὀρισμένα καὶ οὐχὶ περιοριστότερα. *quin* ἐκ τοῦ *quine* (= πῶς οὐ ;) = ἀλλὰ μὴν· καὶ διὰ τοῦ

quin εισάγεται τι σημαντικώτερον· εἶναι δὲ τοῦτο ὁ ἐξευμενισμὸς τῆς ὤργισμένης (aspera) "Ηρας.

280. fatigat = vexat = requiescere non sinit = δὲν ἀφήνει νὰ ἡσυχάσουν, διαρκῶς ταράσσει. metu = ἐκ φόβου, φοβουμένη δηλ. μὴ ἔλθῃ ὁ Αἰνείας εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἰδρῶση κράτος μέλλον νὰ καταστρέφῃ τὴν Καρχηδόνα.

281 - 282. consilia in melius refēret = θὰ μεταβάλῃ γνώμην ἐπὶ τὰ βελτίω. fovēbit = θὰ περιθάλλῃ, δηλ. θὰ εὐνοήσῃ τοὺς Ρωμαίους τόσον, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς rerum (= orbis terrarum) dominos = τοῦ κόσμου δεσπότες. gentemque togatam, διὰ τοῦ que ἐπιφέρεται ἀκριβέστερος προσδιορισμὸς τοῦ Romanos. gentem togatam = τὸ τηβεννοφόρον ἔθνος. Ἡ toga (τήβεννος) ἦτο τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα τῶν Ρωμαίων, λευκὸν καὶ ποδῆρες.

282. Sic placitum, δηλ. mihi est = sic decrēni = οὕτως ἀπεφάσισα. Συνήθης ἢ παράλειψις τοῦ esse εἰς τὰς τοιαύτας φράσεις. lustrum (οὐδ.) = καθαρμὸς πολιτῶν, ὁ κατὰ πενταετηρίδα, ὑπὸ τῶν τιμητῶν ἐπιτελούμενος μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν τιμήσεων, ὁ πενταετηρικὸς καθαρμὸς, πενταετία, πενταετηρίς. lustris labentibus = περιτελλομένων τῶν ἐνιαυτῶν, ἐν τῇ προόδῳ τῶν ἐτῶν.

284. domus Assarāci = ὁ οἶκος τοῦ Ἀσσαράκου, ὃς ἦν πάππος τοῦ Ἀγχίσου καὶ πρόπαππος τοῦ Αἰνείου. domus Assaraci = οἱ ἐκ τῶν Τρώων καταγόμενοι Ρωμαῖοι. Phthia = ἡ Φθία, ἡ πατρίς τοῦ Ἀχιλλέως. Mycēnae = Μυκῆναι πρωτεύουσα τοῦ κράτους τοῦ Ἀγαμέμνονος· διὰ τῆς Φθίας καὶ τῶν Μυκηναίων δηλοῦται ὅλη ἡ Ἑλλάς. Ἡ Ἑλλάς ὑπετάγη εἰς τὴν Ρώμην τὸ 146 π.Χ.

285. Servitio premēt = ζυγῶ (δουλείας) θὰ πιέσῃ· ἡ φράσις ἰσχυροτέρα τῆς φράσεως imperio premet· παραπλησία καὶ ἡ ἔννοια τοῦ dominābitur = θὰ δεσπόσῃ. Argis, ἀφαιρ. τοῦ Argi - orum = Argos· οὐδ. τὸ Ἄργος· ἡ ἀφαιρ. εἰς τὸ dominābitur victis Argis, τοῦ ἡττηθέντος Ἄργους.

286. pulchra Troianus origīne Caesar. Σημείωσον τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν ἐπιθέτων καὶ τῶν οὐσιαστικῶν pulchra origīne = clara, egregia origine. Τοὺς στίχους 286 - 296 ἐποίησεν ὁ Οὐεργίλιος πρὸς ἐξύμνησιν τοῦ Αὐγούστου. Οὗτος ἔφερε τὸ ὄνομα Iulius Caesar δικαίω-
ματι τῆς υἰοθεσίας· ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἰουλία γενεὰ κατήγετο ἐκ τοῦ Ἰούλου

ἐκλήθη Troianus. Τὸ πλήρες ὄνομα τοῦ Αὐγούστου ἦτο C. Iulius Caesar Octavianus.

287. Imperium Oceano, famam qui terminet astris = ὅστις τὴν ἀρχὴν του διὰ τοῦ Ὁκεανοῦ, τὴν φήμην του διὰ τῶν ἀστρων θὰ ὀρίση· ὑπερβολή.

288. nomen, κατὰ παράθεσιν διορισμὸς εἰς τὸ Iulius. demissum = deductum = καταγόμενον, προερχόμενον.

289. caelo, ἀφαιρ. ἀντὶ in caelo : ὁ ὑπαινεγμὸς εἰς τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Αὐγούστου. spoliis onūstum Orientis = μεστὸν λαφύρων ἀνατολικῶν. Νοεῖται ἡ ἐκστρατεία ἡ γενομένη τῷ 30 π.Χ. μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ μάχην ἐναντίον τῆς Συρίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ Φαρνάκου, οἵτινες ἠνώθησαν μετὰ τὸν Ἀντώνιον.

290. secūra = ἀφροντις, χωρὶς νὰ ἔχῃς ἐνοχλήσεις ἀπὸ τὴν Ἡραν. vocabitur votis = θὰ καλῆται δι' εὐχῶν, θὰ λατρεύεται ὡς θεός, θὰ τυγχάνῃ θεῶν τιμῶν. Ποιητικῶς οὕτω παρίσταται ἡ ἀποθέωσις τοῦ Αὐγούστου· σημείωσον τὴν παρήχησιν· hic quoque = καὶ οὗτος ὁ Αὐγουστος, ὅπως δηλ. καὶ ὁ Αἰνείας.

291. tum, μετάβασις εἰς τὴν ἐξύμνησιν τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης. aspēra saecūla mitēscent = οἱ ἄγριοι αἰῶνες θὰ ἡμερωθοῦν. Εἶναι ἡ Pax Romana. Προσωποποιεῖ τὸν χρόνον ὁ ποιητὴς ἀποδίδων αὐτῷ ιδιότητας προσηκούσας τοῖς ἀνθρώποις. positis bellis = compositis bellis = finitis bellis = παυσαμένων τῶν πολέμων.

292. cana = ἡ πολιὰ, ἡ παναρχαία (antiqua, prisca). Fides = ἡ προσωποποιήσις ἀφηρημένων ἐννοιῶν συχνὰ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ρωμ. μυθολογίαν. Τὸ cana ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Vestam. Ἡ Ἑστία (Vesta) εἶναι θεότης ἀνήκουσα εἰς τὰς πολιούχους θεότητας τῆς Τροίας, μετεφέρθη δὲ μετὰ τοὺς Ἑφεστίους Θεοὺς ὑπὸ τοῦ Αἰνείου εἰς τὴν Ἰταλίαν. Remo cum fratre Quirinus. . . Κυρῖνος εἶναι ὁ Σαβινικὸς Ἄρης ὁ θεὸς τῆς σαβινικῆς φυλῆς τῆς ἰδρυθείσης ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου. Ὅταν δ' ἡ φυλὴ αὕτη συνεχωνεύθη μετὰ τὴν φυλὴν τῶν Ραμνήτων, ὁ Κυρῖνος ἐταυτίσθη πρὸς τὸν Ρωμύλον, ὅστις ἦτο ἐπώνυμος τῆς Ρώμης ἥρωος. Οἱ ἀδελφοὶ Ρωμύλος καὶ Ρῶμος, ἀφ' οὗ ἐφιλονίκησαν μέχρι θανάτου, συνεφιλιώθησαν· ἡ συμφιλίωσις δὲ προσημαίνει τὸ τέλος τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ὅφ' ὧν κατετρόχετο ἡ Ρώμη καὶ εἶναι σύμβολον ἡσυχίας καὶ εἰρήνης.

293. *iura dabunt = leges ferent =* θά εισαγάγουν νόμους, δι' ὧν τὰ δίκαια συνέχονται· ὁ δεύτερος Ρωμύλος ἦτο ὁ Αὐγούστος Καῖσαρ, ὅστις διὰ τῶν νόμων θά εισαγάγη κόσμον καὶ τάξιν εἰς τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων.

294. *Belli portae*, ὁ πόλεμος προσωποποιεῖται· ὑπαινιγμὸς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἰανοῦ, ὅστις ἐν εἰρήνῃ μόνον ἐκλείετο· κατὰ τὸ 29 ἐκλείσθη ὁ ναός. Παρίσταται ὁ πόλεμος ἐν εἰρήνῃ μὲν ὡς ἐν εἰρική κατεχόμενος καὶ ἐπιβλεπόμενος, ἐν πολέμῳ δὲ ἀφιέμενος ἐλεύθερος κατὰ τῶν πολεμίων. *ferro et compagibus artis*, ἐν διὰ δυοῖν, ἀντὶ τοῦ *ferrēis compagibus artis = σιδηραῖς σφιγκταῖς = artis*) συναρμογαῖς. *Furor impius = ἡ ἀσεβῆς μανία* (τῶν ἐμφυλίων πολέμων). *dirus, a, um = φρικτός. intus = ἐντὸς* (τοῦ ναοῦ).

295. *centum vincetus aënis nodis =* ἑκατὸν δεδεμένη χαλκοῖς δεσμοῖς. *vincetus*, παθητ. μετοχή τοῦ *vincio, vinxi, victum, vincire =* δένω. *post tergum =* ὀπισθεν. *aënis, a, um =* χαλκοῦς. παρὰ τὸ *aes - aeris =* χαλκός.

296. *fremet horridus ore cruēnto =* θά βρυχᾶται φρικτὸς αἵματηρῶ τῷ στόματι. Σημείωσον τὴν διὰ τοῦ φθόγγου *r* παρήχησιν. *frēmo, -ūi, -itum, -ēre =* βρέμω, φρυάττομαι, βρυχώμαι.

Στίχ. 441 - 493

441. *lucus, ἀρ. =* ἄλσος. *fuit, ἄς* μεταφρασθῆ διὰ παρατατικοῦ. *laetissimus umbrae*, τὸ ἐπίθετον *laetus* συντασ. πρὸς γενικὴν κατὰ τὰ ἀφθονίας σημαντικὰ = πλουσιώτατον εἰς σκιάν.

442 - 443. *quo primum. . . signum*, ἡ σειρὰ τῶν λέξεων : *quo loco (= ἐν ᾧ τόπῳ, ἐνθα) Poeni iactati undis et turbine effodere primum signum. effodio, -ōdi, -ossum, -ēre =* ἀνασκάπτω. *signum = omen =* σημεῖον, οἰωνός.

444. *monstrarat = monstraverat*, ὑπερσ. τοῦ *monstro* α' συζ. ὁμηρ. = δεικνύω. *caput acris equi ἐπεξηγεῖ τὸ signum =* δηλ. κεφαλὴν θυμοειδοῦς ἵππου. Τὰ νομίσματα τῆς Καρχηδόνας ἔφερον κεφαλὴν ἵππου.

444 - 445. *sic nam = nam sic. fore = futūram esse*, οὗ ὑποκείμενον τὸ *gentem*, κατηγορούμενον δὲ τὸ *egregiam bello et facilem victu : victus us (vivo) =* τὰ πρὸς τὸν βίον, τὰ ἐπιτήδεια· *facilem victu =* εὐκόλον πρὸς τὸ ἔχειν τὰ πρὸς τὸν βίον (πρβλ. τὸ ὁμηρ. θεοὶ ρεῖα ζῶντες).

446. Sidonia : ἡ Διδώ καλεῖται οὕτως ἐκ τῆς Σιδῶνος, πρωτευούσης τῆς Φοινίκης.

447. condebat, ὅτε εἰσῆρχετο ὁ Αἰνείας δὲν εἶχε συντελεσθῆ ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ. donis et numine, αἱ ἀφαιρετικαὶ ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ opulentum (= κραταῖον)· τὰ προσφερόμενα πλούσια δῶρα (donis) ἦσαν ἀποτελέσματα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς προστασίας (numine) τῆς θεᾶς (divae), nūmen - inis, οὐ. (nuo) = νεῦμα, βούλησις κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ τοῦ θεοῦ βουλή, ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις, ἡ θεία δύναμις καὶ ἐξουσία.

448 - 449. cui gradibus = cuius (= οὗ ναοῦ) gradibus ἀφαιρ. (= ἀπὸ τῶν βαθμίδων). aënea surgebant lumina = χαλκοῦ ὑψοῦντο οὐδοί. nexaeque aere trabes, δηλ. surgebant = καὶ χαλκόμετοι παρασάδες : ἡδύνατο ὁ ποιητὴς νὰ εἴπη καθόλου ὅτι οἱ οὐδοὶ καὶ αἱ παρασάδες ἦσαν ἀπὸ χαλκόν· ἀλλὰ μετεχειρίσθη τὸ ρῆμα surgebant (ὑψοῦντο), τὸ ὁποῖον εἶναι εἰκονικώτερον ἀπὸ τὸ ἄχρουν erant (= ἦσαν, ὅπως λέγει καὶ εὐθὺς κατωτέρω foribus cardo stridebat aënis ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἀχρόου fores erant aënae. fores - ium πληθ. = θύρα cardo - inis (ἄρσ.) = στρόφιγξ, γίγγλυμος (τῆς θύρας)· strīdo, -di, -ēre = τρίζω. Σημείωσον ὅτι καὶ οἱ δύο στίχοι ἀρχίζουσι ἀπὸ τὰς λέξεων aënae - aere, ὁ δεύτερος δὲ τελειώνει εἰς τὴν λέξιν aënis. Παρατηρητέα καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐπιθέτων, aënea, aere nexae, aënis.

450. nova res oblata = ἀπροσδόκητον πρᾶγμα ἐμφανισθέν. Τοῦτο δὲ ἐφεξῆς διασαφεῖται (453). timōrem, ὁ φόβος τοῦ Αἰνείου προήρχετο ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὗτος ἠγγόνει πῶς θὰ ὑπεδέχετο αὐτὸν ἡ Διδώ. leniit, παρακκ. τοῦ lenio δ' συζ. ὁμ. = πρᾶυνω.

452. afflictis rebus, ἀφαιρ. ἀπόλυτος = in rebus afflictis = ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀπορίᾳ. melius confidēre = νὰ ἔχη περισσοτέραν πεποίθησιν, περισσότερον θάρρος. sub. . . templo = in inferioribus partibus templi = ἀπὸ τὴν βάσιν τοῦ κρηπιδώματος, ὡς ἀπὸ τὴν ἀφετηρίαν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐθεᾶτο ὁ Αἰνείας. singula = τὰ καθ' ἕκαστα (τοῦ ναοῦ). lustro α' συζ. ὁμ. = ἐξετάζω, παρατηρῶ.

454. regiāham opperīens = τὴν βασιλίσσαν ἀναμένων· opperior, - peritūs καὶ pertūs sum, -īri = ἀναμένω. Ὁ ποιητὴς δὲν διασαφεῖ πόθεν εἶχεν τὴν πληροφορίαν ὁ Αἰνείας ὅτι θὰ προσήρχετο εἰς τὸν ναὸν ἡ βασίλισσα, ἵνα βουλευθῆ ἐν αὐτῷ ὡς ἐν βουλευτηρίῳ, κατὰ τὰ παρὰ Ῥωμαίοις κρατοῦντα, περὶ τῶν κοινῶν, καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἦτο ἐκεῖ. quae fortūna sit urbi, πλαγία ἐρώτησις ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ἐν στίχῳ

456 mirātur = θαυμάζει), ἐξ οὗ κρέμανται καὶ αἱ αἰτιατικαὶ manus καὶ labōrem. Τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως, ὁ Αἰν. συνεπέραινεν ἀπὸ τῆν μεγαλοπρέπειαν τῆς κατασκευῆς.

455. artificum manus inter se, ὑπονοεῖται τὸ certantes = τῶν τεχνιτῶν τὰς χεῖρας τὰς πρὸς ἀλλήλας ἀμιλλωμένας, δηλ. τὴν ἐργασίαν τῶν τεχνιτῶν, οἱ ὅποιοι ἡμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους. opĕrum labōrem = opĕra laboriōsa = ἔργα πολύμοχθα, πολύπονα, ἐργώδη.

456. ex ordīne, κεῖται ὡς ἐπιθετικὸς διορισμὸς τοῦ pugnas = τὰς κατὰ τάξιν ἐζωγραφημένας μάχας.

457. famā, ἀφαιρ. ὀργανικὴ = τῆ φήμη.

458. ambōbus = εἰς ἀμφοτέρους· δηλ., ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τοὺς Ἄτρείδας, ἐναντίον τῶν ὁποίων ὠργίζετο ὁ Ἀχιλλεύς, διότι ὁ ἕτερος τῶν Ἀτρείδων (Ἀγαμέμνων) ἤρπασε τὴν Βρῆσηίδα, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸν Πρίαμον, πατέρα τοῦ Ἐκτορος τοῦ φονεύσαντος τὸν Πάτροκλον.

459. constitit = ἔστη.

460. plena nostri laboris = plena (fama) nostri laboris = πλήρης τῆς φήμης περὶ τοῦ ἡμετέρου πόνου = labor = πόνος τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου καὶ αἱ ταλαιπωρίαι.

461. en Priāmus = ἰδοὺ ὁ Πρίαμος. Τὸ en κεῖται ἐνταῦθα μὲ ὀνομαστικὴν, ἀλλαχοῦ μὲ αἰτιατικὴν. hic etiam = καὶ ἐνταῦθα. laudi = virtūti = εἰς τὴν ἀρετὴν. suā praemiā = τὰ ἑαυτῆς βραβεῖα, τὰ ἀρμόζοντα εἰς αὐτὴν βραβεῖα.

462. sunt lacrimae rerum, ὁ στίχος εἶναι παροιμιώδης. Τὸ rerum εἶναι γεν. ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ lacrimae, ἐξυπακούεται δὲ εἰς αὐτὸ τὸ ἐπίθετον humanarum, λαμβανόμενον ἐκ τοῦ κατωτέρω mortālīa = ὑπάρχουν δάκρυα διὰ τὰς δυστυχίας τῶν ἀνθρώπων, ὑπάρχουν δηλ. καὶ ἐδῶ ἄνθρωποι ποὺ δακρυρίζουν διὰ τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων. Συγγενεῦει κατ' ἔννοιαν ἡ ἐφεξῆς πρότασις et mentem mortālīa tangunt = καὶ αἱ τύχαι τῶν θνητῶν (mortālīa) συγκινοῦν (= tangunt) τὴν καρδίαν (= mentem).

463. solve metus (νόησον τὸ corde) = ἀπόβαλε τοὺς φόβους (ἀπὸ τὴν ψυχὴν σου). haec fama = harum rerum fama = τῶν κατορθωμάτων μας ἡ φήμη. tibi dot. ἡθικὴ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Ἀχάτην, ὑπονοεῖ δ' ὅμως ἀσφαλῶς καὶ ἑαυτόν.

464. pictūrā inani, ἀφαιρ. ὀργ. = τῆ κενῆ ζωγραφία. Ὁ δεξιὸς ζωγράφος εἰκονίζων ἀπατᾶ, διότι ἐξεγείρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους συναι-

σθήματα καὶ πάθη τοιαῦτα, οἷα θὰ ἐξήγειρον αὐτὰ τὰ πράγματα. *animus pascit* = τὴν ψυχὴν τέρπει. *pasco, pavi, pastum, pascere* = βόσκω, νέμω, τέρπω.

465. *multa gēmens* = πολλὰ στενάζων. *umēctat* = irrigat = βρέχει *largo flumine* = ἀφθόνῳ ροῇ (δακρύων)· πρβλ. Ὀμ. I, 570 δειύοντο δὲ δάκρυσι κόλποι καὶ Θ, 522 δάκρυ δ' ἔδευεν ὑπὸ βλεφάρουσι παρειάς.

466 - 493. Εἰς τοὺς στίχους τούτους περιγράφει ὁ ποιητὴς εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐξωγραφημέναι εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ καὶ δεικνύουν ὀκτῶ σκηῶς ἀπὸ τὸν Τρωικὸν πόλεμον εἰς τέσσαρα ἀντίστοιχα ζεύγη, τὰ ὅποια δηλοῦνται διὰ τῶν ἐπιρρημάτων *hac... hac* (στίχ. 467 - 468), *hinc... parte... alia* (469 - 474): ἤτοι νίκην τῶν Τρώων ὑπὸ τὸν Ἑκτορα (1) καὶ τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τὸν Ἀχιλλέα (1), τὸν φόνον τοῦ Ρήσου ὑπὸ τοῦ Διομήδους (2) καὶ τὸν φόνον τοῦ Τρωίλου ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως (2), τὴν πρόσδοτον τῶν Τρωάδων εἰς τὸν ναὸν τῆς Παλλάδος (3) καὶ τὴν πρόσδοτον τοῦ Πριάμου πρὸς τὸν Ἀχιλλέα (3), τὴν ἐπικουρίαν τῶν Αἰθίοπων ὑπὸ τὸν Μέμνονα (4) καὶ τὴν ἐπικουρίαν τῶν Ἀμαζόνων ὑπὸ τὴν Πενθεσίλειαν (4).

466. *Pergāma*: οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ ἀκρόπολις τῆς Τροίας, ὅπου οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλέως, συχνὰ δὲ κεῖται ἡ λέξις καὶ ἀντ' αὐτῆς τῆς πόλεως.

467. *uti Grai (Graeci) fugērent... premēret Troiāna iuventus* = πῶς ἔφευγον μὲν οἱ Ἕλληνες, ἐπίεζε δ' αὐτοὺς ἡ Τρωικὴ νεότης.

468. *Phryges, ἐνόησον fugerent, ἔφευγον μὲν οἱ Φρύγες (Τρῶες), instāret curru cristātus Achilles* = ἐπήρχετο δὲ ἐναντίον αὐτῶν τῷ ἄρματι ὁ κορυθαίολος Ἀχιλλεύς.

469. *Rhēsi (Rhēsus) = Ρῆσος*: Θραξ βασιλεὺς ἐλθὼν εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων. Περὶ τοῦ θανάτου του καὶ τῆς ἀπαγωγῆς τῶν ἵππων του ὑπὸ τοῦ Διομήδους ἰδὲ Ὀμήρου Ἰλ. K. 334 κ.έ.

470. *tentoria nivēis velis* = σκηναὶ ἐκ λευκῆς ὀθόνης. Σκηναὶ ἐκ λευκῆς ὀθόνης στρατιωτικαὶ ὑπῆρχον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ποιητοῦ· αἱ σκηναὶ κατὰ τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους ἦσαν ἀπὸ πλέγματα σχοίνου καὶ καλάμου. Ἀναχρονισμὸς τοῦ ποιητοῦ. *primo sonno prodita* = κατὰ τὸν πρῶτον ὕπνον (ὅστις εἶναι καὶ βαθύτατος) προδοθεῖσαι. Τὴν

προδοσίαν ἐνήργησεν ὁ Δόλων, ὅστις, διὰ τὴν σωθῆναι, διηγήθη πρὸς τὸν Διομήδη καὶ τὸν Ὀδυσσεά τὴν ἀφίξιν τοῦ Ρήσου.

471. multa caede = πολλῶ φόνῳ.

472. ardentis equos avertit in castra : τοὺς θυμοειδεῖς ἵππους ἤλασεν εἰς τὸ στρατόπεδον (τὸ ἑλληνικόν).

473. prius quam gustāssent . . bibīssent : ἡ Τροία κατὰ τὴν μοῖραν θὰ ἐκυριεύετο, ἐὰν οἱ ἵπποι τοῦ Ρήσου δὲν ἤθελον γευθῆ χλόην τῆς Τροίας καὶ δὲν ἤθελον πίνει ὕδωρ τοῦ Ξάνθου. gusto = γεύομαι. pabulum - i = χόρτος, χλόη. bibo = πίνω. Xanthus = ὁ Ξάνθος· οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ ποταμὸς ὑπὸ τῶν θεῶν, ἐν ᾧ οἱ ἄνθρωποι τὸν ἐκάλουν Σκάμανδρον.

474. Troilus = ὁ Τρωῖλος : ἦτο υἱὸς τοῦ Πριάμου, ἔπεσε δὲ ἐν τῇ μάχῃ πρὸ τῶν ἀγώνων, οὓς διηγεῖται ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν Ἰλιάδα. Ἐν συμπλοκῇ πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ἔχασε τὴν ἀσπίδα (amissis armis) καὶ πληγωθεὶς ἔπεσεν ὑπτιος εἰς τὰ ὀπίσω ἀπὸ τοῦ ἄρματος, τὸ ὁποῖον οὕτως ἐκενώθη (curru haeret inani), ἔχων τοὺς πόδας ἐμπεπλεγμένους εἰς τὰ ἡνία, τὰ ὁποῖα ἐκράτει διὰ τῶν χειρῶν (lora tenens tamen)· ὁ τράχηλος καὶ ἡ κόμη του σύρονται εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν χαράσσει γραμμὴν ἢ αἰχμὴ τοῦ δόρατος ἀνεστραμμένου (versa).

475. congressus Achilli = συγκρουσθεὶς πρὸς τὸν Ἀχιλλέα. Ἡ δοτικὴ Achilli ἀντὶ τῆς cum μετ' ἀφαιρ. ἐτέθη ποιητικῶς· ἑλληνισμὸς κατὰ τὸ μάχεσθαι τι. puer atque impar = παῖς καὶ ἄνισος (τῷ Ἀχιλλεῖ)· τὸ δεύτερον εἶναι συνέπεια τοῦ πρώτου.

476. fertur equis = φέρεται ὑπὸ τῶν ἵππων, ὑπὸ τοῦ ἄρματος τοῦ.

477. tamen = ὅμως, ἀν καὶ ἦτο δηλ. νεκρός.

478. pulvis inscribitur = ἡ κόνις, ἡ γῆ χαράσσεται. versā hastā = τῷ δόρατι ἀνεστραμμένῳ.

479. non aequae = inīquae = δυσμενοῦς.

480. crinibus passis = μὲ τὰς κόμας λελυμένας. Προσέρχονται λυσίχομοι αἱ Ἰλιάδες εἰς ἔνδειξιν πένθους. pando, pandi, pansum καὶ passum, - ěre = ἀναπετάννυμι, ἀνίημι, λύω. Peplumque ferebant = καὶ ἐκόμιζον τὸν πέπλον. Ὁ πέπλος ἦτο παλαιότατον ἔνδυμα τῶν Ἑλληνίδων ἀπὸ εὐρὺ τετράγωνον τεμάχιον ὑφάσματος πεποιημένος· τοῦτον ἐφόρουσαν διὰ πορπῶν στερεώνουσαι τὸ ἄνω μέρος. Ὁ πέπλος σὺν τῷ χρόνῳ περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ ἄλλου

ἐνδύματος, περιωρίσθη δὲ εἰς τὸ νὰ φανερώνη τὸ ἐνδυμα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ μάλιστα τὸ κατὰ τὰ Παναθήναια μετὰ πομπῆς προσφερόμενον ὑπὸ τῶν γυναικῶν εἰς τὴν Παλλάδα Ἀθηνᾶν.

481. suppliciter = ἰκετευτικῶς· ἀνάφερε εἰς τὸ ferebant. tunsae pectora palmis = χτυπῶσαι τὰ στήθη διὰ τῶν χειρῶν, κοπτόμεναι τὰ στήθη. Ἡ λέξις εἶναι ἑλληνίζουσα.

482. diva solo fixos... tenebat = ἡ θεὰ ἀποστρέφουσα τοὺς ὀφθαλμούς της ἐκράτει προσηλωμένους εἰς τὸ ἔδαφος, τ.ἔ., δὲν ἤκουε τὰς ἰκεσίας των. solo dat.

483 - 484. Οἱ στίχοι περιλαμβάνουν τὰ γεγονότα τὰ προηγούμενα τῆς περιγραφομένης σκηνῆς, ὡς τοῦτο γίνεται φανερόν ἀπὸ τὸν ὑπερσ. *raptaverat* (εἶχεν ἐλκύσει). Ὁ Ὀμηρος ἐν Ἰλ. λέγει ὅτι τὸ πτώμα τοῦ Ἐκτορος εἴλκετο ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως τρίς καθ' ἐκάστην πρῶϊαν περίξ τοῦ τάφου τοῦ Πατρόκλου. Ὁ Οὐεργίλιος, ὅστις ἀκολουθεῖ διασκευῆν τοῦ μύθου παρ. Εὐριπ. καὶ Ἐννίω, λέγει ὅτι ὁ Πρίαμος ἔρχεται ἰκέτης, ἵνα ἐξαγοράσῃ τὸ πτώμα τοῦ υἱοῦ (*exanimus corpus auro vendebat Achilles* = τὸ πτώμα χρυσῶ ἐπώλει ὁ Ἀχιλλεύς).

485. dat, δηλ. ὁ Αἰνείας : dat gemitum ingentem = μέγα στενάζει.

486. spolia = τὰ σκῦλα.

487. manus inermis = τὰς χεῖρας ἀόπλους, διότι ὁ Πρίαμος εἶχεν ἔλθει ἰκέτης.

488. Se quoque principibus permixtum agnovit Achivis = ἑαυτὸν δὲ ἐν τοῖς προμάχοις συμπλεκόμενον πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀνέγνωρσεν (ὁ Αἰνείας).

489. Eōas acies et nigri Memnōnis armā = τὰ ἐξ Ἀνατολῆς τάγματα καὶ τοῦ μέλανος Μένμωνος τὰ ὄπλα. Εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων ἔφερον ὁ Μένμων, ὁ υἱὸς τοῦ Τιθωνοῦ καὶ τῆς Ἡοῦς, ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοὺς μαύρους Αἰθίοπας. Εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων ἦλθον καὶ αἱ Ἀμαζόνες ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Πενθεσιλείας, θυγατρὸς τοῦ Ἀρεως. Αἱ Ἀμαζόνες κατόικον ἐν Σκυθία παρὰ τὸν Θερμῶδοντα ποταμόν. ἐπολέμουν ἐπιπτοι φέρουσαι δόρυ, πέλεκυν, μικρὰν ἀσπίδα (πέλτην) ἡμισεληνοειδῆ (*lunatis peltis*) καὶ χρυσοῦν ζωστήρα, ὃν εἶχον δεδεμένον ὑπὸ τὸν γυμνὸν μαστόν, ἐκ τούτου δὲ τοῦ ζωστήρος ἐξήρτων τὸ τόξον, τὴν φαρέτραν καὶ τὴν σπάθην.

492. subnēctens = subnēxā habens (*cingulā*) = ἔχουσα ζω-

στῆρα δεδεμένον. *exsertae mammae* (δοτ. τὸ δὲ ρ. *exsĕro* = ἐξείρω, γυμνώνω) = ὑπὸ τὸν γυμνὸν μαστόν.

493. *viris*, δοτ. εἰς τὸ *concurrĕre* = νὰ συμπλέκεται πρὸς ἄνδρα. *virgo* = παρθένος (οὔσα) ὁ Ὅμηρος λέγει Ἄμαζόνες ἀντιάνειραι.

Στίχ. 561 - 578

561. *voltum demissa* ἡ Διδῶ εἶχε τὸ πρόσωπον καταβεβλημένον ἐξ αἰσχύνης, δὲν ἐτόλμα δηλ. νὰ ἀτενίσῃ τοὺς Τρῶας, διότι εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸν Ἀχάτην πόσον σκαιῶς καὶ βαρβάρως προσηνέχθησαν πρὸς τοὺς Τρῶας οἱ ὑπῆκοοι τῆς. Ἡ σύνταξις ἐλληνίζουσα : τὸ ἦθος τῆς Διδουῆς εὐγενές.

562. *solvite corde metum*, ἀντὶ *solvite corda metu* = ἀπαλλάξτε τὴν καρδίαν ἀπὸ τὸν φόβον = μὴ φοβεῖσθε.

563. *res dura* = *rerum dura condicio*, ἡ δεινὴ κατάστασις. *regni novitas* = τὸ νέον βασιλείον. Ἡ δεινὴ κατάστασις προήρχετο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὰς ἐπιβουλάς τοῦ ἀδελφοῦ Πυγμαλίωνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὴν γειννίασιν τοῦ νέου βασιλείου πρὸς πολεμίους λαούς. Οὕτως ἡ κατάστασις δικαιολογεῖ τὴν σκαιὰν συμπεριφορὰν τῶν ὑπηκόων τῆς Διδουῆς πρὸς τοὺς Τρῶας, δι' ἣν ὅμως ἡ Διδῶ αἰσχύνεται καὶ ἐκ τῆς αἰσχύνης καταβάλλει τὸ πρόσωπον. *talia moliri* = τοιαῦτα νὰ μηχανῶμαι (πρὸς ἀσφάλειάν μου).

564. *custōde*, κεῖται περιληπτικῶς ἀντὶ *custodibus*.

565. *Aeneādum*, τῶν περὶ τὸν Αἰνεΐαν, δηλ. τῶν Τρώων ἑλληνικὸς τύπος τῆς γεν. πληθυντικῆς Αἰνεΐαδῶν. *nesciat* (ὑποτ. τοῦ *nescio*) = δύναται νὰ ἀγνοῇ.

566. *virtūtesque virosque* = τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τοὺς ἄνδρας, πού ἔκαναν αὐτά. Παρήχησις διὰ τοῦ φθόγγου *r. obtūsa* τοῦ *obtundo*, - *tūdi*, - *tūsum* καὶ *tunsum*, - *ĕre* = τύπτω, ἀμβλύνω. *homo obtūsus* = ἀμβλὺς, μαρὸς, ἡλίθιος ἄνθρωπος.

567 - 568. *adĕo* . . *tam*, κεῖνται ἀπολύτως, χωρὶς νὰ ἀκολουθῇ πρότασις συμπερασματικὴ διὰ τοῦ *ut*, ἥτις ὅμως εὐκόλως δύναται νὰ ἐνοηθῇ ἀπὸ τὰ προηγούμενα (*ut Troianōrum factā nesciāmus*). *nec tam aversus Sol* = *nec tam in aversa caeli parte iungit*, ζευγνύει, δηλ. ἐζευγμένους ἐλαύνει (*iunctos ducit*), ὅταν δηλ. κατὰ τὴν ἀνατολὴν βαίνη διὰ τοῦ οὐρανοῦ. *Tyria ab urbe*, ἀπὸ τῆς Καρχηδόνας. Ἡ ἔννοια : Δὲν εἴμεθα τόσον ἀναίσθητοι εἰς τὰς συμφορὰς σας οὐδὲ

καίται ἡ χώρα μας τόσον μακρὰν ἀπὸ τὴν πορείαν τοῦ ἡλίου : ἔξω ἀπὸ τὰς οἰκουμένης χώρας, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζωμεν τὰ κατορθώματά σας.

569. Hesperiam, τὴν Ἰταλίαν, ἥτις εἰς τὸν αὐτὸν στίχον καλεῖται Saturnia arva = Saturnia tellus, ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον ἔθνικὸν θεὸν τῶν Ἰταλῶν Saturnum, ὅστις ὕστερον ἐταυτίσθη πρὸς τὸν ἑλληγ. Κρόνον.

570. Erycis finis, ποιητικῶς οὕτως ὀνομάζει τὴν Σικελίαν ἀπὸ τοῦ ὄρος Ἐρυκα, ἐφ' οὗ ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀφροδίτης (Venus Erycina). optatis = ἐκλέγετε.

571. auxilio, ἀφαιρετικὴ συναπτέα μετὰ τοῦ tutos opibus, διὰ τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν μέσων. iuvabo, μέλλων τοῦ iuvo = βοηθῶ· ἡ πρότασις συνδέεται πρὸς τὸ dimittam, ἐν ᾧ χρονικῶς προηγεῖται.

572. voltis et = ἐὰν δὲ πάλιν θέλετε. Ἡ ἐρωτηματικὴ πρότασις vultis... considere ἴσα δύναται πρὸς ὑποθετικὴν (si voltis κλπ.), ἥς ἀπόδοσις εἶναι τό : urbem... vestra est. mecum pariter = mecum simul, mecum una = ὁμοῦ μετ' ἐμοῦ.

573. urbem quam statuo... est, ἀντίστροφος ἔλξις. Πλήρης ἡ φράσις ἔχει ὧδε : urbem quam statuo, (haec) vestra est. statuo = ἰδρῶω. subducite navis = ἀνεκλύσατε τὰς ναῦς.

574. Tros Tyriusque, περιληπτικὰ = Τρῶες καὶ Τύριοι. nullo discrimine = ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως. mihi agetur = a me regetur, tractabitur, habebitur = θὰ διευθύνεται ὑπ' ἐμοῦ.

585. Noto compulsus eodem. Τὸ Noto ποιητικῶς ἀντὶ τοῦ vento. eodem, δηλ. quo vos compulsus estis. compulsus = ὠσθεῖς = ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀνέμου, ὑφ' οὗ σεῖς ἐώσθητε, ὠσθεῖς.

576. adforet = adesset· ἡ εὐχὴ δὲν εἶναι ἀνεκπλήρωτος ἐδῶ, ὡς φανερόνουν τὰ ἐπόμενα. certos = ἀνθρώπους πιστούς.

578. si errat = διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν πλανᾶται. si quibus silvis quibus, ἀόριστος ἀντωνυμία = ἐὰν κάπου εἰς τὰ δάση. Τὸ urbibus καθόλου περὶ πόλεων κατωκημένων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ silvis.

Στίχ. 13 - 20

13. *Fracti bello = defessi bello = καταπεπονημένοι* ἐκ τοῦ πολέμου. *fatis = calamitatibus = ὑπὸ τῶν συμφορῶν. repulsi = ἀποκρουσθέντες* δηλ. ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκπορθήσουν τὴν Τροίαν. *ductores Danāum (= Danaorum) = οἱ ἡγεμόνες τῶν Δαναῶν.*

14. *tot annis = τοσοῦτων ἐτῶν, ἤτοι δέκα. labentibus annis* ἀφαιρ. ἀπόλυτος, ἤτις δηλοῖ τὴν αἰτίαν καὶ κεῖται κατ' ἐνεστῶτα καὶ οὐχὶ παρακ. (*lapsis*), διότι εἰσέτι οἱ Δαναοὶ καταπονοῦντο εἰς τὰς πρὸς ἄλωσιν τῆς Τροίας ἀποπειράς, τέλος δ' ἀπελπίσαντες κατέφυγον εἰς δόλον.

15. *instar montis = ad montis magnitudinem = εἰς τὸ μέγεθος ὄρους. divīna Pallādīs arte = arte deae Palladis = μηχαναῖσι Παλλάδος (ὡς λέγει ὁ Εὐριπίδης ἐν Τρωάσιν)· ἡ θεὰ τῆς σοφίας Παλλάς ἔκαμε τὸ σχέδιον, κατεσκεύασε δ' ὁ Ἔπειός (Ὁμ. α 493 ἵππον, τὸν Ἔπειός ἐποίησε σὺν Ἀθήνῃ).*

16. *aedificant = κατασκευάζουσι.* Τοῦτο πλατύτερον ἐξηγεῖται διὰ τῶν *sectaque intēxunt (= texunt abiēte costas).* *secta abiēte,* ἀφαιρ. τῆς ὕλης = ἐκ κεκομμένης ἐλάτης, ἤτοι ἀπὸ ἐλατινας σανίδας. Τὸ *abiete* ἀναγνωστῆρον τρισυλλάβως. *intēxunt costas = συναρμόττουν τὰς πλευράς.*

17. *votum,* παθητ. παρακ. ἀπαρεμφ. ὑπονοητέον τὸ *eum esse simulant = προσποιοῦνται,* ἤτοι λόγον ψευδῆ διαδίδουν ὅτι οὗτος (ὁ ἵππος) ἀφιερῶθη τῇ Ἀθηνᾷ. *pro reditu = ὑπὲρ (αἰσίας) ἐπανόδου.* Τὸ *ρῆμα* *vonēo, voni, votum, - ēre = εὐχομαι, ἀφιερῶναι, ἀνατίθημι. fama = eius fama, eius voti fama = ἡ φήμη περὶ τούτου τοῦ ἀναθήματος. vagor = πλανῶμαι. huc = ἐναυῦθα· ἐπεξηγεῖται ἀκριβέστερον διὰ τοῦ στίχ. 19 *caeco latēri = ἐν τῷ σκοτεινῷ πλευρῷ.**

18. *delēcta virum (= virorum) corpōra = delectos viros = ἐκλεκτοὺς ἀνδρας. sortiti = κληρώσαντες. furtim = λάθρα.*

19. *inclūdo* = ἐγκλείω. *penitus*, διορίζει τὸ *complēt· complēo* β' συζ. ὁμαλ = πληρῶ. *cavernas uterumque*, ἐν διᾱ δυοῖν : *cavernas uteri* = τὰ κοιλώματα τῆς κοιλίας (τοῦ ἵππου). *utērus*, - i, θηλ. = ἡ κοιλία.

20. *armato milite*, περιληπτικὸν ἀντὶ *armātis militibus* = ὀπλι-
σμένων στρατιωτῶν.

Στίχ. 40 - 56

40. *ibi*, χρον. = τότε, ὅτε δηλ. εὐρίσκοντο ἐν ἀπορίᾳ τί νὰ πρά-
ξουν. *ante omnis*, ἐπιτείνει τὸ *primus* = πάντων πρώτιστος. *magna*
comitānte caterva = μεγάλου ἀκολουθοῦντος πλήθους. Πολλοὶ ἀκο-
λουθοῦν τὸν Λαοκόοντα, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῶν Τρώων καὶ
ἀδελφὸς τοῦ Ἀγχίσου. *decurro*, - *cūcurri* καὶ - *curri*, - *cursum*,
- *ēre* = κατατρέχω, καταθέω, καταφέρομαι.

41. *ardens*, δηλ. *igā* = καιόμενος ὀργῆ. *summa ab arce* = ἀπὸ
τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως (Περγάμου) : ἀπὸ ἐκεῖ ἠδύνατο νὰ κατο-
πτεύσῃ τὴν παραλίαν καὶ τὴν θάλασσαν.

42. *et procul*, ἐνόησον τὸ *dixit*, ὅπερ παραλείπεται, ἵνα δειχθῆ
τοῦ Λαοκόοντος ἡ σπουδὴ· παράλειψιν ἔχομεν καὶ εἰς τὴν ἐφεξῆς πρό-
τασιν : *quae insania* (= ποία ἀφροσύνη), ὅπου ἐννοεῖται τὸ *est*. Αἱ
παραλείψεις αὗται ὡς καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐρωτήσεις ὑποδηλοῦν τὴν
ταραχὴν τοῦ Λαοκόοντος.

43. *avectos*, παρακ. παθητ. ἀπαρεμφ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *esse*·
avectos (*esse*), ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ *credītis* : ὅτι ἀπέπλευσαν οἱ ἐχθροὶ
πιστεύετε ; ἡ ἐρώτησις ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἔντονον ἀπαγόρευσιν : *ne*
credite = μὴ πιστεύετε.

44. Τὸ ἀπαρέμφ. *carēre* ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ *putatis*. *carēo* =
στεροῦμαι. *dolus* - i = δόλος. *sic notus Ulixes* ? = οὕτω (= τόσον
ὀλίγον) γνωστὸς εἶναι ὁ Ὀδυσσεύς ;

45. *hoc ligno* = εἰς τοῦτο τὸ ξύλον, εἰς τοῦτον τὸν ξύλινον ἵππον.
occūltor = κρύπτομαι.

46. *haec machīna* = αὕτη ἡ μηχανή· ὁ ποιητὴς ἔχει πρὸ ὀφθαλ-
μῶν τὴν γνωστὴν εἰς τοὺς Ρωμαίους πολιορκητικὴν μηχανήν, ἣτις
ὑπερεῖχε τῶν τειχῶν τῆς πολιορκουμένης πόλεως, ἐξ ἧς ἠδύναντο οἱ
ἐχθροὶ νὰ κατοπτεύουν καὶ νὰ πηδοῦν κάτω εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἀπ' ἐκεῖ
εἰς τὴν πόλιν. *fabricāta est* = κατεσκευάσθη. *inspectūra* = *ventūra*,

μέλλ. μετοχ. = μέλλουσα να κατοπτεύση και μέλλουσα να ἐπέλθῃ. urbi, δοτ. = in urbem = ἐναντίον τῆς πόλεως.

48. alīquis = alius quis = ἄλλος τις. error - ōris = δόλος (ὅς εἰς πλάνην και ἀπάτην ἄγει).

49. et = et etiam = προσέτι και. dona δηλ. τοῖς θεοῖς. Οὗτος ὁ στίχος παροιμιώδης.

50. validis ingentem viribus hastam : σημείωσον τὴν θέσιν τῶν ἐπιθέτων ἀντιστοίχως πρὸς τὰ οὐσιαστικά. validis - viribus (παρήχησις) = magnis viribus. ingens hasta = ὑπεμέγεθες δόρυ. in latus : τοῦτο προσδιορίζεται ἀκριβέστερον διὰ τῶν in feri curvam compagibus alvum, ὧν ἡ σειρὰ ἔχει ὄδε : in alvum feri (= equi) curvam compagibus (= curva compāge lignorum contextam) = εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ ἵππου ἐκ τῆς κυρτῆς προσαρμογῆς τῶν ξύλων κατασκευασθεῖσαν.

52. contorsit : τὸ ρῆμα contorquēo, - rsi, - rtum, - ěre = συστρέφω, τινάσσω. stetit = ἔστη ἐμπαγόν. utēro recūso = τῆς κοιλίας ἀνασεισθείσης (τὸ ρῆμα recutio, - ussi, ussum, - ěre).

53. insōno, - ui, - āre = ἐνηχῶ, ἀνηχῶ. insonuēre cavae = insonuēre quid cavum = κοῦλον ἤχησαν. Τὸ cavae ληπτέον ὡς κατηγορούμενον τοῦ cavernae (= τὰ κοιλώματα).

54. Ἡ τοῦ λόγου πλοκή ἔχει ὄδε : si fata deum (= deorum) non laeva (= contraria) fuissent, si mens (δηλ. nostra) non laeva (= stulta = μωρὰ) fuisset. fata deum = ἡ βούλησις τῶν θεῶν, αἱ ἐκ τῶν θεῶν ἀνάγκαι, ὡς λέγει εἰς τὰς Φοινίσσας ὁ Εὐριπίδης.

55. impulērat, ὄριστ. ἀντὶ ὑποτακτ. impulisset, ἐπὶ ἀποδόσεως εἰς ὑπόθεσιν μὴ ἀληθῆ. foedāre = lacerare = διασπᾶν και διαλύειν τι τεχνικῶς κατασκευασμένον, ὅπως ἐδῶ τὸν ἀφιερωμένον ἵππον.

56. manēres (και τοῦ Πριάμου [σύ], ἡ ὑψηλὴ ἀκρόπολις, θὰ ἔμμενες) ἀποστρέφεται εἰς τὴν ἀκρόπολιν και λέγει ταῦτα (σχῆμα ἀποστροφῆς). Σημείωσον τὴν ἀλλαγὴν τοῦ προσώπου ἀποτόμως γενομένην μετὰ τὸ προηγηθῆν Troiāque nunc stāret· ἡ τοιαύτη ἀλλαγὴ πολλὴν ἐνέχει περιπάθειαν.

199. Hic = tum. aliud, κεῖται ἀντὶ οὐσιαστικοῦ = ἄλλο τι γεγονός. maius = μεῖζον. multo, συναπτόεν τῷ magis tremendum = πολὺ περισσότερον φοβερόν.

200. obicitur, ἐνεστῶς τοῦ obicior (ob - jacio) = προβάλλει, ἐμφανίζεται. improvida = nihil providentia, necopinantia = οὐδὲν προβλέποντα, μὴ προσδοκῶντα.

201. ductus sorte = λαχῶν κλήρω, κληρωθείς· ἐκληρώθη ἱερεὺς ὁ Λαοκόων, ἕνα τελέση τὴν θυσίαν, τὴν ὁποίαν οἱ Τρῶες ἀπεφάσισαν νὰ προσφέρουν εἰς τὸν Ποσειδῶνα ἐξ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν σωτηρίαν των. Neptūno, δοτ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ποσειδῶνος εἶχε καταπετρωθῆ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου, ὡς μὴ δυναθεὶς νὰ ἀποτρέψῃ διὰ τῶν ἱερασιῶν του τὴν ἀποβίβασιν τῶν Ἑλλήνων.

202. taurum macto = ταῦρον ἱερεύω, σφάττω, θυσιάζω, sollēmnis ad aras = ἐπὶ τῶν νενομισμένων βωμῶν, δηλ. ἐφ' ὧν ἐτελοῦντο κατ' ἔτος αἱ νενομισμέναι θυσίαι.

203 - 204. gemīni... immensis orbibus angues = δύο ὄφεις μὲ ὑπερμεγέθεις ἐλιγμούς. per alta = διὰ τοῦ πελάγους. Tò alta ὡς οὐσιαστ. λαμβάνει καὶ ἐπιθετ. διορισμὸν τὸ tranquilla : tranquillus = ἡσυχος, γαλήνιος (ἡ γαλήνιος θάλασσα κάμνει τοὺς ὄφεις νὰ φαίνωνται). horresco, horruī, - ēre = φρίττω. refērens = ἀναφέρων, διηγούμενος.

205. incumbunt = ἐπισκῆπτουν. Tò ρῆμα εἰκονίζει τὸ βάρος καὶ τὸν πελώριον ὄγκον τῶν ὄφεων. pariter = ἅμα, συγχρόνως, δι' ἴσης προσπαθείας· οἱ δράκοντες οὗτοι ἀποτελοῦν ζευγος σπεύδοντες οὕτως ἡνωμένοι.

206. arrecta = ἠνωρθωμένα (τὰ στήθη). iubae = οἱ λόφοι ἀπὸ πολλοὺς ἐπιστεύετο ὅτι φέρουν οἱ ὄφεις λόφον.

207. Tò ἐπίθετον sanguinēae τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ iubae μεταφράζει τὸ παρ' Ὀμήρω B, 308 δράκων ἐπὶ νῶτα δαφινόζ. supērant undas = ὑπερέχουσι τῆς θαλάσσης. pars cetēra = τὸ ἕτερον μέρος τοῦ σώματος.

208. pone legit pontum = ὀπισθεν ἐπιψάει τῆς θαλάσσης. sinuatque = καὶ κολπώνει· κατὰ παράταξιν ἀντὶ μετοχῆς sinuans. immensa terga = τὰ ὑπερμεγέθη νῶτα. volumine = δι' ἐλιγμῶν.

209. fit sonitus spumante salo (σημειώσον τὴν παρήχησιν) = γίνεται βοή, ἤχος, πάταγος, ἀπὸ τὸ ἀφρίζον σάλειμα (τῆς θαλάσσης). Ἡ προσέγγις τῶν ὄφρων γίνεται αἰσθητὴ ἀπὸ τὸν ἀκούομενον πάταγον. arva = λιθρα.

210. ardentisque oculos suffecti sanguine et igni = τοὺς λάμποντας ὀφθαλμοὺς ἔχοντες ὑφαίμους καὶ πυρῶδεις. sufficio = ὑποκάτω τίθημί τι. oculos suffecti : ἡ σύνταξις τῆς αἰτιατ. (oculos) μετὰ ρήματος παθητ. ἢ μέσης διαθέσεως (suffecti) εἶναι ἐλληνίζουσα.

211. lambebant = ἔλειχον (οἱ ὄφεις). sibila ora = τὰ συρίττοντα στόματα. linguis vibrantibus = διὰ τῶν ταχέως πολλομένων γλωσσῶν. Σημειώσον τὴν ἠχητικὴν τοῦ στίχου.

212. diffugimus = φεύγομεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διασκορπιζόμεθα. exsanguis = ὠχροὶ ἐκ τοῦ φόβου. pallidi = κίτρινοι, ὠχροί. semianimi = ἡμιθανεῖς. Τὸ exsanguis τίθεται ἐπὶ τῶν μεγάλῳ φόβῳ κατεχομένων. visu = ἀφαιρ. τῆς αἰτίας, ἐκ τῆς θέας, ἐπὶ τῇ θέᾳ. agmine certo = πορεία σταθερᾶ (τεινούση εἰς βέβαιον σκοπόν).

214. serpens urerque amplexus = ἐκάτερος τῶν ὄφρων περιβαλὼν. natōrum corpōra = natos = τοὺς παῖδας, τοὺς υἱούς.

215. implicat = περιελίσσεται. Τὸ implicare εἶναι ἴδιον ἐπὶ τῶν ὄφρων. miseros artus = miserorum artus = τῶν δυστυχῶν τὰ μέλη. depascitur = ἐπινέμεται, κατεσθίει, ἀντὶ τοῦ mordet (δάκνει). Τὸ depasci λέγεται ἐπὶ τοῦ καταβροχθίζοντος ἢ κατασπαράττοντος. Οἱ ποιητὰι λέγουσιν καὶ morsu lacerare, consumere.

216. ipsum = αὐτὸν δὲ (τὸν πατέρα), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς υἱούς. post = ἔπειτα. auxilio (δοτ. τοῦ σκοποῦ) = πρὸς βοήθειαν. subeuntem = ἐρχόμενον.

217. corripio = συναρπάζω. spira - ae = σπειρα. ligo = δένω, περιβάλλω.

218. medium = medium corpus bis collo squamea terga : τὸ ἐξῆς τῶν λέξεων : bis circumdati collo squamea terga = δις περιβαλόντες τῷ τραχήλῳ (τοῦ Λασκόοντος) τὰ φολιδωτὰ νῶτα. Ἐν τῷ circum terga dati ἔγινε τμησις. Τὸ collo δοτ. εἰς τὸ circumdati.

219. sup̄erant capite, δηλ. suo, ὑπέρεχουσι κατὰ τὴν ἑαυτῶν κεφαλὴν. capite· περιληπτικὸς ἐνικός : ὁ ἐνικός capite ἀντὶ capitibus δηλοῖ ὅτι αἱ κεφαλαὶ τῶν δύο ὄφρων οὕτω πλησίον ἀλλήλων ἦσαν, ὥστε νὰ φαίνωνται ὡς μία. Τοσοῦτον μεγάλοι ἦσαν οἱ ὄφεις, ὥστε δις

περιζώσαντες τὴν ὄσφυν τοῦ ἀνδρός (bis medium amplexi), δις δὲ καὶ τὸν τράχηλον, ὑπερεῖχον ἔτι.

220 - 222. simul . . . simul = ἅμα μὲν . . . ἅμα δέ. divello, - elli, - ūlsum, - ěre = διασχίζω, διαλύω, διασπῶ, διαρρηγνύω. tendo, tetendi, tensum καὶ tentum, - ěre = τείνω, ἐντείνω, σπεύδω, προσπαθῶ. nodos = τὰ δεσμά, ἃ ἐν στίχ. 217 ὠνόμασε spiras. perfūsus = κατακεχυμένος, βεβαμμένος. vittas = τὰ στέμματα = ἔχων βεβαμμένα τὰ στέμματα. sanīe atroque venēno = σιάλω καὶ μέλανι (= θανατηφόρο) ἰῶ (τῶν ὕψεων)· ἰχώρ ἀπέρρεεν ἀπὸ τὰ δῆγματα τῶν ὕψεων, ὥστε καὶ τὰ στέμματα τὰ ἱερατικά διεβρέχοντο.

223. qualis mugītus (ἐννόησον tollit) taurus cum fugit· πρὸς τὸ πρᾶγμα ἀρμόζει καὶ ὁ σπονδειακὸς ρυθμὸς τοῦ στίχου· πρβλ. 'Ομ. Υ, 403 : αὐτὰρ ὁ θυμὸν ἤρυγεν, ὡς ὅτε ταῦρος ἤρυγεν. saucius = τετραυματισμένος.

224. et . . . excussit, παρατακτικὴ σύνταξις ἀντὶ τῆς καθ' ὑπόταξιν excussa incerta secūri = ἐκτινάξας τὸν ἀστοχήσαντα πέλεκυν. Σημείωσον ὅτι αἱ κραυγαὶ τοῦ Λαοκ. δὲν παραβάλλονται πρὸς τοὺς μυκηθμοὺς οἰουδήποτε ταύρου, ἀλλὰ τοῦ προωρισμένου πρὸς θυσίαν, διὰ τὸ μεγαλοπρεπέστερον. Κακὸς οἰωνὸς ἦτο, ἂν τὸ θῦμα διέφευγεν ἐκ τοῦ βωμοῦ ἢ ἂν πληττόμενον ἐμουῶτο. Ὁ μῦθος τοῦ Λαοκόοντος ἔγινε περίφημος ἀπὸ ὠραῖον γλυπτὸν σύμπλεγμα παριστῶν τὸν ἀγῶνα τῶν τριῶν θυμάτων πρὸς τοὺς ὄφεις, ἀνευρεθὲν τῷ 1506 ἐν Ρώμῃ καὶ κατατεθὲν ἐν τῷ Βατικανῷ. Ὡς ἰδέα καὶ ἐκτέλεισις εἶναι τοῦτο ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς ἀρχαίας τέχνης. Τὸ ἔργον ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου εἰς τοὺς ἐκ Ρόδου Ἀγήσανδρον, Πολύδωρον καὶ Ἀθηνόδωρον. Ζήτημα ὅμως εἶναι ἂν οἱ καλλιτέχναι οὗτοι ἐξῆσαν πρὸ ἢ μετὰ τὸν Οὐεργίλιον καὶ ἂν ἐπομένως εἶχον ὑπ' ὄψει τὴν περιγραφὴν τῆς Αἰνείιδος. Ἡ διαφορὰ δὲ τῆς ποιητικῆς περιγραφῆς τοῦ θανάτου τοῦ Λ. καὶ τῶν τέκνων του καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτῆς παραστάσεως εἰς τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τοῦ περιφήμου ἔργου τοῦ Γερμανοῦ ποιητῆ, λογοτέχνου καὶ κριτικῷ Λέσσινγκ ὑπὸ τὸν τίτλον « Λαοκόων ἢ περὶ τῶν ὀρίων τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν καὶ τῆς ποιήσεως », ὅπερ, μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἐλληνικὴν ὑπὸ Α. Προβελεγγίου, ἐξεδόθη εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Μαρασλῆ.

225. at = autem = δέ. delūbra ad summa = πρὸς τὸν ναὸν (τῆς Ἀθηνᾶς), ὅστις ἔκειτο ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἐν πόλει ἄκρη, ὡς λέγει

ὁ "Ομηρος Z, 297 (αἱ δ' ὅτε νηὸν ἔκλονον Ἀθήνης ἐν πόλει ἄκρη)
lapsu, ἀφαιρ. τοῦ lapsus = ὀλισθήσις· lapsu diffugiunt = labuntur,
serpunt· δηλοῦται τὸ εἶδος τῆς κινήσεως τὸ ἰδιάζον εἰς τοὺς ἄφεις.

226. saevae = irātae. Tritōnis - Ἰδῖς = ἡ Τριτωνίς, Τριτογένεια
Ἀθηνᾶ.

227. deae, δηλ. τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς. Γνωστὸν εἶναι πῶς εἰκο-
νίζετο ἡ Ἀθηνᾶ. teguntur, ρῆμα μέσον αὐτοπαθές = tegunt se.

228. tremefacta pectorā = τρέμοντα (ἐξ ἱεροῦ φόβου) στήθη.
Ἀρχικῶς ἦτο ἀπλοῦς φόβος· τώρα ἐπακολουθεῖ συναίσθημα ἰσχυρότε-
ρον, τὸ τοῦ ἱεροῦ τρόμου (novus pavor), ἀφ' οὗ οἱ Τρῶες κατενόησαν
ὅτι οἱ δράκοντες ἐκεῖνοι εἶχον πεμφθῆ ὑπὸ τῆς ὀργισμένης Ἀθηνᾶς.

229. insinūal, ἄνευ τοῦ se = εἰσδύεται, ὑπεισέρχεται. cunctis,
πτῶσις δοτική. expendisse scelus = poenas scelēris persolvissse =
ὅτι ἔδωκεν δίκην ἀσεβείας. scelus εἶναι ἡ πρὸς τὸν ἵππον, δῶρον τῆς
Ἀθηνᾶς, ἀσέβεια τοῦ Λαοκόοντος. merentem = ἄξιον ὄντα (τῆς ποι-
νῆς), ἐπαξίως.

230 - 231. qui laesērit... intorsērit : αἱ ἀναφορικαὶ αὐταὶ προτά-
σεις εἶναι αἰτιολογικαὶ : ὅς (διότι οὗτος) ἐλυμήνατο... καὶ ἐτίναξεν.
sacrum robur = equum sacrum e robōre factum, δηλ. τὸν Δούρειον
ἵππον, ὅστις ἀφιερωμένος τῇ θεᾷ λέγεται sacer. cuspide = τῇ αἰχμῇ.
tergo, δοτικὴ ἀντὶ τοῦ corpōri ἢ latēri = in corpus, in latus.

232. ducendum... oranda, ἐνν. esse, γερουνηδῖβα ἐκ τοῦ conclā-
mant ἐξαρθώμενα. Τὸ oranda = exoranda, placanda. ad sedes, δηλ.
deae, ἦτοι templum, simulācrum = τὸ εἶδωλον. conclāmant = om-
nes uno ore clamant = βοᾶσιν (οἱ πρὶν διάφορα φρονοῦντες νῦν μιᾷ
φωνῇ κραυγάζουν ὅτι πρέπει νὰ ἐξιλεώσουν τὴν θεάν).

Στίχ. 268 - 297

268. prima quies = primus somnus = ὁ πρῶτος ὕπνος. morta-
libus aegris = δειλοῖς βροτοῖς ("Ομηρος), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς
μάκαρας θεούς.

269. incipit, τοῦ incipio = ἀρχίζει. dono, ἀφαιρ. ὀργ· divum =
deorum. serpit = ἔρπει. Τὸ ρῆμα serpo λέγεται ἐπὶ ἔρπετων καὶ ὕπνου
λεληθότως εἰς τὰ μέλη κεχυμένου : serpo, - psi, - ptum, - ěre = ἔρπω,
ὀλισθαίνω, βραδέως κινουμαι.

270. ecce = ιδού.

270 - 272. Ἡ σειρὰ τοῦ λόγου ἔχει ὧδε : *maestissimus Hector, rapratus bigis* (διὰ τῆς ξυνωρίδος τοῦ Ἀχιλλέως) *aterque cruento pulvère perque pedes traiectus lora tumentis, ut quondam visus est adesse mihi largosque effundere fletis.* Εἰς τὴν πρότασιν *ut quondam* θὰ ἐννοηθῆ ἄλλοις : *visus erat raptatus* = ὡς ποτε τὸν εἶδον ἐλκυσθέντα.

273. *traiectus lora*, ἡ σύνταξις ἐλληνίζουσα ἀντὶ τοῦ *traiectis per pedes tumentis loris* ἢ *habens per pedes tumentis lora traiecta*. Ὁ ποιητὴς λέγων *pedes tumentis* (οἰδαλέους) ἔχει πρὸ ὀφθαλῶν τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ Ἀχιλλεὺς εἴλκυσε τὸν Ἔκτωρα ἔτι ζῶντα προσδέσας εἰς τὸ ἄρμα. Ἐὰν ὁ Ἔκτωρ ἦτο νεκρὸς, ὡς λέγει ὁ Ὅμηρος, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνουσι οἱ πόδες τοῦ οἰδαλέου.

274. *hei mihi* = ἰὼ μοι· ἀνακράζει παραβάλλων τὴν παλαιὰν πρὸς τὴν παροῦσαν κατάστασιν. *quantum mutatus ab illo* = *quantum diversus ab illo, mutatione facta* = πόσον διάφορος ἐκείνου, μεταβολῆς γενομένης.

275. *qui* = *qualis* = οἷος. *redit* : ἐνεστὼς τοῦ *redēo*· ὁ ἐνεστὼς εἶναι ἱστορικὸς εἰς πρότασιν ἀναφορ., ἵνα δηλωθῆ παρελθὸν γεγονός, οὗ ἡ μνήμη διατηρεῖται ἀκόμη ζωηρὰ εἰς τὴν ψυχὴν· *exuviae - arum* = τὰ σκῦλα. *exuvias indutus Achilli* = ἐνδεδυμένος τὰ ὄπλα τοῦ Ἀχιλλέως. Ταῦτα ἐσυλήθησαν ἀπὸ τὸν νεκρὸν τοῦ Πατρόκλου.

276. *ruppibus*, δοτ. = *in ruppēs*. Τὸν παρὰ τὰς ναῦς ἀγῶνα τῶν Ἀχαιῶν περιγράφει ὁ Ὅμηρος ἐν Ρ. προβλ. καὶ Π, 122 : τοῖ δ' ἔμβalon ἀκάματον πῦρ νηὶ θοῇ· Ἔκτωρ δὲ πρύμνης νεὸς ἤψατο ποντοπόροιο· ὅτε νῆας ἐνέπρησε πυρὶ κηλέφ.

277 - 279. *squalentem barbam gerens*, ἐπεξηγεῖ τὸ *quantum mutatus*. Σημεῖωσον τὴν ἐναλλαγὴν εἰκόνων δόξης καὶ ἀθλιότητος τοῦ Ἔκτωρος. *squalēo* = ἀχμῶ. *barba - ae* = γένειον, πώγων. *squalens barba* = ἀχμηρὸν γένειον. *concretos sanguine crines* = πηκτὴν αἵματι τὴν κόμη. *vulnerā* = τὰ τραύματα, ἃ ἔλαβεν ὁ Ἔκτωρ συρόμενος περὶ τὰ τεύχη· Ὁμ. X, 371 οὐδ' ἄρα οἷ τις ἀνουτητί γε παρέστη καὶ 375 ὧς ἄρα τις εἶπεσκε καὶ οὐτήσασκε παραστάς. *ultra*, σύναψον πρὸς τὸ *compellare*, ἐδόκουν (*vidēbar*, δηλ. *mihi*) πρότερος προσαγορεύειν. *ultra*, ἐπίρρ. = αὐτοθελεί, ἐκουσίως. *flens ipse* = κλαίων καὶ ἐγὼ αὐτός, ὅπως δηλ. ὁ Ἔκτωρ (271 *effundere fletus*). *exprōmo* = ἐξάγω.

281. lux = salus, ὡς ὁ Ὅμηρος τὴν σωτηρίαν λέγει φῶς. Teu-
crum = Teucrorum = Τρώων.

283. expectāte, κλητικὴ καθ' ἑλξιν πρὸς τὴν κλητικὴν Hector
ἀντὶ ὀνομαστ. expectātus.

285. ut = πῶς (με τί συναισθήματα ἀνάμεικτα ἀπὸ χαρὰν καὶ
λύπην). aspiciūmus te = σὲ παρατηροῦμεν. defessi (cladibus) = ἀπο-
καμόντες ἀπὸ τὰς συμφορὰς.

286. foedo = αἰσχύνω τι, λωβῶμαί τι. ille nihil, ἐνν. respondet.
nec me... morātur = οὐδὲ κατέχει με ἐρωτῶντα μάταια (vana
quaerentem), δηλ. δὲν δίδει προσοχὴν εἰς τὰς ματαιὰς ἐρωτήσεις μου.

289. fuge = φεῦγε. Ὁ Οὐεργίλιος παριστῶν τὸν Ἐκτορα προ-
τρέποντα τὸν Αἰνεΐαν νὰ φύγῃ ζητεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν φυγὴν τούτου.
erīpe te = ἐξάρπασον σεαυτόν. his flammis : λέγων δεικνύει με τὸν
δάκτυλον τὰς φλόγας.

290. ruit alto a culmine: ὁ Ὅμηρος λέγει : ὤλετο πᾶσα κατ'
ἄκρης Ἴλιος αἰπεινή.

291. sat... datum, ἀρκετὰ ἐπράχθησαν, ἀρκετοὶ ἀγῶνες ἐγιναν
ὕπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Πριάμου.

292. hac = τῆδε = τῇ ἐμῇ. etiam = βεβαίως.

293. sacra, ἐνν. τὸ sua ἀπὸ τὸ ἐπόμενον suos: sacra δὲ εἶναι τὰ
ἐν στίχ. 296 - 297 ἀναφερόμενα vittas (στέμματα), Vestam = τὴν
Ἑστίαν καὶ ignem (τὸ πῦρ). penates εἶναι οἱ penātes publici, οἱ ἐφέ-
στιοι θεοί, προστάται τῆς ὅλης πόλεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς penates
privātos (domesticos), τοὺς προστάτας παντὸς οἴκου. Ῥωμαϊκὰ νομί-
σματα εἰκονίζουσαν Ἑστίαν κρατοῦσαν τὸ Τρωικὸν Παλλάδιον.

294. comites fatorum = ἀκολούθους τῶν πεπρωμένων, τῶν περι-
πετειῶν καὶ περιπλανήσεων, ποὺ ὥρισεν εἰς σὲ ἡ εἰμαρμένη.

295. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου ἔχει ὧδε : quae (moenia) ponto
pererrato statūes magna. ponto pererrato = κατόπιν μακρῶν ἐν τῷ
πόντῳ περιπλανήσεων. statuo = ἰδρύω. magna = ἐνδοξα.

296. sic ait et... effert = ταῦτα λέγει καὶ ἐξάγει: ἡ σύνταξις
κατὰ παράταξιν ἀντὶ : ταῦτα λέγων ἐξάγει.

297. effert, κατὰ βραχυλογία ἐιρημένον ἀντὶ τοῦ : per somnum
mihi, vidētur efferre. Ἡ λατρεία τῆς Ἑστίας ἀπῆτει στέμματα (vit-
tas) καὶ πῦρ αἰώνιον (ignem aeternum). Τὸ ἄσβεστον πῦρ ἦν σύμ-
βολον τῆς αἰωνιότητος τῆς πόλεως. adytis penetralibus = ἐκ τῶν

ἐνδομύχων ἀδύτων. Τὸ penetrālībus εἶναι ἐπίθετον. Ἄδυστα ἐλέγετο τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ, ὅπου οὐδεὶς ἄλλος ἐδικαιοῦτο νὰ εἰσέλθῃ πλὴν τοῦ ἱερέως.

Στίχ. 402 - 428

402. heu ! nihil invītis fas quamquam fidēre divis. invitis divis (= deis), δοτ. εἰς τὸ fidere = πιστεῦειν. Τὸ invītis = inimīcis. fas, ἐνν. est = φεῦ ! οὐδεμίαν πρέπον εἶναι νὰ ἔχῃ τις πίστιν εἰς τοὺς δυσμενεῖς θεοὺς. Ταῦτα λέγονται ἐν σχέσει πρὸς τὸ προηγουμένως λεχθὲν ὅτι ἡ τύχη τὸ πρῶτον ἐφάνη εὐμενῆς εἰς τοὺς Τρῶας (adspirat fortuna primo labōri).

403. ecce trahebatur. Ταῦτα φανερώουσι τὴν αἰτίαν τῆς προηγουμένης ἐπιφωνήσεως. passis crinibus = λυσίκομος. passis : παθητ. μετοχὴ τοῦ p. pando, οὗ οἱ χρόνοι : pando, pandi, pansum καὶ passum, - ēre = ἀναπετάννυμι· crinibus passis = μὲ ἀνειμένην, λυτὴν, διερριμμένην τὴν κόμην.

404. a templo adytisque = ab adytis templi Minervae = ἀπὸ τῶν ἀδύτων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς. Εἰς τοῦτον εἶχε καταφύγει ἡ Κασσάνδρα, ἡ κόρη τοῦ Πριάμου, ἣν Αἴας ὁ Ὀϊλέως ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς, ἧς ἦτο ἱέρεια, ἠτίμασε, δι' ὃ καὶ ἐτιμωρήθη κατακεραυνωθείς ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ πελάγει.

405. tendens lumīna = ὑψοῦσα τοὺς ὀφθαλμούς της. ardentia λέγονται τὰ lumīna διὰ τὸ ἄλγος, τὴν αἰδῶ καὶ τὸν ἀπελπισμὸν της, ἐπειδὴ οὐδεμιᾶς ἐτύγχανε βοήθειας, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ frustra (μάτην). Σημείωσον τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ lumīna.

406. arcēbant = coēreabant, continebant = συνεῖχον.

407. hanc speciē = τοῦτο τὸ θέαμα (τῆς μνηστῆς δηλ. δεσμίας ἀπαγομένης ἀνά τὴν πόλιν). tulit = pertulit = ὑπέμεινε. furiāta mente = ὁ ἔχων μαινομένην (ἐκ τοῦ ἔρωτος) τὴν ψυχὴν. Coroebus = Κόροιβος, υἱὸς τοῦ Μύγδονος, βασιλέως τῆς Φρυγίας, σταλεὶς ἀπὸ τὸν πατέρα του πρὸς βοήθειαν τῶν Τρῶων.

408. periturus = ἀπολούμενος, ἀποθανούμενος. Ἡ μετοχὴ ἡδύνατο νὰ συμφωνήσῃ κατὰ πτώσιν καὶ μὲ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ρήματος iniecit, τὸ sese.

409. *densis armis*, δοτ. = *in densa arma*, δηλ. *hostium* (*incurrimus*).

410. *delūbri* = τοῦ ναοῦ (τῆς Ἀθηνᾶς).

411. *telis nostrorum obruimur* = κατακαλυπτόμεθα ὑπὸ τῶν βελῶν τῶν ἡμετέρων· τοῦτο ἦτο τραγικὸν ἐπακολούθημα τοῦ τεχνάσματος τοῦ Κοροΐβου, ὅστις εἶχε συμβουλεύσει τοὺς Τρῶας νὰ ἐνδυθοῦν ὄπλα ἑλληνικά. Τὸ φωνῆεν τῆς ληγούσης εἰς τὸ *obruimur* λαμβάνεται ὡς μακρὸν εἰς τὴν τομὴν. *miserrima caedes* = οἰκτίστη σφαγὴ (διότι οἰκτεῖοι ὑπὸ οἰκείων ἐφονεύοντο).

412. *facie... errōre*, ἀφαιρ. τοῦ αἰτίου. Τὸ *facie* = *specie*, *forma*.

413. *tum* = εἶτα δέ, μετὰ τὸ ἐν στίχῳ 410 *primum*. *gemītu atque erēptae virginis ira* = *cum gemērent atque ob ereptam virginem irascerentur*.

414. *undique συναπτεύον τῷ collecti καὶ οὐχὶ τῷ invādunt*. *collecti* = ἀθροισθέντες. Κατ' ἀρχὰς εἶχον διασκορπισθῆ ἀνὰ τὴν πόλιν, ἐπιπεσόντος κατ' αὐτῶν μὲ πυκνάς μάζας στρατοῦ τοῦ Αἰνείου.

415. *Aiāx* = Αἴας ὁ Ὀϊλέως.

416. *rupto turbine* = *cum turbo se prorūpit* = ὅταν θύελλα ἐκραγῆ. Ἡ παραβολὴ ἐλήφθη ἐκ τῆς Ἰλ. Π, 765, ὡς δ' Εὐρύς τε Νότος τ' ἐριδάνετον ἀλλήλοιν..., ὧς Τρῶες καὶ Ἀχαιοὶ ἐπ' ἀλλήλοισι θορόντες δῆρουν. *adversi* = ἐναντίοι.

417. *laetus eōis Euris equis* = ἀγαλλόμενος ἐπὶ τοῖς ἡφίοις ἵπποις: *Eōi* λέγονται οἱ ἵπποι, διότι ὁ Εὐρύς πνέει ἐξ ἀνατολῶν· *equi* εἶναι ἀντὶ τοῦ *curru*, διότι κατὰ τοὺς ποιητὰς οἱ ἄνεμοι ὀχοῦνται ἐπὶ ξυνωρίδος, ὡς καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ βασιλεῖς.

418. *strīdunt*, ἀρχαϊκώτερος τύπος ἀντὶ τοῦ *strident*. Σημείωσον τὴν ἐν τῷ στίχῳ παρήχησιν διὰ τοῦ φθόγγου *s*.

419. *Nerēus* = ὁ Νηρέυς. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Πόντου καὶ τῆς Γῆς, ἐνδοξότατος μετὰ τὸν Ποσειδῶνα θαλάσσιος θεός· εἶχε καὶ μαντικὴν δύναμιν, προφητεύσας τὴν κατὰ τῆς Τροίας στρατείαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ δεινὰ τῶν Τρώων· ἡ τρίαινα σύμβολον τοῦ Ποσειδῶνος ἀποδίδεται ἐνταῦθα εἰς τὸν Νηρέα.

420. *si quos* = *quoscumque*: ὅπως καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ τὸ εἶ τις τίθεται ἀντὶ τοῦ ὅστις. *obscura nocte per umbram* = *per umbram obscurae noctis*.

421. *fudīmus* = διεσκορπίσαμεν. *insidiīs* = *dolo*.

422. apparent = ἐπιφαίνονται. primi, πρβλ. στίχ. 412. mentīta, ἀνήκει καὶ εἰς τὸ elipēs = ἀναγνωρίζουν (= agnōscunt) τὰς ἀπατηλὰς ἀσπίδας καὶ τὰ ἀπατηλὰ ὄπλα, τ.ἔ. ὅτι οἱ φέροντες αὐτὰ δὲν ἦσαν Ἕλληνες.

423. atque ora... signant. Τὸ ora = linguam, τὸ δὲ signare ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ ἑλληνικὰ σημειοῦσθαι καὶ τεκμαίρεσθαι. Ἡ ἔννοια : καὶ ἐκ τῆς προφορᾶς (sono) τεκμαίρονται τὸ διάφορον τῆς γλώσσης (ora discordia). Παρ' Ὁμήρῳ οὐδεμία διάκρισις γλώσσης γίνεται μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Τρώων.

424. illicet ἐκ τοῦ ire - licet (ire licet = ἀπιέναι ἔξεστι) σημαίνει πρῶτον ἄπιθι καὶ ἀπηγγέλλετο ὑπὸ τοῦ κήρυκος κηρύττοντος τὴν διάλυσιν τοῦ δικαστηρίου ὑπὸ τῶν ποιητῶν τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος λέγεται ἐπὶ πράξεων, αἱ ὁποῖαι ταχέως πρέπει νὰ ἐκτελεσθοῦν καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ πάραυτα. numero = multitudine = ὑπὸ τοῦ πλήθους. obruimur = κατακλυζόμεθα. obrūo, - ui, - ūtum, - ere = καταχώννυμι, κατακλύζω.

425. Penelēi, ἀναγνωστέον τρισυλλάβως. Ὁ ἐδῶ Πηνέλεως εἶναι διάφορος τοῦ ἐν Ἰλ. Β, 494 Πηνέλεω, τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βοιωτῶν. Ὁ ποιητὴς ἔλαβε τὸ ὄνομα, ἵνα δηλώσῃ ἕτερον πρόσωπον πλαστόν. divae ad aram, δηλ. ἐν τῷ προνάῳ τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς.

426. iustissimus unus (τὸ unus ἐπιτείνει τὸ ὑπερθετικόν) = ὁ δικαιοτάτος πάντων τῶν Τρώων.

427. servantissimus aequi = ὁ μάλιστα τὸ δίκαιον ἐμπεδῶν. Διὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην δὲν ἔπρεπε νὰ φονευθῆ, ἀλλά...

428. Dis aliter visum = τοῖς θεοῖς ἄλλως ἔδοξε. Πρβλ. τὸ ἐν Ὁμ. α, 234 : νῦν δ' ἐτέρως ἐβόλοντο θεοὶ κακὰ μητιόωντες.

Στίχ. 506 - 558

506. forsitan... requīras = ἴσως ἤθελες ἐρωτήσῃ. Τὸ forsitan = fors sit an. forsitan = fortasse = ἴσως. Ἐκ τοῦ requīras ἐξαρτᾶται ἡ ἐρώτησις quae fuerint fata κλπ.

507. urbis casum = urbis interitum = τὸν ὄλεθρον τῆς πόλεως.

508. medium, κατηγορούμενον καὶ τὸν ἐχθρὸν μέσον, ἦτοι καὶ τὸν ἐχθρὸν ἐν τῷ μέσῳ.

509 - 510. Τὸ ἐξῆς τῶν λέξεων : senīor (= senex), nequīquam circumdat trementibus aevo umeris (δοτικὴ) arma (τὸν θώρακα) diu desueta (τὸν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀσυνήθη).

511. cingitur = περιζώννυται, μέσ. αὐτοπαθές = cingit se· συν-
 τασσεται με ἀφαιρ. ἀλλὰ καὶ αἰτ. κατὰ ζῆλον ἑλληνικόν, ὡς ἐνταῦθα.
 inutile, δύναται νὰ ληφθῆ ὡς ἐπίρρημα· πρὸς τὴν φράσιν πρβλ. τὰ
 ὁμηρ. βέλος ἄλιον, μαψίδιον.

512. aedibus in mediis = ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τῆς οἰκίας αὐλῇ, τῇ
 ἀντιστοιχοῦσῃ πρὸς τὸ περιστύλιον τῆς ἑλληνικῆς οἰκίας. nudo sub
 aetheris axe = sub polo, sub caelo = ἐν τῷ ὑπαίθρῳ.

514. arae = in aram. umbrā, ἀφαιρ. ὄργαν. = τῇ σκιᾷ.

515. altāriā circum, ἀναστρουφῇ τῆς προθέσεως, circum altariā
 = circum aram.

516. praecipitas = se praecipitantes = καταφερόμεναι (ἀπὸ τοῦ
 κίθερως,), ἵνα ἀποφύγουν τὴν καταιγίδα.

517. condensae = κατάπυκνοι ἐκ τοῦ τρόμου. sedēbant = ἐκά-
 θηγτο δηλ. ἱκετεύουσαι, κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἱκετῶν.

519. quae mens tam dira = τίς οὕτως ἀπαίσιος λυγισμός.

520. impulit = ὄθησε· συντάσσεται πρὸς ἀπαρέμφ. (cingi).

521. non tempus eget = ὁ καιρὸς οὐ δεῖται, δὲν ἀπαιτεῖ. Τὰ tali
 auxilio nec defensoribus istis συναποτελοῦν μίαν ἔννοιαν, ἀναφέρονται
 δὲ εἰς τὸ telis (520). defensoribus istis = armis istis, ὅθεν ἡ ὅλη
 φράσις ἰσοδυναμεῖ τῇ auxilio istorum armorum = ὁ καιρὸς δὲν ἀ-
 παιτεῖ τὴν βοήθειαν τῶν ὅπλων τούτων (τὰ ὅποια δηλ. σὺ φορεῖς).

522. non, δηλ. egēret, si ipse κλπ. = ὁ καιρὸς δὲν θὰ ἀπῆτει τὰ
 ὅπλα ταῦτα, οὐδὲ ἐὰν ᾔτο νῦν παρῶν αὐτὸς ὁ Ἔκτωρ.

523. huc tandem concēde = ἐνταῦθα (ὅπου δηλ. εἶμαι ἐγὼ)
 τέλος πρόσελθε. haec ara tuebitur omnis = ὁ βωμὸς ὅδε θὰ δια-
 σώσῃ πάντας. Οἱ ἐπὶ βωμοῦ καθεζόμενοι ἰκέται ἦσαν ἀπαραβίαστοι.
 Πρβλ. Αἰσχ. ἐν Ἰκέτ. 176 : κρεῖσσον δὲ πύργων βωμὸς, ἄρρηκτον
 σάκος.

526. Pyrrhi de caede = διέφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Πύρρου
 (τοῦ Νεοπτολέμου), ὅστις ἐπήνεγκεν εἰς αὐτὸν θανάσιμον τραῦμα. Ὁ
 υἱὸς τοῦ Πριάμου Πολίτης μνημονεύεται πολλαχοῦ εἰς τὴν Ἰλιάδα.

527. per tela, per hostis, ἄμ φόνον, ἄν νέκυας· Ὁμηρος ἐν Κ.
 298. Τὸ ἀσύνδετον δηλοῖ τὴν ταχεῖαν φυγὴν τοῦ Πολίτου.

528. porticibus longis, ἀφαιρ. τοπικῆ = διὰ τῶν ἐπιμήκων στοῶν,
 δηλ. τοῦ περιστυλίου. vacua atria = τοὺς ἐρήμους θαλάμους τοῦ ἀτρίου.
 lustrat = περιέρχεται ζητῶν καταφύγιον

529. infesto volnēre insequitur = καταδιώκει δι' ὄπλου, δι' οὐ θέλει νὰ τὸν πληγώσῃ.

530. iam iamque = καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν. manu tenet = εἶναι ἔτοιμος διὰ τῆς χειρὸς νὰ συλλάβῃ. premit hasta = ἐπίκειται τῷ δόρατι.

531. parentum, δηλ. τοῦ πατρὸς Πριάμου καὶ τῆς μητρὸς Ἑκάβης, οἵτινες ἐκάθηντο ἐπὶ τοῦ βωμοῦ.

532. concīdit = κατέπεσεν, ἔνεκα δηλ. τοῦ τραύματος, τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὰς ἔλαβεν.

533 - 534. in media morte = in ipso mortis pericūlo. non abstinuit = non continūit sese = οὐ συνέσχεν ἑαυτὸν = δὲν συνεκράτηθη. nec voci iraeque pepercit, ἐπεξήγ. τοῦ non abstinuit.

535. at = ἀλλά· δηλοῖ σφοδρὰν παραχρῆν τῆς ψυχῆς, ὅτε τις ἢ εὐχεται τινὶ ἀγαθὰ ἢ καταρᾶται δεινά. tibi, ἡ δοτικὴ ἀναφέρεται εἰς τὸ persōlant καὶ reddant. aussis, εἶναι οὐσιαστικόν.

536. pietas = iustitia = συναίσθημα οἴκτου, δικαιοσύνης. quae talia curet = ut talia curet.

537. grates = gratias et praemia = βραβεῖα. Ταῦτα λέγονται εἰρωνικῶς ἀντὶ τοῦ poenae.

538. cernere, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ fecisti καθ' ἑλληνικὴν σύνταξιν ἀντὶ τοῦ fecisti me ut cernerem = ἐποίησάς με ἰδεῖν.

539. foedasti voltus, μαινεται ὁ ὄρων φονευθέντα. funere, δηλ. fili = διὰ τοῦ πτώματος τοῦ υἱοῦ.

540. satum (esse) = natum esse· ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ mentiris = ψευδῶς λέγεις ὅτι ἐγεννήθης.

541. in hoste Priāmo = πρὸς τὸν ἐχθρὸν Πριάμον. iura fidemque supplicis erubuit = ἠδέσθη τὰ δίκαια καὶ τὴν πίστιν τοῦ ἰκέτου. erubuit, παρακ. τοῦ erubescō, erubui, -ere = ἐρυθριῶ, ἐρυθραίνομαι, αἰσχύνομαι. iura. = τὰ δίκαια, & ἔχει ὁ ἰκέτης καὶ ὧν ἐφορεύει Ζεὺς ὁ ἰκέσιος. fides δὲ ἡ τῷ ἰκέτῃ ὀφειλομένη καὶ παρεχομένη πίστις.

542. sepūltero, δοτ. τοῦ σκοποῦ = πρὸς ταφὴν. corpus... Hectoreū = corpus Hectōris.

544. Τὸ δόρυ καλεῖται inbelle καὶ ἐρρίφθη sine ictu, χωρὶς δηλ. νὰ πληγωθῇ ὁ καθ' οὐ ἐρρίφθη τὸ βέλος, διότι ὁ τοῦτο βαλὼν Πριάμος εἶναι senior. To sine ictu εἶναι τὸ παρ' Ἑλλήσιν : ἄλιον.

545. rauco aere repulsum, δηλ. est, τὸ δόρυ ἀπεκρούσθη ἀπὸ

τὴν χαλκῆν ἀσπίδα τοῦ Πύρρου, ἥτις ἐκ τοῦ πλήγματος βραγχώδη ἦχον ἔδωκεν.

546. summo umbōne = ἐκ τοῦ ἄκρου τοῦ ὀμφαλοῦ. Τὸ δόρυ ἐμπαγὲν ἔστη ἐξηρητημένον ἐκ τοῦ ἄκρου τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς ἀσπίδος χωρὶς νὰ διαπεράσῃ αὐτὴν καὶ ἐπομένως χωρὶς νὰ πλήξῃ τὸν Πύρρον.

547. refēres. . . ibis, οἱ μέλλοντες κεῖνται ἀντὶ τῶν προστακτικῶν.

549. Neoptolemum, ἀντικείμενον τοῦ narrāre, ὅπως καὶ τὸ tristia facta = νὰ διηγηθῆς τὰ θλιβερά ἔργα καὶ περὶ τοῦ ἀγενοῦς Νεοπτολέμου. Ταῦτα λέγει μὲ σαρκασμὸν ὁ Νεοπτόλεμος εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐν στίχῳ 540 εἰρημένων ὑπὸ τοῦ Πριάμου. Ὁ Νεοπτόλεμος ταυτίζεται τῷ Πύρρῳ.

550. trementem = τρέμοντα ὄχι ἀπὸ φόβον, ἀλλὰ διὰ τὸ γῆρας (546).

551. lapsantem = συχνὰ ὀλισθαίνοντα. Τὸ lapsio θαμιστικὸν τοῦ labor.

552. comam laeva· οὕτω κεῖται ἀντὶ τοῦ συνηθεστέρου implicuit comam laevam κατ' ἀντιστοιχίαν χιαστὴν πρὸς τὰ dextra - ensem. coruscum, κατηγορούμενον προληπτικόν, ἀνέπαλε δηλ. extulit = sustulit = τὸ ξίφος, ὥστε νὰ ἀπαστρέψῃ.

554. haec finis, ἐνν. fuit. fatorum sorte = τῷ κλήρῳ τῆς μοίρας.

555. tulit = abstulit.

556. populis terrisque, ἀφαιρετικαὶ ἐξαρτώμεναι ἐκ τοῦ superbum = ὑπερήφανον ἐπὶ τοῖς κλπ.

557. iacet truncus = κεῖται ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ὁ μέγας κορμὸς ἐπομένως ἄταφος.

558. avolsum caput, ἐνν. est sine nomine = ἀνόνομον, ἀγνώριστον, διότι ἀπεκόπη ἢ κεφαλή. Ὁ Οὐεργίλιος περιγράφων τὸν θάνατον τοῦ Πριάμου συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν οὗτος ἐφρονεῦθη ἐν τῷ ἀνακτόρῳ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ἐν τῷ τέλει τῆς περιγραφῆς ἐνώνει μὲ τὴν παράδοσιν τὴν παραλλαγὴν, καθ' ἣν δὲν ἐφρονεῦθη ἐκεῖ, ἀλλ' ἔλκυσθεις ἔξω μέχρι τῆς ἀκτῆς ἐσφάγη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως. Ἡ σφαγὴ ἀκολουθεῖ τὴν παράδοσιν τοῦ Εὐριπίδου (Ἐκάβη, Τρωάδες) καὶ Ἀρκίνου. Εἰς τὴν παράστασιν τῆς ἀποκοπῆς τῆς κεφαλῆς πιθανῶς ἐνεθυμῆτο τὸν οἰκτρὸν θάνατον τοῦ Πομπηίου τὸν ἐκ τῆς ἱστορίας γνωστὸν.

Στίχ. 705 - 751

705. ignis = ignis crepitans, crepitus ignis = ὁ κρότος τοῦ πυρός τῆς καιομένης Τροίας. clarior auditur = εὐκρινέστερος ἀκούεται.

707. imponere, παθητ. ένεστ. προστακτ. impone te = ἐπίθεσ σαυτόν, καθέσθητι.

708. subībo umeris = suscipiam te umēris meis ἢ in umēros meos = ὑποδέξομαί σε ἐπὶ τῶν ὤμων μου.

709. quo res eumque = quocumque res cadent = ὅπως καὶ ἂν χωρήσουν, ἀποβοῦν τὰ πράγματα.

711. longe = e longinquo μακρόθεν, ἵνα μὴ ἡ ἀθρόα ἔξοδος πολλῶν ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν πολεμίων. Οὕτω προπαρασκευάζεται καὶ ὁ μετ' ὀλίγον ἐξαφανισμὸς τῆς Κρεούσης. servet = observet = ἄς παρατηρῇ, ἄς ἀκολουθῇ μακρόθεν τὰ ἔχνη μου.

712. animis advertite vestris : animadvertite. animis, ἀφαιρ.

713. est urbe egressis = ἐξελθοῦσι τῆς πόλεως ἔστι. egressis, δοτ. τῆς ἀναφορᾶς, πρβλ. Θουκ. 1, 24 : 'Επίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ εἰσπλέοντι τὸν Ἴόνιον κόλπον.

714. desertae Cerēris, ἀντὶ templum desertum Cerēris· ὁ ναὸς καλεῖται οὕτω, διότι ἔκειτο ἔξω τῆς πόλεως εἰς τόπον ἀπόκεντρον καὶ σπανίως συχναζόμενον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Συνετὸς ὁ ὀρισμὸς τοῦ τόπου ὑπὸ τοῦ Αἰνείου.

715. religiōne = cultu = διὰ τῆς λατρείας.

716. ex diverso = ex diversis partibus = ἐκ διαφόρων μερῶν, ὁδῶν.

718. bello e tanto = e tanto bello = ἐκ τηλικούτου πολέμου.

720. attrēctāre = νὰ ἐγγίσω. donec abluero = ἕως οὗ λουσθῶ, πρὶν ἢ λουσθῶ. flumine vivo = διὰ ζῶντος, ἤτοι ρέοντος ὕδατος.

721. latos, πρβλ. Ὅμηρ. εὐρέας ὤμους· umeros, colla, ἀντικ. τοῦ insternor· σύνταξις ἐλληνίζουσα = ἐπιστρωννύω τοὺς ὤμους καὶ τὸν τράχηλον. subiēcta collā = colla quae subicio oneri recipiendo = τὸν τράχηλον, ὃν ὑποβάλλω πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ φορτίου. super, ἐπίρ. = ὑπερθεν, ἐπάνω, ἄνωθεν.

722. veste = διὰ σκεπάσματος. Τοῦτο ἐξηγεῖται διὰ τοῦ ἐπομένου pelle leonis = ἤτοι διὰ δορᾶς ξανθοῦ λέοντος (διὰ λεοντῆς).

723. succēdo oneri = ὑποδέχομαι τὸ βάρος· ἢ δοτ. oneri ἕνεκα

τῆς προθέσεως sub ἐν τῷ ῥήματι succedo (sub - cedo). se implicuit dextrae = ἐνεπλάκη εἰς τὴν δεξιάν μου (φοβούμενος μὴ ἀπολεσθῆ).

725. per opāca locorum = per opāca loca = διὰ σκιερῶν, ἀμυδρῶς φωτιζομένων τόπων.

726 - 727. iniecta ... tela = δόρατα μακρόθεν βαλλόμενα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην, ἣν δηλοῦσι τὰ ἐπόμενα adverso glomerati ex agmine = συνεσπειραμένοι κατ' ἀντιμέτωπον τάξιν.

728. suspensum = sollicitum, anxium = μετέωρον, ἀγωνιῶντα.

729. videbar (mihi) = ἐδόκουν, ἐνόμιζον.

731. evasisse viam omnem = ὅτι διανύσας ὅλην τὴν ὁδόν, διέφυγον πάντα κίνδυνον.

732. visus ἐνν. est mihi = μοι ἐφάνη, ἐνόμισα. ad aures adesse = ad aures accedere et adesse.

733. prospiciens = πόρρωθεν καθορῶν. nate... nate, ἡ διπλῆ προσφώνησις εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ πατρός. Τὸ αὐτὸ δεικνύει καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ὑποκ. τοῦ propinquat hostes.

734. ardentes = τὰς λαμπύσας ἀσπίδας, διότι ἦσαν περιβεβλημένοι χαλκόν· συνωνυμεῖ τὸ ardentes πρὸς τὸ ἐπόμενον micantia aera.

735 - 736. male amicum = inimicum. Τὸ ἐξῆς τῶν λέξεων : hic nescio quod numen male amicum eripuit mihi trepido confusam mentem = ἐνταῦθα, τότε ἀγνοῶ τίς κακὸς δαίμων ἀφῆρσε τὰς τετραγμένας φρένας (ἐκ τοῦ κρότου τῶν ποδῶν καὶ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Ἀγχίσου).

737. nota regiōne viarum = ἐκ τῆς γνωστῆς διευθύνσεως τῶν ὁδῶν.

738. misero, ἐνν. mihi. Διὰ τὸν ἐξαφανισμὸν τῆς Κρεούσης κάμων εἰκασίας ὁ Αἰνείας φέρει δύο αἰτίαις διὰ τοῦ ne... ne συνδεομένας, ὧν ἡ δευτέρα πάλιν εἶναι διπλῆ (seu), εἴτε ἀρπαγεῖσα ὑπὸ τῆς μοίρας ὑπελείφθη κάπου, εἴτε ἀπεπλανήθη τῆς ὁδοῦ ἢ ἀποκαμουσα ἐκάθισε κάπου.

740. incertum, ἀπόκρισις εἰς τὰς προηγουμένας ἑρωτήσεις.

745. quem... deorumque, στίχος ὑπερμέτρος. Ὁ τοιοῦτος στίχος τελειώνει πάντοτε εἰς φωνῆεν, καὶ ἀπὸ φωνῆεν ἀρχίζει ὁ ἐπόμενος, ὥστε νὰ γίνεται ἐκθλιψις τῆς περιττευσῆς συλλαβῆς τοῦ ὑπερμέτρου

Ὁ Αἰνεΐας ἔκφρων ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς συζύγου γενόμενος αἰτιᾶται θεοὺς καὶ ἀνθρώπους.

748. *curva valle = cava valle = ἐν τῇ κυρτῇ, κοίλῃ κοιλάδι, ἐν τῇ χαράδρᾳ.*

749. *ipse = ego ipse, urbem rep̄ero = in urbem redeo. cingor (μέσον) = cingo me = ζώννυμαι... repeto et cingor fulgentibus armis = repeto cinctus etc.*

750. *stat, δηλ. sententia = λαμβάνω σταθερὰν ἀπόφασιν. casus renovare = νὰ ἀνανεώσω, νὰ ὑποστῶ ἐκ νέου πάσας τὰς περιπετείας.*

751. *et rursus caput obiectare periclis = καὶ πάλιν τὴν ζωὴν μου νὰ ἐκθέσω εἰς κινδύνους.*

Στίχ. 752 - 770

752 - 753. *muros obscuraque limina portae qua gressum extuleram repeto = σπεύδω ὀπίσω εἰς τὰ τεῖχη καὶ εἰς τὸν σκοτεινὸν οὐδὸν τῆς πύλης, δι' ἧς εἶχον ἐξέλθει (gressum extuleram). retro sequor observata vestigia = ἀκολουθῶ τὰνάπαλιν (retro) τὰ παρατηρηθέντα ἴχνη.*

754. *lumine = oculis. lustrō = circumspicio = περισκοπῶ.*

755. *horror ubique animo, ἐνν. τὸ ἐστ' τὸ animo εἶναι δοτικῆ.*

756. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου *inde domum me refero si forte τὸ domum, ἐπίρρ. = οἴκαδε. si = εἰς ἣν περίπτωσιν = ἐντεῦθεν ἐπανέρχομαι εἰς τὸν οἶκον. si forte = μὴ τυχόν. pedem tulisset = κατέφυγεν ἐκεῖ (ἡ Κρέουσα). Σημειώσον τὴν διπλῆν ἐπανάληψιν τοῦ si forte, ἥτις δηλοῖ τὴν ἀγωνίαν τοῦ Αἰνεΐου περὶ τῆς τύχης τῆς ἀφανισθείσης Κρεούσης.*

757. *tectum = domum. παρατήρησον τὴν ἐναλλαγὴν τῶν χρόνων inruerant, tenēbant, volvitur κλπ. tenebant = obtinebant = κατεῖχον.*

758. *ilicet = πάραυτα. ignis edax = τὸ ἀδηφάγον, παμφάγον πῦρ. summa ad fastigia = μέχρι τῶν ἀκροτάτων κορυφῶν.*

759. *exsuperant = ὑπερβαίνουνσι, τ. ἔ. τὴν στέγην. furit aestus ad auras = μαίνεται τὸ καῦμα πρὸς τὸν οὐρανόν. ad auras = ad caelum.*

760. *procēdo, ἐνν. a domo mea. sedes = domum = τὸν οἶκον.*

Ὁ Αἰνεΐας ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, ἣν εἶδε καιομένην, διευθύνεται πρὸς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ ἀνάκτορα, βλέπει τὴν λείαν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους φυλαττομένους ὑπὸ τῶν Ἀχαιοῶν ἐν τῷ ἀσύλῳ τῆς Ἥρας, ἀλλ' ἡ Κρέουσα οὐδαμοῦ φαίνεται.

761. porticibus vacuis = ὑπὸ τὰς ἐρήμους στοάς. asylo = templo. οἱ Ἀχαιοὶ φυλάττουν τὴν λείαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἥρας, ὡς διακειμένης εὐμενῶς πρὸς αὐτούς. Τὸν ναὸν τοῦτον θέτει ὁ ποιητὴς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἔχων ὑπ' ὄψει, ὡς φαίνεται, τὸν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ναὸν τῆς Ἥρας.

762. Phoenix, Φοῖνιξ, βασιλεὺς τῶν Δολόπων καὶ παιδαγωγὸς τοῦ Ἀχιλλέως.

763. gaze = ὁ θησαυρός. Περσ. ἡ λέξις γάζα.

764. mensae deorum = τράπεζαι τὰς ὁποίας ἐτοποθέτουν πλήρεις τροφῶν πρὸ τῶν εἰκόνων τῶν θεῶν κατὰ τὰς ἱεράς εὐωχίας.

765. cratēres auro solidi = crateres solido auro = κρατῆρες ἐκ στερεοῦ χρυσοῦ, πάγχρυσοι, ὀλόχρυσοι. captīva vestis = αἰχμάλωτος ἐσθῆς, περιληπτ. ἀντὶ captivae vestes, δηλ. σκεπάσματα καὶ τάπητες.

766. pueri et pavidae matres ἦσαν αἰχμάλωτοι, οὐς ἐπρόκειτο νὰ ἀπαγάγουν μεθ' ἑαυτῶν οἱ νικηταί. longo ordine = ἐν μακροῦ τάξει· τοῦτο δηλοῖ τὸ μέγα πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων.

767. stant circum, τμησὶς καὶ ἀναστροφὴ = circumstant.

768. quin etiam = καὶ δὴ, καὶ μάλιστα. ausus = τολμήσας.

769. - 770. Creūsam vocavi iterumque iterumque = πολλάκις, ἐπανειλημμένως ἀνεβόησε « Κρέουσα » ingeminans = ἐπαναλαμβάνων. Ἡ διπλῆ ἐπανάληψις τοῦ iterumque ἐμφαντικώτερον ἀναδεικνύει τὸ πολλάκις γιγνόμενον.

Στίχ. 771 - 794

771. tectis = aedificiis, ἀφαιρ. τοῦ τόπου = per aedificia = per domos = διὰ τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως, ἤτοι διὰ τῶν ὁδῶν· αἱ δοτικαὶ quaerenti καὶ furenti ἀναφέρονται εἰς τὸ ἀκολουθοῦν (στίχ. 773) mihi. furenti = ἐν ᾧ περιεπλανώμην μαινόμενος.

772. infelix simulācrum = τὸ ἄθλιον εἶδωλον.

773. visa, ἐνν. est. nota maior imago = εἰκὼν μεῖζων τῆς γνωστῆς. Ἐπιστεύετο ὅτι οἱ τεθνεῶτες ἐμφανίζονται ἐν μεῖζονι σχή-

ματι, ἐδῶ δὲ ἐπιπροσθέτως καταστᾶσα ἡ Κρέουσα ἡρώϊνη ὠφείλε νὰ ἐμφανίσῃ τὴν εἰκόνα τῆς μείζω ἢ κατ' ἄνθρωπον.

774. obstipui = ἐθαμβώθην. stetēruntque comae = ἠνωρθώθη ἡ κόμη. Πρὸς τὴν εἰκόνα πρβλ. "Ὀμηρον : ὀρθαὶ δὲ τρίχες ἔσταν ἐπὶ γναμπτοῖσι μέλεσι. vox faucibus haesit = ἡ φωνὴ εἰς τὸν λάρυγγα ἐνεπάγη.

775. affāri...demere, ἀπαρέμφ. περιγραφικά, ὧν ὑποκ. εἶναι τὸ Creusa.

776. quid iuvat? = τί ὠφελεῖ, indulgēre insāno dolōri? νὰ ὑποχωρῆς εἰς ἄφρονα λύπην; λέγεται ἄφρων, διότι ταῦτα γίνονται οὐχὶ ἀκόντων τῶν θεῶν.

777. non sine numine divom: σημείωσον τὴν λιτότητα· πρβλ. 'Ὀμ. ζ, 240 οὐ πάντων ἀέκητι θεῶν.

778. comitem, κατηγορ. τοῦ Creusam.

778 - 779. nec... fas aut ille sinit = δὲν εἶναι πεπρωμένον (fas = fatum) οὐδ' ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ ὑψηλοῦ Ὀλύμπου ἐπιτετραμμένον.

780. longa exsilia = μακρὰς πλάνας ἔξω τῆς πατρίδος (ἀντικείμενον τοῦ arandum, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται καὶ ἡ αιτιατικὴ aequor). Τὸ ρῆμα arare ἀρμόζει εἰς τὸ aequor, ὅχι ὅμως καὶ εἰς τὸ exsilia, ὅπου θὰ νοήσωμεν κατὰ ζευγμα ἄλλο τι ρῆμα, ὅπως λ.χ. obeūnda.

781 - 782. Thybris, τύπος ἐλληνικὸς (Θύβρις), οὗ συχνοτέραν χρῆσιν κάμνει ὁ Οὐεργίλιος ἢ τοῦ λατινικοῦ Tiberis· ὀνομάζεται ὁ ποταμὸς Lydius, διότι ρεεῖ ἀπὸ τὴν Τυρρηναίαν, ἧς οἱ κάτοικοι ἐνομιζοντο ὅτι κατάγονται ἀπὸ τὴν Λυδίαν. Τέμβριος ποτ. Φρυγίας arva opīma virum, 'Ὀμ. M, 184 ἀνδρῶν πίονα ἔργα (= γαῖα καλλιεργημένα ὑπὸ ἀνδρῶν φιλοπόνων). leni agmine = ἡρέμῳ ρεύματι.

783. res laetae = εὐτυχία. regia coniunx: ἡ Λαουινία, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Λατίνου· ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐξαφανισθῇ καὶ νὰ ἀποθεωθῇ ἡ Κρέουσα, ἵνα ὁ Αἰνείας ἔλθῃ εἰς τὸν δεῦτερον τοῦτον γάμον.

784. parta (sunt): παθ. παρακ. τοῦ pario, pepēri, partum, -ēre = γεννῶ, τίκτω, φῶω. parta tibi, ἐνν. sunt = fato destinata sunt = τῇ μοίρᾳ ὀρίσθησαν εἰς σέ. Τὸ parta ἀναφέρεται εἰς τε τὸ res laetae καὶ εἰς τὸ regnum καὶ εἰς τὸ regia coniunx. lacrimas dilectae Creusae = τὰ δάκρυα τὰ χυνόμενα διὰ τὴν προσφιλεῖν Κρέουσαν. pelle = παῦσον.

785. *superbas*, ποιητικῶς ἀναφέρεται τὸ ἐπίθετον εἰς τὸ *sedes*, ἀντὶ νὰ ἀναφέρεται εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ἐδρῶν τούτων.

786. *servitum*, ὑπτιον, δηλοῦν σκοπόν.

788. *magna deum genētrix*· δηλ. ἡ Κυβέλη, θεότης ἀσιατικῆ τῆς γῆς καὶ τῶν ὀρέων· ἐλατρεῦετο μάλιστα ἐπὶ τῆς Ἰδης. Ταυτιζομένη πρὸς τὴν Ῥέαν εἶναι ἡ μήτηρ τῶν θεῶν (*Idaea mater*)· εἶναι πρὸς τοὺς Τρώας εὐμενῆς καὶ τώρα περιλαμβάνει εἰς τὰς ἀκολούθους τῆς νύμφας καὶ τὴν Κρέουσαν. Ἡ Κρέουσα ἐν ἀρχῇ ὀνομάζει τὸν Αἰνεῖαν *dulcem coniugem* καὶ ἐν τῷ τέλει, ὅπου συνιστᾶ εἰς αὐτὸν τὸν κοινὸν υἱόν.

790. *haec ubi dicta dedit*, συνήθης ἡ φράσις παρὰ Οὐεργιλίῳ = ὡς εἶπε ταῦτα. Σημειώσω τὴν παρήχησιν.

792. *ter conatus sum*. Πρὸς τὴν φράσιν πρβλ. Ὀμ. λ., 206, ὅπου λέγεται διὰ τὸν Ὀδυσσεά ὅτι ματαίως προσεπάθησεν ἐν τῷ Ἄδῃ νὰ περιπτυχθῆ τὴν μητέρα του· τρις μὲν ἐφωρμήθη ἐλέειν τέ με θυμὸς ἀνώγει, τρις δέ μοι ἐκ χειρῶν σκιῆ εἵκελον ἦ καὶ ὄνειρῳ ἔπτατο. *dare... circum = circumdare*, τμησις καὶ ἀναστροφή· ἐκ τοῦ *circumdare* ἐξαρτᾶται ἡ δοτικὴ *collo*.

Στίχ. 795 - 804

795. *Sic demum* = οὕτω τέλος πάντων, ἀφ' οὗ δηλ. τόσον χρόνον μὲ ἀνέμειναν. *reviso socios* = ἐπαναβλέπω τοὺς ἐταίρους.

796. - 797. *ingentem comitum numerum* = πολὺ μέγαν ἀκολούθων ἀριθμὸν = παμπληθεῖς ἀκολούθους. *matres... viros* = ἀνδρας καὶ γυναῖκας· τούτῳ ἐπακολουθεῖ ὡς παράθεσις τὸ ἐν στίχ. 798 *pubem = multitudinem* καὶ *vulgus, exsilio*, δοτ. = πρὸς ἐξορίαν.

799. *parati* = παρεσκευασμένοι (δηλ. νὰ μὲ ἀκολουθήσουν). *animis — oribus* = ταῖς ψυχαῖς καὶ ταῖς οὐσίαις, ἔχοντες δηλ. τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος, ἵνα μὲ τὰ ὑπάρχοντά των, ὅσα ἔσωσαν, ἀπέλθουν εἰς ἄλλον τόπον.

800. *deducere* = νὰ καταγάγω. Τὸ ρῆμα κυριαρχεῖται περὶ ἰδρύσεως ἀποικιῶν· καλῶς δ' ἐλέχθη καὶ περὶ τοῦ Αἰνεῖου μέλλοντος νὰ ἰδρύσῃ νέαν πόλιν.

801. *iugis* = ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῆς Ἰδης.

802. *obsessa liminā* = καταλαβόντες τὰ κατώφλια.

803. nec spes opis (ferendae) ulla dabatur = οὐδεμία δ' ἔλπις
βοηθείας ὑπῆρχε.

804. cessi, δηλ. fato = ὑπεχώρησα εἰς τὴν μοῖραν, et sublato
genitore montes petivi = καὶ ἄρας ἐπὶ τῶν ὤμων τὸν πατέρα μου εἰς
τὰ ὄρη ἀπῆλθον.

39. Elōquar an sileam ? ὑποτακτικαὶ ἀπορίαν δηλοῦσαι = νὰ ἐξαγγείλω ἢ νὰ ἀποσιωπήσω ; Τὰ ρήμ. εἶναι elōquor καὶ sileo. Ταῦτα ὡς ἐν παρενθέσει λέγονται. gemitus lacrimabilis = στεναγμὸς θρηνώδης.

40. vox reddita = ἀκούεται φωνὴ ἐξερχομένη ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ τύμβου καὶ εἶναι αὕτη ὡς ἀπόκρισις, ἣτις προεκλήθη ἀπὸ τὴν πράξιν τοῦ Αἰνείου, ὅστις εἶχεν ἐπιχειρήσει τρεῖς νὰ ἀποσπάσῃ θάμνον, ἀπὸ τὰς ἀποσπασθείσας ρίζας τοῦ ὁποίου μέλαν εἶχε στάζει αἷμα.

41. quid = διατί ; lacero, α' συζ. ὁμαλ = σπαράσσω. iam parce = φείδου τέλος πάντων. sepulto = mortuo. Ὁ Πολύδωρος, ὁ τοῦ Πριάμου νεώτατος υἱός, δὲν ἔτυχε τῶν νενομισμένων ἐπικηδείων τιμῶν, τὸ δὲ πτώμα του κατὰ μικρὸν ἐσκεπάσθη ἀπὸ κόνιν, ὅπου ριζοβολήσαντα τὰ κατ' αὐτοῦ ριφθέντα βέλη διεπέρασαν τοῦτο.

42. parce scelerare = noli scelerare = μὴ μίαινε (scelerare = polluere = μαιίνειν).

43. tulit, συναπτέον τῷ externum = οὐχὶ ξένον πρὸς σέ. tulit = protulit = ἤνεγκεν εἰς φῶς, ἐγέννησεν. aut cruor hic de stipite manat, διὰ τοῦ aut συνεχίζεται ἡ ἄρνησις = οὐδὲ ρέει τὸ αἷμα τοῦτο ἀπὸ τὸ στέλεχος (ἀλλὰ ἀπὸ τὸ σῶμά μου). stipes - itis = στέλεχος. mano α' συζ. ὁμ. = ρέω. cruor - oris ἄ. (κρῦος ;) = αἷμα μάλιστα τὸ ἐκ τραύματος, λύθρον.

44. litus avārum = litus ubi tyrannus avarus habitat. avarus = φιλάργυρος.

45 - 46. nam Polydōrus ego = διότι εἶμαι ἐγὼ ὁ Πολύδωρος. Εἰς τὸν πρόλογον τῆς Ἐκάβης τοῦ Εὐριπίδου ἡ σκιά τοῦ Πολυδώρου διηγεῖται τὸν θάνατόν του. Παρ' Ὁμήρῳ τὸν Πολύδωρον φονεῖ ὁ Ἀχιλλεύς. confixum, δηλ. me = ἐμὲ διαπερανθέντα· τὸ ρῆμα configo, -xi, -xum, -ēre = διαπερῶ, διακεντῶ. ferrea telorum seges = σιδηροῦν βελῶν λήιον, ἥτοι λήιον σιδηρῶν βελῶν, πυκνὴ γῆ σιδηρῶν βελῶν.

iaculis, πτώσις δοτ. Τὸ λήιον τῶν βελῶν ἀνεφύη (*inerēvit*) εἰς αἰχμηρὰ δόρατα (*iaculis - acutis*), ἤτοι ἀπὸ τὰ ριφθέντα ἐκεῖνα βέλη ἀνεφύη πυκνὸν λήιον θάμνων εἰς σχῆμα δοράτων.

47. *ancipiti formidine*, ἀφαιρ., ὄνομ. *anceps formido* = διπλῶ φόβῳ, διὰ τὸ αἶμα, τὸ ὅποσον εἶδον, καὶ τοὺς λόγους, οὓς ἤκουσα. *mentem*, ἀνάφερε εἰς τὸ *pressus*· ἐλληνίζουσα ἢ σύνταξις.

48. *obstipui*, παρακ. τοῦ *obstipesco* = ἐκθαμβοῦμαι, ἐκπλήττομαι. *steteruntque comae et vox faucibus haesit* = καὶ ἠνωρθώθησαν αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς καὶ ἡ φωνὴ ἐνεπάγη εἰς τὸν λάρυγγα. *sto* = ἴσταμαι. *fauces -ium*, πληθ. = ὁ λάρυγγ. *haereo* = ἐμπήγνυμαι, ἐνέχομαι.

50. *furtim λάθρᾳ* (τῶν Ἑλλήνων), Εὐριπίδ. Ἐκάβ. 6, ὑπεξέπεμψεν. *mandārat*, ἀντὶ *mandaverat* = *commendārat*, *comisserat* = εἶχεν ἐπιτρέψει. Ἐκ τούτου ἐξαρτᾶται τὸ γερουνδιῶνον *alendum*, ὃ σημαίνει σκοπὸν = πρὸς τὸ θρέψαι.

51. *Threiciō rēgi* = εἰς τὸν Θρᾶκα βασιλέα. Πρόκειται περὶ τοῦ Πολυμήστορος, συζύγου τῆς Ἰλιόνης, θυγατρὸς τοῦ Πριάμου. *diffido*, (*-isus sum*), *-ere alicui* = ἀπιστῶ, δυσπιστῶ τινι.

52. *cingi obsidiōne* = *cinctam tenēri obsidiōne* = εἶχε πολιορκηθῆ καὶ κυκλωθῆ. Ἡ Τροία δὲν περιεκυκλώθη ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀλλ' ὁ ποιητῆς εἰς ἥρωικὸς χρόνους μεταφέρει πολιορκίαν γενομένην κατὰ ρωμ. τρόπον.

54. *res Agamemnonias secūtus* = τὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, τὸν Ἀγαμέμνονα ἀκολούθησας.

55. *fas*, τὸ τῆς ξενίας δίκαιον.

56. *auro potitur*, τοῦ χρυσοῦ γίνεται κύριος. Ἡ παραλήγουσα τοῦ ῥήματος *potitur* βραχεῖα κατὰ τὴν γ' συζυγίαν.

57. *sacra fames* = ἀνοσία πείνα. *sacer* = ὁ τοῖς χθονίαις θεοῖς καθιερωμένος, ὁ ἐξάγιστος· ἐντεῦθεν καὶ ἡ σημασία τοῦ ἀνοσίου.

58. *procēres -um* = οἱ ἐν τῇ πολιτείᾳ πρωτεύοντες.

59. *monstra* = *prodigium* = τὸ τερατῶδες σημεῖον. *deum* = *deorum*. *refero et quae sit sententia posco* = ἀναφέρω καὶ ποία εἶναι ἡ γνώμη ἐρωτῶ· ἔκαμε δηλ. ὁ Αἰνείας ὅ,τι ἔκαμνεν ὁ ἄρχων εἰς τὴν σύγκλητον τὴν ρωμαϊκὴν, ὅταν ἐζήτηι τὴν γνώμην (πρὸβλ. τὰς φράσεις : *referre (relatio) ad senatum καὶ rogare sententias*).

60 - 61. *omnibus idem animus*, ἐνν. *est* = *omnibus idem placet* = ὅλοι τὴν αὐτὴν ἔχουν γνώμην· ὑποκείμενα εἶναι τὰ ἀπαρέμφ.

1) *excedere* (ἐξελθεῖν), 2) *linqui pollūtum hospitium* = νὰ ἐγκαταλειφθῆ ἡ μianθεῖσα ξενία καὶ 3) *classibus* (= *navibus*) *austros* (= *ventos*) *dare* = εἰς τὰς ναῦς τοὺς ἀνέμους νὰ δώσωμεν (ἀναπετάσαντες τὰ ἰστία), ὥστε δηλ. νὰ καταστήσωμεν αὐτὰς ἱκανὰς πρὸς ἀπόπλου.

62. *ergo* = λοιπόν . *instauramus funus* = πάλιν ποιούμεν ταφήν. Τὸ πτώμα τοῦ Πολυδώρου πρόχειρον εἶχε λάβει ταφήν· νῦν ἐπιτελεῖται αὕτη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Αἰνεῖαν κατὰ τὰ ρωμαϊκὰ ἔθιμα διὰ συσσωρευσεως χώματος, ὥστε νὰ ἀποτελεσθῆ τύμβος (*ingens aggeritur tumulo* (δοτική) *tellus*).

63. *Manibus* = τῆ ψυχῆ (τοῦ Πολυδώρου). Αἱ ψυχαὶ τῶν τεθνεώτων, τυχοῦσαι τῶν νενομισμένων τιμῶν, ἐγίνονο χθόνιοι δαίμονες (*manes*). *arae* = βωμοί : ἔθος εἰς τοὺς Ρωμαίους ἦτο νὰ ἰδρῦνουν περισσοτέρους τοῦ ἐνὸς βωμοὺς εἰς τοὺς τεθνεώτας κατὰ τὴν ἐπικήδειον τελετήν.

64. *caeruleis* = *nigris*, *vittae* = ταινίαι, στέμματα (διὰ τοὺς βωμοὺς). *maestae* = *maestitiam declarantes* = πένθος δεικνύοντες (οἱ βωμοί). *atra* = ἡ μαύρη· ἡ κυπάρισσος λέγεται *atra* οὐχὶ διὰ τὸ χρῶμα, ἀλλὰ διὰ τὴν συμβολικὴν τῆς παράστασιν.

65. *Piādes*, εἶναι αἱ Τρωάδες, αἱ τοῦ Αἰνεῖου ἀκόλουθοι. *crinem solūtae* = *crinibus passis* = λυσίκομοι. *de more*, δηλ. *lungentium* = ὥσπερ ἔθος τοῖς πενθοῦσιν.

66. *inferimus*, εἰς τοὺς νεκροὺς προσφέρονται χοαὶ ἐκ γάλακτος, μέλιτος, οἴνου ἀκράτου καὶ αἵματος τῶν ἱερείων. Τὸ ρῆμα τὸ κυριολεκτούμενον ἐπὶ τῆς προσφορᾶς τῶν χοῶν εἶναι τὸ *infero*, ὥστε *inferimus* = ἐπιφερόμεθα χοάς. *tepido lacte* = χλιαρῶ (νεωστὶ ἀμελχθέντι) γάλακτι. *cymbia* = ποτήρια.

67. *patēras* = φιάλας. *sacri sanguinis* = αἵματος τῶν ἱερείων.

68. *condimus sepulcro* = ἀποθέτομεν, κρύπτομεν εἰς τὸν τάφον. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀποθανόντος λαμβάνει τὴν αἰωνίαν ἀνάπαυσιν, ἀφ' οὗ γίνῃ ἡ νενομισμένη ταφή. *suprēmum* = τὸ ὕστατον. *voce eiēmum* = νοέcamus, δηλ. μετὰ τὸ τριπλοῦν *vale* (χαῖρε).

Στίχ. 84 - 98

84. *templa*· ὁ πληθ. ἀντὶ τοῦ ἐν. ἐτέθη ποιητικῶς. *dei* = τοῦ θεοῦ (Ἀπόλλωνος). *saxo structa vetūsto* (= *templa*). *vetūsto* = ἐκ

λίθου παλαιού κατεσκευασμένον, παλαιόν (ναόν). veneror -atus sum -ari = σέβομαι.

85. da, προστακτική του do = δός ! propriam domum = perpetuam domum = διαρκή οίκον, κατοικίαν. Thybraee = Θυμβραΐε· οὕτω καλεῖται ὁ θεὸς ἀπὸ τὴν πεδιάδα Θύμβρη, τὴν ὁποίαν διαρρέει ὁ ἐγγὺς τῆς Τροίας ποταμὸς Θύμβρις καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος περίφημος ὑπῆρχε.

86 - 87. mansūram urbem = πόλιν μέλλουσιν νὰ μείνῃ, διαρκῆ πόλιν. altēra Pergāma = ἄλλην δηλ. ἀκρόπολιν, ἣν ὁ Αἰνείας θὰ κτίσῃ ὡς ἀκρόπολιν δευτέρας Τροίας. reliquias Danaum atque immittis Achilli· αἱ γεν. εἶναι ὑποκειμενικαὶ = quos Danai... Achilles reliquerunt = τὰ λείψανα τῶν Τρώων, ἃν ἐφείσθησαν οἱ Δαναοὶ καὶ ὁ ἀπηνῆς Ἀχιλλεύς. Ἡ γεν. Achilli κατὰ συναίρεσιν τοῦ Achillei (ὄνομ. Achilleus).

88. quem sequimur ? δηλ. ducem = quem sequi nos (ducem) iubes ? = τίνα νὰ ἀκολουθήσωμεν ἀρχηγὸν κελεύεις ; Σημείωσον τὴν χρῆσιν τῆς ὀρ. ἀντι τῆς ὑποτ. τοῦ ἐνεσ. ὧτος ἐπὶ ἀπορίας τοῦ πρακτέου. quomē = ἧ ποῦ ; ubi = ποῦ ;

89. augurium = χρησμὸς. illabere· προστακτ. ἐνεστ. τοῦ illabor (in - labor), illapsus sum = ἐνολισθαίνω, εἰσπίπτω, εἰσδύομαι. animis δοτ. Ὁ θεὸς εἰσδύεται (illabitur) εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἐμπνέει καὶ φωτίζει.

90. vix... fatus eram... omnia visa, δηλ. sunt. Σημείωσον τὴν κατὰ παράταξιν ἀσύνδετον ἐκφορὰν ἀντὶ τῆς συνήθους : vix fatus eram, cum omnia visa sunt. repente = αἰφνιδίως. tremere, ἀπαρ. τοῦ tremo -ui, -ēre = σείομαι.

91. limināque = τὸ μέρος (liminā = οἱ οὐδοὶ) ἀντὶ τοῦ ὅλου (τοῦ ναοῦ). Τὸ φωνῆεν e τοῦ que εἰς τὴν θέσιν τοῦ δευτέρου ποδός, ὅταν ἀκολουθῇ λέξις μετ' ἄλλο que (lauresque), λαμβάνεται ὡς μακρόν. laurus, πληθυντικὸς ὁ ἀριθμὸς, δεικνύων δάσος δαφνῶν.

92. mons, εἶναι τὸ ὄρος τοῦ Κύνθου, ὁ Κύνθος. cortīna = λέβης· κατ' ἐξοχὴν ὁ τρίπους λέβης τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, ὁ Δελφικὸς τρίπους, κατ' ἕκτασιν δὲ ὁ τοῦ μαντείου χῶρος ἢ τὸ μαντεῖον αὐτό. mugio = μυκῶμαι.

93. submissi petimus terram = ταπεινοὶ πίπτομεν κατὰ γῆς. ad auris = εἰς τὰ ὦτα.

94. *duri* = πολυτλήμονες.

95 - 96. *quae vos . . . accipiet reduces* = ή γῆ, ήτις πρώτη (*prima*) εἶδε νά γεννᾶται τὸ γένος σας (*tulit vos*) ἀπὸ τοὺς πρώτους προγόνους (*a stirpe parentum*), ή αὐτή θά σᾶς δεχθῆ (*vos accipiet*) ἐπανελθόντας (*reduces*)· τὸ *reduces* κατηγορούμενον. Κατὰ ταῦτα ὁ πλοῦς τοῦ Αἰνείου εἰς Ἰταλίαν εἶναι ἐπάνοδος αὐτοῦ. *ubere laeto = solo pingui et fertili* = με ἔδαφος παχὺ καὶ γόνιμον. Τὸ *ubere laeto* κεῖται μεταφορικῶς· πρβλ. τὸ ὁμηρικὸν « οὖθαρ ἀρούρης ».

97. *hic* = ἐνταῦθα. *domus Aeneae* = ὁ οἶκος, ή γενεὰ τοῦ Αἰνείου. *cunctis diminabitur* κλπ. Εἶναι προφητεία, πρὸς ἣν πρέπει νά παραβάλλη τις τὴν παρ' Ὁμήρω ὑπόσχεσιν τοῦ Ποσειδῶνος, (Ἰλιάς XX, 307) ὅτε οὗτος ἔσφζε τὸν Αἰνεΐαν : νῦν δὲ δὴ Αἰνεΐας βίη Τρώεσσι ἀνάξει καὶ παίδων παῖδες, τοί κεν μετόπισθε γένωνται (*et nati natorum et qui nascentur ab illis*). Ὁ Οὐεργίλιος τροποποιῶν τὴν προφητείαν ταύτην γράφει πάντεσσι (*cunctis*) ἀντὶ Τρώεσσι. Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι οἱ ἐν λόγῳ στίχοι τροποποιημένοι περιελήφθησαν εἰς τὴν Ἰλιάδα ὑπὸ ραψωδοῦ, ὅστις ἤθελε νά ἐξυμνήσῃ δυναστικὴν οἰκογένειαν ἄρχουσαν ἐν Σκῆψει τῆς Αἰολίδος καὶ ἀνάγουσαν τὴν καταγωγὴν της εἰς τὸν Αἰνεΐαν.

Στίχ. 161 - 167

161. *Mutandae sedes, ἐνν. sunt* = πρέπει νά γίνη ἀλλαγὴ ἔδρας, τόπου. *suāsīt, παρακ. τοῦ suado = πείθω· ἐνταῦθα suāsīt = ὑπέδειξεν.*

162. *Cretae = in Creta, ἐν τῇ Κρήτῃ. mōnsidēre, ἀπαρέμφ. τοῦ consido, -ēdi, -essum, -ēre = καθέζομαι, κατοικίζομαι.*

163. *Hesperiam Grai cognomine dicunt* = Ἐσπερίαν οἱ Ἕλληγες ἐπονομάζουσι. Πᾶσαν τὴν πρὸς ἐσπέραν χώραν ἐκάλουν οἱ Ἕλληγες Ἐσπερίαν καὶ μάλιστα τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν, πολὺ συχνὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν.

164. *potens armis atque ubere glaebae* = πολεμικὴ καὶ εὐφορος.

165. *Oenōtri = Οἰνωτροί, ἀρχαῖος λαὸς εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν, τὴν κατόπιν χώραν τῶν Βρουττίων καὶ Λευκανῶν. colo, -ui, cultum, -ēre = κατοικῶ. fama, ἐνν. est. minōres = οἱ μεταγενέστεροι.*

166. *ducis*. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἰταλὸς ἦτο βασιλεὺς τῶν Ἰτα-

λῶν· κατὰ τὸν Θουκυδίδην (VI, 2, 5) τῶν Σικελῶν· ἡ γενικὴ ducis ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ de nomine = ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἡγεμόνος, τοῦ βασιλέως. gentem = terram, δηλ. τὴν χώραν, εἰς τὴν ὅποιαν ὁ λαὸς κατώκησεν.

Στίχ. 306 - 342.

306. ut = ὡς, μάλιστα. Troia arma = τρωικὰ ὄπλα, ἤτοι τοὺς ἀκούθους τοῦ Αἰνείου ὀπλισμένους κατὰ τὸν τρωικὸν τρόπον.

307. magnis monstribus· θαυμαστὴ διοσημία διὰ τὴν Ἀνδρομάχην ἤτο νὰ βλέπη Τρῶας ἐνόπλους.

308. visu in medio = ἐν ᾧ ἐστέκετο καὶ ἐθεᾶτο. deriguit = καταπέπηγε, ἀποπέπηγε, ἐπάγωσε. Τὸ ρ. εἶναι derigesco. calor ossa reliquit = ἡ θερμότης τὰ ὀστᾶ κατέλιπε. Πρβλ. τὸ παρ' Ὀμήρῳ φόβος κρυερός.

309. labitur = σφάλλεται, κινδυνεύει νὰ πέσῃ. vix tandem = μάλιστα τέλος. longo tempore = post longum tempus. fatur = ὁμιλεῖ· πρβλ. τὰ παρ' Ὀμήρῳ, δ, 706 δὴν δέ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβε· ὁ δὲ δὴν μιν ἐπέεσσιν ἀμειβομένη προσέειπεν. Ἡ Ἀνδρομάχη λιποθυμεῖ καὶ ἀφ' οὗ συνέρχεται, ὁμιλεῖ.

310. vera facies... verus nuntius : κατηγορούμενα εἰς τὸ ὑποκ. tu (adfers), ἀντὶ νὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὸ ἐντικείμενον te = ἐμφανίζεσαι πρὸς με (te adfers) ὡς ἀληθινὴ μορφή, ὡς ἀληθὴς ἄγγελος : Τὴν ἐρώτησιν ταύτην διασαφεῖ ἡ ἐπομένη ἐρώτησις : vivisne = ζῆς ;

311. lux alma = τὸ φῶς τὸ ζωογόνον, δηλ. ἡ ζωή. si lux alma recessit = ἐὰν ἡ ζωὴ ἀπεχώρησεν, δηλ. ἐὰν δὲν εἶσαι παρὰ κενὴ σκιά (vana imāgo, umbra)· ὑπῆρχεν ἡ πίστις ὅτι αἱ σκιαί τῶν τεθεωμένων ἐνεφανίζοντο κατὰ τὰς θυσίας, ἵνα λάβουν μέρος εἰς αὐτάς.

312. Hector ubi est ? = Ὁ Ἕκτωρ ποῦ εἶναι : διατί ὁ Ἕκτωρ δὲν ἐμφανίζεται; Ἡ Ἀνδρομάχη ἀπορούσα ἐρωτᾷ διατί δὲν ἐμφανίζεται καὶ ἡ σκιά τοῦ Ἕκτορος, εἰς ἣν ἡ θυσία προσφέρεται, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὁ Αἰνείας ἔρχεται ὡς σκιά ἀπὸ τὸν Ἄδην.

313. furenti (αὐτῇ τῇ Ἀνδρομάχῃ) = μαινομένη (insolabiliter et impatienter dolenti (= ἀπαρηγορήτως καὶ οὐχὶ καρτερικῶς λυπομένη)). Τὸ furere σύνηθες ρῆμα περὶ σφοδροῦ ψυχικοῦ πάθους.

314. subicio = υποβάλλω, ὑποκρίνομαι. hisco = κυρίως μένω

κεχηνώς, χάσκω, ανοίγω τὸ στόμα μου χωρίς νὰ ἤμπορῶ νὰ εἶπω λέξιν· εἶτα : μόλις καὶ μετὰ κόπου λέγω τι. turbatus = ταραχθεὶς.

315. extrema per omnia = per omnia summa discrimina (pericula) ἐν μέσῳ ὅλων τῶν κινδύνων. vitam duco = τὸν βίον διάγω. equidem = ἔγωγε. vivo equidem = ζῶ βέβαια.

316. ne dubita = noli dubitare = νὰ μὴ ἀμφιβάλλης.

317. deiectam tanto coniuge = orbatam tanto coniuge = στερηθεῖσαν τηλικούτου συζύγου, δηλ. τοῦ Ἑκτορος. Ἡ φράσις ἐλέχθη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ deicere aliquem honore, spe = στερεῖν τινα τῆς τιμῆς, τῆς ἐλπίδος. Εἰς τὸ deicere ὑπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ καταπίπτειν, πρὸς αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν προσηρμύσθη προσφυῶς τὸ excipit. excipio = ὑποδέχομαι τινα καταπίπτοντα.

318. quae fortuna revisit ? δηλ. te = ποία τύχη πάλιν σὲ ἐπεσκέφθη, πάλιν προσεμείδισε πρὸς σέ ; digna satis = ἀνταξιοτάτη.

319. Andromäche, ἀφαιρ. ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ digna, ἀποδοτέα διὰ γενικῆς τῆς Ἀνδρομάχης. Hectōris, ἐνν. τὸ uxōre = συζύγου τοῦ Ἑκτορος. Pyrrhin = Pyrrhine. Τὸ τελικὸν βραχὺ e, ἐπειδὴ ἀσθενῶς ἐπροφέρετο, ἐξέπιπτεν. conubia servas = εἶσαι σύζυγος. Τοῦτο λέγεται κατ' εὐφημισμὸν. Ἡ Ἀνδρομάχη, ἀφ' οὗ ἤχθη εἰς δουλείαν, δὲν ἦτο κυρίως σύζυγος τοῦ Πύρρου.

320. deiēcit voltum = κατέβαλε τὸ πρόσωπον· φυσικὰ κατόπιν τῆς τελευταίας ἐρωτήσεως τοῦ Αἰνείου. demissa voce = με χαμηλὴν φωνήν.

321. felix una ante alias Priamēia virgo = ὡ πασῶν τῶν θυγατέρων τοῦ Πριάμου εὐδαιμονεστάτη. Τοῦτο λέγεται διὰ τὴν Πολυξένην. Ταύτης ἐρασθεὶς ὁ Ἀχιλλεὺς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Πάριδος εἰς αὐτὴν τοῦ γάμου τὴν προπαρασκευήν. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἡ σκιά τοῦ Ἀχιλλέως ἀπῆται τὸ ἀναλογοῦν αὐτῇ μερίδιον τῆς λείας καὶ ὁ Κάλχας ἐκέλευσε νὰ θυσιασθῇ εἰς αὐτὸν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον ἡ Πολυξένη.

323. quae... sortitus non pertulit ullos, πρότασις ἀναφορικὴ καθ' ὀριστικὴν ἐκφερομένη, κατ' ἔννοιαν δὲ αἰτιολογικὴ τοῦ felix. sortitus -us = ἡ κλήρωσις. Διὰ κλήρου διεμοίραζον οἱ πολεμισταὶ μεταξὺ των τὴν πολεμικὴν λείαν, περιλαμβανομένων καὶ τῶν αἰχμαλώτων.

324. tetigit cubile = ἤψατο τοῦ λέχους. erus -eri = δεσπότης, κύριος.

338. ignarum, δηλ. te huius regiōnis = σὲ ἀγνοοῦντα ταύτην ἐδῶ τὴν χώραν.

339. quid puer Ascanius, δηλ. agit ? superat ? ἀμεταβάτως = superstes est ? = ἐπιζῆ ? vescitur aura (aetheria) = fruitur aura (aetheria ?) = ἀπολαύει τῆς αἰθερίας αὔρας ;

340. ecqua cura ? = ἄρά γε ὑπάρχει τις πόθος ; Tò tamen (= ὅμως) δηλοῖ σαφέστερον τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ amissae parentis = ἀν καὶ ἀπέθανεν ἡ μήτηρ του ἐνθυμεῖται μὲ πόθον αὐτὴν ὁ παῖς ;

342. avuncūlus ἡ Κρέουσα μήτηρ τοῦ Ἀσκανίου, ἤτο ἀδελφὴ τοῦ Ἐκτορος. avuncūlus = ὁ πρὸς μητρὸς θεῖος. excitat, δηλ. puerum = ἐξεγείρει τὸν παῖδα διὰ τῶν ἰδίων του παραδειγμάτων ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς ; animi viriles = ἀνδρεία. virtus = ἀρετὴ.

Στίχ. 441 - 460

441. Huc = ἐνταῦθα. delātus = καταχθείς.

442. divinos = sacros. et Averno, ἐπέξηγεῖ τὸ div. lacus. Averno (Ἄορνα κατὰ τὸ τὰ Τάρταρα) οὐδ. πληθ. ὡς οὐσιαστικὸν λαμβανόμενον (ἐπιστεῦετο ὅτι παρὰ τὴν Ἄορνον λίμνην ὑπῆρχεν ἡ εἰς Ἄδου κατάβασις). sonantia silvis = ἀντηχοῦσα ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν δασῶν τῶν παρὰ τὰς ὄχθας (silvis, ἀφαιρ. ὄργ.).

443. insanam vatem = ἔνθεον μάντιν, δηλ. τὴν Σίβυλλαν. rupe sub ima = εἰς τὸ βῆθος σπηλαίου βραχῶδους (στίχ. 446 antro, 450 cavo saxo).

444. canit = ἄδει, χρησιμοδοτεῖ, ἔμμετροι ἦσαν οἱ χρησμοί. foliisque notas et nomina mandat = καὶ εἰς τὰ φύλλα γράμματα καὶ λέξεις παραδίδει.

446. digerit in numērum = διατάσσει κατὰ χρονικὴν ἀκολουθίαν (τὰ μέλλοντα, τὰ γραφόμενα ὑπ' αὐτῆς τῆς Σιβύλλης ἐπὶ φύλλων δένδρου). seclusa = ἐγκεκλεισμένα.

447. locis = ἕκαστος χρησμός εἰς τὴν θέσιν του.

448. eadem, ἀντικ. τοῦ impūlit verso cardine = στραφείσης τῆς στρόφιγγος, ἤτοι ἀνοίγεισης τῆς θύρας. tenuis ventus = λεπτός ἄνεμος, δηλ. πνοὴ ἀνέμου.

449. ianua, ἡ πύλη ἀνοιγομένη ἐπιτρέπει νὰ εἰσέλθῃ ἄνεμος καὶ δι' αὐτὸ ἀναταράσσει τὰ φύλλα.

451. nec revocare situs = nec restituere ordinem foliorum = οὐδὲ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν τῶν φύλλων.

452. inconsulti abeunt = χωρὶς νὰ λάβουν χρησὸν ἀπέρχονται (οἱ ἐπερωτήσαντες τὴν Σίβυλλαν). Δηλ. ὁ παρὰ τῆς Σιβύλλης μὴ ζητήσας νὰ χρησιμοδοτήσῃ διὰ στόματος, λαμβάνει τὸ πρῶτον τυχρὸν φύλλον ἀπὸ τὰ διασκορπισθέντα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἀλλ' ὁ ἐπ' αὐτοῦ ἀναγεγραμμένος χρησὸς συχνὰ δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν γενομένην ἐρώτησιν, διὸ καὶ ὁ ἐρωτήσας ἀπέρχεται *inconsultus* (χωρὶς νὰ λάβῃ χρησὸν) καὶ μισεῖ (*odere*) τὴν ἔδραν τῆς Σιβύλλης. Ἡ Σίβυλλα, τοῦ Ἀπόλλωνος προφῆτις, κατήγετο ἀπὸ τὴν Μαρπησὸν τῆς Τρωάδος ἢ ἀπὸ τὰς Ἐρυθρὰς τῆς Ἰωνίας. Τὸ ὄνομα Σίβυλλα ἀρχικῶς κύριον ἀτομικὸν ὄνομα ὄν, ἔγινε κατόπιν γενικόν. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ λατρεία τῶν Σιβυλλῶν εἰσῆχθη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Κυμαία Σίβυλλα ἦτο τρόπον τινὰ τῶν Ρωμαίων τὸ ἐπίσημον μαντεῖον.

453. ne fuerint tanti = ἀπαγόρευσις. *tanti*, γεν. τοῦ τιμήματος. *dispendia*, ὄνομαστ. πλῆθ. (*dispendium* ὁ ἐν.) = ἀπώλεια. *morae*, γενικὴ ἐπεξηγηματικὴ = ἀπώλεια χρονοτριβῆς, ζημία ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀναβολήν. Ἐκ τῆς προτάσεως *ne fuerint tanti* ἐξαρτῶνται αἱ προτάσεις *quin adeas... poseas = ut non* (456). Ἡ ἔννοια εἶναι : Μὴ δώσης τόσην σημασίαν εἰς τὴν ἀπώλειαν ὀλίγου χρόνου, ὥστε νὰ μὴ προσέλθῃς εἰς τὴν μάντιν καὶ ζητήσῃς χρησὸν. Μὴ ἀμελήσῃς, διὰ νὰ κερδίσῃς ὀλίγον καιρὸν, νὰ προσέλθῃς κλπ.

454 - 456. *quam vis increpitent = ὅσον καὶ ἂν γογγύζουσιν οἱ ἐταῖροι (socii). et vi cursus vela vocet in altum = καὶ ὅσον ἂν ἡ εὐκαιρία τοῦ πλοῦ ἀπαιτεῖ ἰσχυρῶς (vi) νὰ ἐπισπεύσῃς τὴν ἀναχώρησιν. Τὴν ὅλην αὐτὴν πρότασιν ἐξηγεῖ σαφέστερον ἡ ἐπομένη : possis que sinus implere secundos = καὶ δύνασαι τοὺς κόλπους (τῶν ἰστίων) νὰ πληρώσῃς εὐνοϊκῶν ἀνέμων. ipsa canat vocemque volens atque ora resolvat = αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ ἄς προφητεύσῃ καὶ εὐμενῆς τὴν φωνὴν καὶ τὸ στόμα ἄς λύσῃ.*

459. *quo, συναπτε τῷ modo = τίνι τρόπῳ. quemque, συναπτε τῷ laborem = ἕκαστον κόπον. fugiasque ferasque = εἴτε νὰ ἀποφύγῃς εἴτε νὰ ὑπομείνῃς.*

460. *expediet, δηλ. dictis = expōnet = θὰ ἐκθέσῃ, θὰ εἴπῃ. cursus debet secundos : ἡ Σίβυλλα δὲν δύναται νὰ δώσῃ πλοῦν αἴσιον, μόνον νὰ προφητεύσῃ ἢμπορεῖ· ὅθεν τὸ dabit = docēbit = θὰ διδάξῃ,*

θά προφητεύσῃ. venerata, ληπτέον παθητικῶς = ἰκετευθεῖσα (δὴλ. διὰ θυσιῶν).

Στίχ. 707 - 718

707. Drepani portus = τοῦ Δρεπάνου ὁ λιμὴν (παρὰ τὰς ὑπο-
ρείας τοῦ Ἑρικού). illaetabilis ora = ἀτερπὴς χῶρος· οὕτως ὁ ποιη-
τὴς καλεῖ τὴν περὶ τὸ ἀκρωτήριον Δρέπανον χώραν διὰ τὸ ἀμμιῶδες
καὶ ἄγονον αὐτῆς.

708 - 709. actus pelāgi tot tempestatibus = ἄφ' οὗ ὑπέστην
τόσας τρικυμίας εἰς τὸ πέλαγος (= ἄφ' οὗ δὲ τόσας ἐδοκίμασα συμφο-
ράς), τώρα δοκιμάζω καὶ ἄλλην, δὴλ. amitto genitōrem = χάνω τὸν
πατέρα Ἀγχίσην. omnis curae casusque levamen (διορισμὸς κατὰ
παράθεσιν εἰς τὸ genitorem [γεννήτορα]) = πάσης φροντίδος καὶ
περιπετείας ἀνακούφισιν.

711. nequiquam = μάτην· ὄντως μάτην, διότι δὲν εἶχε τὴν εὐτυ-
χίαν ὁ Ἀγχίσις νὰ ἴδῃ τὴν ποθητὴν γῆν τῆς Ἰταλίας.

712. nec vates Helenus praedixit = οὐτε ὁ προφήτης, ὁ μάντις
Ἑλενος (μοῦ) ἐπροφήτευσεν (τὸν θάνατον)· πρβλ. Ὅμ. Ρ, 410 κ. ἐ.
δὴ τότε γ' οὐδ' οἱ (τῷ Ἀχιλλεῖ) ἔειπε κακὸν τόσον, ὅσον ἐτύχθη,
μήτηρ, ὅτι βὰ οἱ πολὺ φίλτατος ὦλεθ' ἑταῖρος.

714. labor extrēmus = ὁ ὑστατος πόνος, δὴλ. τὸ τέρμα τῶν
ταλαιπωριῶν μου. Σημειώσον ὅτι δὲν λογίζεται ἐδῶ ἡ τρικυμία πρὸ
ἐξώθησε τὸν Αἰνεΐαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς.

716. unus = μόνος. intentis omnibus = ἐνῶ πάντες ἐπρόσεχαν.

717. fata renarrabat divom cursusque docēbat = τὰ πεπω-
μένα τῶν θεῶν διηγεῖτο καὶ τὰς περιπλανήσεις ἐξήγγει.

718. conticuit tandem = ἐσιώπησε τέλος. factoque hic fine =
καὶ τελειώσας ἐδῶ (τὴν διήγησιν). quievit = ἡσύχασεν, ἀνεπαύθη.

ΕΞΟΦΥΛΛΟΝ : ΛΟΥΓΙΖΑΣ ΜΟΝΤΕΣΑΝΤΟΥ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΚΔΟΣΙΣ : ΙΓ' / ΙΑ' / ΙΒ' 1969 (VII) ΑΝΤ. 40.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1856/27-5-69/1923/14-6-69
ΕΚΤΥΠ.: Α. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ — Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήναις

